هــەرێمی کوردستان - عێراق

وەزارەتی خـوێندنی باڵا و توێژینەوەی زانستی

زانکۆی سلێمانی

کۆلیژی پەروەردەی بنەڕەت

بـەشی باخچەی منداڵان

بەرنامەیەکی فێرکاری پێشنیازکراو پشتبەست بە(مەڵتیمیدیا)
تایبەت بە هەستی جوگرافی ونیشتیمانی لای منداڵانی باخچە

نامەیەکە پێشکەش بە ئەنجوومەنی کۆلێجی پەروەردەی بنەڕەتی لە زانکۆی سلێمانی کراوە
وەک بەشێک لە پێداویستیەکانی بەدەستهێنانی بڕوانامەی ماستەر لە بواری باخچەی منداڵان/
تەکنەلۆجیایی فێرکردن

لەلایەن خوێندکار

مهاباد ابراهيم عبدالله

بەسەپەرشتی

پ.د. جواد نعمت حسين

2722 کوردی   2022 زاینی   1443 کۆچی

بڕیاری سەرپەرشتیار

ئەم نامەیە بە ناونیشانی **(بەرنامەیەکی فێرکاری پێشنیازکراو پشتبەستوو بە (مەڵتیمیدیا) بۆگەشەپێدانی هەستی جوگرافی ونیشتیمانی لای منداڵانی باخچە)** کە فێرخوازی خوێندنی باڵا / ماستەر (مهاباد ابراهیم عبدالله) ئامادەو پێشکەشیکردووە، لە زانکۆی سلێمانی - کۆلێجی پەروەردەی بنەڕەتی- بەشی باخچەی منداڵان، وەک بەشێک لە پێداویستییەکانی بە دەستهێنانی بڕوانامەی ماستەر لەبواری پەروەردە/ باخچەی منداڵان/ تەکنۆلۆژیای فێرکردن، لە لایەن منەوە سەرپەرشتی و چاودێری کراوە.

واژۆ

سەرپەرشتیار

پ. د. جواد نعمت حسين

بەروار:١٥/ ٦ /٢٠٢٢

بە پێی ئەم پێشنیازانە ئەم نامەیە پێشکەش بە لیژنەی هەڵسەنگاندن دەکەم

واژۆ

پ. د. صابر بكر مصطفى

سەرۆک بەشی باخچەی منداڵان

بەروار: / /٢٠٢٢

بڕیاری لیژنەی گفتوگۆکردن

ئیمە ئەندامانی لیژنەی گفتووگۆ و هەڵسەنگاندن، ئەم نامەیەمان بە ناونیشانی **(بەرنامەیەکی کاری پێشنیازکراو پشتبەست بە (مەڵتیمیدیا) تایبەت بە هەستی جوگرافی و نیشتیمانی لای منداڵانی باخچە)** لەگەڵ خوێندکاری ماستەر(مهاباد ابراهيم عبدالله خضر) گفتوگۆمان دەربارەی ناوەڕۆک و لایەنەکانی دیکە کردو بڕیارماندا کە شایستەیە بە پلەی (نایاب) بڕوانامەی ماستەر لە بواری پەروەردە/ باخچەی منداڵان/ تەکنولوژیای فێرکردن، لەو پێناوە واژۆمان کرد.

واژۆ
ناو: پ.د.وعد محمدنجاه صبری
ئەندام
بەروار ٢٢/ ٧/ ٢٠٢٢

واژۆ
ناو: پ.ی.د.کریم احمد عزيز
ئەندام
بەروار ٢٢/ ٧/ ٢٠٢٢

واژۆ
ناو: پ.د. جواد نعمت حسین
ئەندام و سەرپەرشتیار
بەروار ٢٢/ ٧/ ٢٠٢٢

واژۆ
ناو: پ.د.علی عبدالرحمن جمعه
سەرۆک لیژنە
بەروار ٢٢/ ٧/ ٢٠٢٢

لە کۆبونەوەی ئەنجومەنی کۆلێجی پەروەردەی بنەڕەتی ژمارە (   ) لە بەرواری (/ /) پەسەندکرا .

واژۆ
ناو پ.د. علی قادر عثمان
ڕاگری کۆلێجی پەروەردەی بنەڕەتی
بەروار ١٥/ ٩/ ٢٠٢٢

پێشکەشە

ئەم نامەیە پێشکەش دەکەم بە:

- **هاوار...... هاوسەرو هاوژینی خۆشەویستم.**
- **ئینا و یۆنا ......هۆی خۆشی ژینم.**
- **گیانی پاکی دایکم و باوکم..... خودا لێیان خۆش بێت.**
- **خوشک وبراکانم.....**
- **زانست دۆستان.......**

توێژەر

سوپاس و پێزانین

سوپاس و پێزانینی بێ پایانم بۆ :

- مامۆستا و سەرپەرشتیاری ئەزیز و خۆشەویستم بەڕێز (پ.د. جواد نعمت حسین)کە بەدڵسۆزی و خۆبەخشیەوە ئەرکی سەرپەرشتی نامەکەی گرتە ئەستۆ، سەرەڕای ڕێنمایی و سەرنجە ئەکادیمیەکانی ڕێگای توێژینەوەکەی بۆ ڕۆشن و دەوڵەمەند کردم.
- بەڕێزان ڕاگری کۆلێجی پەروەردەی بنەڕەتی بەڕێز (پ.د. علی قادر عثمان) و سەرۆک بەشی باخچەی منداڵان بەڕێز(پ.د. صابر بكر مصطفى) کە بەوپەڕی دلسۆزییەوە هاوکارم بوون لەکاروباری کارگێڕییەکاندا.
- بەڕێز (م.محمد عبداللە) سەرپەرشتیاری گشتی کەناڵی وایزی تی ڤی منداڵان کە بەوپەڕی دڵسۆزیی و ئەمەکەوە هاوکارم بوو لە جێبەجێ کردنی بەرنامە فێرکارییەکەم.
- سەرجەم شارەزایان و پسپۆڕان لەزانکۆی (سلێمانی وکۆیەو گەرمیان)، ،وە مامۆستا بەڕیزەکانی باخچەکانی منداڵان لە سنوری پارێزگای سلێمانی کە لە ڕێگەی وەڵامدانەوەی ڕاپرسیەکانەوە توێژینەوەکەیان زانستییانەتر کرد.
- هاوڕییانم لە (diplomatic magezin) کەهاوکارم بون لەخوێندنەوەو تۆمارکردنی ناوەڕۆکی بابەتەکانی بەرنامە فیرکارییەکەدا،هەروەها سوپاسی بێ پایانم بۆ ئەوهاوڕێیانەم کە لەنوسین و وەرگێرانی سەرچاوە ئینگلیزیی وعەرەبییەکاندا هاوکارم بوون.
- (چیمەن)، خوشکی دڵسۆزو ئازیزم،کە هەموو کات هاوکارم بووە لە خوێندنەکەمدا.
- هاوسەری خۆشەویستم (هاوار)، کە زۆر هاوکاریکردوم لە نوسین وکارەکانی توێژینەوەکامدا.

توێژەر

پێرستی ناوەڕۆک

بابەت	ژ. لاپەڕە
پوختەی توێژینەوەکە	ذ
بەشی یەکەم ناساندنی توێژینەوەکە	
1-1 کێشەی توێژینەوەکە	2
٢-1 گرنگی توێژینەوەکە	4
3-1 ئامانجی توێژینەوەکە	6
4-1 سنوری توێژینەوەکە	6
5-1 پێناسەی زاراوەکان	6
بەشی دووەم چوارچێوەی تیۆری و توێژینەوەکانی پێشوو	
1-2 چوارچێوەی تیۆری	15
1-1-2دەروازەیەک بۆ دیزاینی فێرکاری	15
1-1-1-2 مانای چەمکی دیزاینی فێرکاری (Instructional Engineering)	15
2-1-1-2 گرنگیەکانی دیزاینی فێرکاری	16
3-1-1-2 ئامانجەکانی دیزاینی فێرکاری	17
2-1-2 نمونەکانی(مۆدیلەکان) دیزاینی فێرکاری(Models of Instructional Design)	17
1-2-1-2 چەمکی نمونەی(مۆدێلی) دیزاینی فێرکاری	17
2-2-1-2 تایبەتمەندییەکانی نمونەی(مۆدێلی) فێرکاری سەرکەوتوو	18
3-2-1-2 ئەرکەکانی نمونەکانی دیزاینی فێرکاری	19
4-2-1-2 پۆلێنەکانی مۆدێلی دیزاینی فێرکاری	19
5-2-1-2 مۆدێلەکانی دیزاینی فێرکاری	20
6-2-1-2 مۆدێلی ستیفن و ستانلی ((Staley Stephen &	21
3-1-2 دەروازەیەک دەربارەی مەڵتیمیدیا	24
1-3-1-2 پوختەیەکی مێژوویی دەربارەی مەڵتیمیدیا	24
2-3-1-2پێکهێنەرەکانی مەڵتیمیدیا	26
3-3-1-2 تایبەتمەندییەکانی مەڵتیمیدیا	27
4-3-1-2 بەکارهێنان و جێبەجێکردنی مەڵتیمیدیا	30
4-1-2 هەستی جوگرافی لای منداڵانی باخچە	31

2-1-4-1 چەمکی جوگرافیا	31
2-1-4-2 ئامانجەکانی جوگرافیا لە باخچەی منداڵان	32
2-1-4-3 بنەماکانی فێرکردنی جوگرافیا بۆ منداڵانی باخچە	33
2-1-4-4لێهاتوویی هەستی جوگرافی لای منداڵانی باخچە	33
2-1-4-5 گرنگی گەشەپێدانی هەستی جوگرافی لای منداڵانی باخچە	34
2-1-5 هەستی نیشتیمانی لای منداڵانی باخچە	34
2-1-6 دەروازەیەک دەربارەی بەرنامەی فێرکاری و تایبەتمەندییەکانی	38
2-1-6-1 بنەماکانی بنیاتنانی بەرنامەی فێرکاری - فێربوونی	38
2-1-6-2 قۆناغەکانی بنیاتنانی بەرنامەی فێرکاری	40
2-1-7 تایبەتمەندییەکانی گەشەکردن لە منداڵی باخچەدا	42
2-2توێژینەوەکانی پێشوو	50
2-2-1 توێژینەوەکانی پێشوو دەربارەی (مەڵتیمیدیا)	50
2-2-2 توێژینەوەکانی پێشو دەربارەی هەستی جوگرافی	55
2-2-3 بەراوردکردن لەنێوان توێژینەوەکانی پێشوو:	57
بەشی سێیەم **ڕێکارەکانی توێژینەوەکە**	
3-1میتۆدی توێژینەوەکە	62
3-2 کۆمەڵگەی توێژینەوەکە	62
3-2-1 لێهاتووییەکانی هەستی جوگرافی	62
3-2-2 بابەتەکانی هەستی نیشتیمانی	62
3-3 نموونەی توێژینەوەکە	62
3-4 ڕێکارەکانی دروستکردنی بەرنامە فێرکارییەپێشنیازکراوەکە	63
ڕاستـــکـــردنـــەوەی پـــێـــکهاتـــەکـــانی پرۆگـــرامـــەکـــە	64
3-5 قۆناغەکـانی دروسـتکردنی بەرنـامە فێرکـارییەکە بەم شـێوەیەی لای خوارەوە ڕوون دەکەینەوە:	65
3-5-1 قۆناغی پێوەربەندییەکان(ستانداردەکان)	65
3-5-2 قۆناغی پلاندانان	67
3-5-3 قۆناغی دیزاین کردن	71
3-5-4 قۆناغی بەرهەمێنان و پەرەپێدان	76
3-5-5 قۆناغی کۆتایی:	86
3-6 هاوکێشە ئامارییە بەکارهاتووەکان	88

بەشی چوارەم

ئەنجامەکانی توێژینەوەکە	
٤-١ ئەنجامی توێژینەوەکە	90
4-٢ راسپاردەکان	91
4-3 پێشنیارەکان	91
سەرچاوەکان	93
پاشکۆکان	102
پوختەی توێژینەوەکە بە زمانی عەرەبی	أ
پوختەی توێژینەوەکە بە زمانی ئینگلیزی	B

پێڕستی خشتەکان

ژ. لاپەڕە	ناونیشانی خشتە	ژمارەی خشتە
68	وانەکانی هەستی جوگرافی بۆ بەرنامە فێرکارییەکە	(٣-1)
68	وانەکانی هەستی نیشتیمانی بۆ بەرنامە فیرکارییەکە	(٣-2)
76	ژمارەی ئامانجی (فێرکاریی گشتی و ڕەفتاری) بابەتە جوگرافیەکان و بابەتە نیشتیمانیەکان بەشێوەی کۆتایی	(٣-3)
77	وانە پێشنیازکراوەکانی بابەتی هەستی نیشتیمانی	(٣-4)
78	هۆیەکانی فێرکردن کە پێشنیازکراوە بۆ فێرکردنی منداڵانی باخچە لە (٣-بابەتەکانی هەستی جوگرافی	
78	هۆیەکانی فێرکردن کە پێشنیازکراوە بۆ فێرکردنی منداڵانی باخچە لە بابەتەکانی هەستی نیشتیمانی	(٣-6)
79	ڕێگا و ستراتیژی پێشنیازکراو بۆ وانە ووتنەوەی بابەتەکانی ناو بەرنامەفێرکارییەکە بە منداڵانی باخچە	(٣-7)
80	پرسیاری پێشنیازکراو بۆ هەلسەنگاندنی زانیاری و لێهاتووی منداڵان،لەکۆتایی هەر وانەیەک	(٣-8)
81	چالاکی پێشنیازکراو بۆ منداڵانی باخچە، لە میانەی وانەکانی بابەتەکانی بەرنامەکە	(٣-9)
81	ئەنجامی هەڵسەنگاندنی پلانی ڕۆژانەی وانە ووتنەوە لە بابەتی هەستی نیشتیمانی لە لایەن شارەزایان	(٣-10)
82	ئەنجامی هەڵسەنگاندنی پلانی ڕۆژانەی وانەووتنەوە لە بابەتی هەستی جوگرافی لە لایەن شارەزایان	(٣-11)
86	هەڵسەنگاندی کۆتایی بۆ بەرنامە فێرکارییەکە لەلایەن شارەزایانەوە	(3-12)

پێڕستی پاشکۆکان

ژ. پاشکۆ	ناوەڕۆکی پاشکۆ	ژ. لاپەڕە
1	لیستی شارەزایان و هەڵسێنگێنەران بۆ ئامڕازەکانی توێژینەوەکە	103
2	لیستی ناوی باخچەکانی ناوەندی پارێزگای سلێمانی کە سەردان کراون	105
3	ڕاپرسی کراوە بەمەبەستی به دەستنیشانکردنی وانەکانی بابەتی هەستی نیشتیمانی لەلایەن پسپۆڕان	106
4	ڕاپرسی داخراوبەمەبەستی بەدەستهینانی ڕاستگۆیی ئامانجە فێرکاریە گشتیەکان و ئامانجە ڕەفتاریەکانی ناو بەرنامەکە لەلایەن پسپۆڕانەوە.	107
5	ڕاپرسی داخراو بەمەبەستی دیاریکردنی ناوەڕۆکی وانەکانی هەستی نیشتیمانی لەلایەن پسپۆڕان و مامۆستایانی باخچەوە.	114
6	ڕاپرسی داخراوبەمەبەستی بەدەستهێنانی ڕادەی شیاوی پلانی ڕۆژانەی وانە وتنەوە بۆ هەردو بابەتی هەستی جوگرافی و هەستی نیشتیمانی.	116
7	ڕاپرسی داخراو بەمەبەستی بەدەستهینانی ڕادەی شیاوی ڕێگا و ستراتیژی وانە ووتنەوە، هۆیەکانی فێرکردن، چالاکیەکان ، شێوازەکانی هەڵسەنگاندنی منداڵان لەکۆتایی وانەکە	118
8	ڕاپرسی داخراو بەمەبەستی هەڵسەنگاندی کۆتایی بەرنامە فێرکارییەکە لەلایەن پسپۆڕان ومامۆستایانی باخچەوە	121
9	شێوەی کۆتایی بەرنامەکە لەسەر (CD)	

پێڕستی هێڵکاری

ژ. هێڵکاری	ناونیشانی هێڵکاری	ژ. لاپەڕە
(٢-1)	مۆدێلی دیزاینی فێرکاری(ستیفن و ستانلی)	22
(٣-١)	نمونەی دیزاینی فێرکاری ئامادەکراو لەلایەن توێژەر	64
(٣-2)	فلۆوچارتی بەرنامە فێرکارییەکە	73
(٣-3)	شێوەی گشتی بەرنامە فێرکارییەکە	85

پوختەی توێژینەوەکە

ئامانج لەم توێژینەوەیە دانانی بەرنامەیەکی فێرکاری پێشنیاز کراو پشت بەست بە (مەڵتیمیدیا) تایبەت بە هەستی جوگرافی و نیشتمانی لای منداڵانی باخچە .

بەپێی سروشتی بابەت و ئامانجی توێژینەوەکە، میتۆدی وەسفی فێرکاری بۆ ئەنجامدانی بەکارهێنراوە، کۆمەڵگای توێژینەوەکە بریتی بوو لەسەرجەم بابەتەکانی هەستی جواگرافی و هەستی نیشتیمانی بڕیار لێدراوەکانی خوێندنی هەردوو ئاستی باخچەی منداڵان. کە بۆ بابەتی هەستی جوگرافی (پێنج) لێهاتووی لە خۆ دەگرێت ئەوانیش بریتین لە (لێهاتووی ئاراستە جوگرافییەکان، لێهاتووی ڕەهەندەکانی شوێن، لێهاتووی دیاریکردنی مەوداکان، لێهاتووی نەخشەی زەوی و گۆی زەوی ، لێهاتووی تایبەتمەندی مرۆیی و سروشتی). وە بۆ بابەتی هەستی نیشتیمانی پێک هاتووە لە یەکەی نیشتیمانەکەم. نموونەی توێژینەوەکە پێکهاتبوو لە (١٨) وانە بۆ هەردوو بابەتی هەستی جوگرافی و هەستی نیشتیمانی، بۆ بابەتی هەستی جوگرافی کە پێکهاتووە لە (٩) وانە و بریتین لە (ئاراستەکانی جوگرافیا، دیاری کردنی مەودای شوێن، گۆیی زەوی و نەخشەی زەوی، پیشەکان، هۆکارەکانی گواستنەوە، کەش وهەوا، بەرزی ونزمی ڕووی زەوی، وەرزەکانی ساڵ، گیانلەبەران). هەروەها بابەتی هەستی نیشتیمانی پێک هاتووە لە (٩) وانە کە بریتین لە (ئاڵای کوردستان، نیشتیمان – هەرێمی کوردستان، سرودی نەتەوەیی ئەی ڕەقیب، پێشمەرگە، جل و بەرگ و نەتەوەکانی کوردستان، جەژنی نەورۆز، پاراستنی ژینگە، شارە گەورەکانی کوردستان، شوێنە گەشتیارییەکان).

لەئاکامی خویندنەوەیەکی فراوان بۆ سەرچاوە جۆر بە جۆرەکان دەربارەی ناوەڕۆکی هەردوو بابەتەکە و پرۆگرامی خوێندن و دیزاینی فێرکاری و نموونەکانی، بێجگە لە وەرگرتنی ڕاو بۆچوونی شارەزایان و پسپۆرانی ئەم بوارانە و سەرەرای ئەزموونی خودی توێژەر دەربارەی پرۆگرامی باخچەی منداڵان، هەستا بە دانانی بەرنامەیەکی پێشنیازکراو پشت بەست بە (مەلتیمیدیا) بۆ هەردوو بابەتی هەستی جوگرافی و هەستی نیشتیمانی بەپێی ڕێکار وهەنگاوەکانی نموونەیەکی تایبەت بۆ دیزاینی بەرنامەیەکی فێرکانی ئامادەکراو لەلایەن خودی توێژەر بە سوود وەرگرتن لە نموونەی جیهانی (ستیفن و ستانلی) و نمونەی توێژینەوەی (عارف) ،لە ژێر ڕۆشنایی بنەماکانی پرۆگرامی خوێندنی تەواوکاری (المنهج التكاملي) بەشێوەیەک کە پلانی خوێندنی هەروانەیەک پێک هاتبوو لە حەوت ڕەگەزی سەرەکی : (ئامانجە کان ، ڕێگاکانی وانە ووتنەوە،هۆکارەکانی فێرکردن،پێویستییەکانی وانەکە، ناوەرۆکی بابەت،چالاکییەکان و هەڵسەنگاندن)، لە ژێر ڕۆشنایی ئاڕاستە نوێیەکانی ڕێکخستنی پرۆگرامی خوێندن، توێژەر هەستا بە ئامادەکردنی بەرنامە فێرکارییەکە، بۆبابەتەکانی هەستی جوگرافی

وهەستی نیشتیمانی بەشیوەی مەڵتیمیدیا، بۆ مامۆستای وانەکە. پاش دەرهێنانی ڕاستگۆی ڕواڵەتی ناوەڕۆکی پێکهاتەکانی پرۆگرامەکە بەش بە بەش و بە شیوەی گشتی لەڕێگای نمایشکردنیان بەسەر ،شارەزایان و پسپۆڕانی بوارەکانی ڕێگاکانی وانە وتنەوەوپێوانەو هەڵسەنگاندن دەرونزانی لە ڕێگای چەندین ڕاپرسی ئامادەکراو بۆ ئەو مەبەستانە بێجگە لە چاو پێکەوتن ، بەم شێوەیە ئامانج و ئەنجامی توێژینەوەکە دەستەبەر کرا لەڕێگای ئامادەکردنی بەرنامەکە بەشیوەی کۆتایی ،لە کۆتاییدا توێژەر چەند ڕاسپاردەیەکی خستەڕوو کە گرنگترینیان (بەکارهێنانی بەرنامە فێرکارییەکە پشت بەست بە مەڵتیمیدییا لە لایەن مامۆستایانی خچەکانی منداڵان)، بێجگە لەچەند پێشنیازێک وەک ناونیشان بۆ چەند توێژینەوەیەکی تر بۆ تەواوکردنی لایەنەکانی دیکەی توێژینەوەکە.

بەشی یەکەم

(چوارچێوەی گشتی توێژینەوەکە)

١-١ کێشەی توێژینەوەکە

١-٢ گرنگی توێژینەوەکە

١-3 ئامانجی توێژینەوەکە

١-٤ سنوری توێژینەوەکە

١-٥ پێناسەی زاراوەکان

بەشی یەکەم

ناساندنی توێژینەوەکە

1-1 کێشەی توێژینەوەکە

ئاشکرایە هەر لە دێر زەمانەوە مرۆڤ هەوڵی داوە خۆی بگونجێنێت لەگەڵ هێز و دیاردە و پێکهاتەکانی ژینگەکەیدا، بە ڕێگا و شێوازی هزری و کرداری جۆراوجۆر، چونکە خۆگونجاندنی شیاو لەگەڵ ژینگەی سروشتی و کۆمەڵایەتیدا دەبێتە مایەی ئاسودەیی و خۆشگوزەرانی بۆ مرۆڤ و نەوەکانی. جێی ئاماژەیە یەکێک لە نوێترین پێناسەکانی چەمکی پەروەردە بریتییە توانای خۆگونجاندن لەگەڵ ژینگەی دەوروبەردا، و زانستی جوگرافیا یەکێکە لە زانستە بنەڕەتییەکان کە جەخت لەسەر سۆراغی پەیوەندی لە نێوان مرۆڤ و شوێندا بەهەموو سەرچاوە سروشتییەکانەوە دەکاتەوە، بۆ ئەوەی بتوانێت خۆی لەگەڵ هەل و مەرج و تایبەتمەندییەکانی ئەو شوێن و ژینگەیەی تێیدا دەژی بگونجێنێت، کە ئەمە یەکێکە لە هۆکارەکانی بوونی بابەتی جوگرافیا لە نێو پرۆگرامی خوێندنی خوێندنگاکاندا بەشێوەیەکی گشتی.

وبێگومان پرۆسەی فێرکردن بە گشتی و گەشەسەندنی هەستی جوگرافی بەشێوەیەکی تایبەت کە مرۆڤ هەر لە قۆناغی منداڵیدا دەستپێدەکات، واتە لە قۆناغی باخچەی منداڵاندا، بۆیە منداڵ سەرەتا دەست دەکات بە ناسینی ئەو شوێنەی تێیدا دەژی پاشان ناسینی ژینگەی دەوروبەری، تا دەگاتە گەورەترین و فراوانترین پانتایی کە بریتییە لە نیشتیمان، لەم ڕوانگەیەوە پێویستە مامۆستایانی پسپۆڕ و شارەزا لە بواری زانستی جوگرافیا تایبەت بە قۆناغی باخچەی منداڵان، و شارەزایانی بواری ڕێگاکانی وانە وتنەوە و هۆیەکانی تەکەنەلۆجیای فێرکردن تایبەت بەم قۆناغە، هەستن بە دانان ودیزاینکردنی پرۆگرامی فێرکاری گونجاو و تۆکمە و هاوچەرخ و پێشکەوتوو دەربارەی بابەتەکانی جوگرافیا پەروەردەی نیشتمانی، ولەوانەش لێهاتوویەکانی هەستی جوگرافی، کە گۆڕاوی پاشکۆی یەکەمی توێژینەوەی ئێستا، بۆ ئەوەی مامۆستایانی باخچەکان بەکاری بهێنن بۆ فێرکردنی منداڵەکان.

هەروەها هەستی نیشتیمانی گۆڕاوی پاشکۆی دووەمی بابەتی توێژینەوەی ئێستا، یەکێکە لە بابەتە هەستیار و گرنگەکان، چونکە خۆشەویستی نیشتیمان و پارێزگاری لێکردنی ئەرک و بەهایەکی پیرۆزە، هەر بۆیە گەلان بە خوێن و بە گیان داکۆکی دەکەن لەسەر پاراستنی خاکی نیشتیمانیان لە نەیاران و دوژمنان، بۆیە هەستی نیشتیمان پەروەری وخۆشەویستی نیشتیمان تۆوەکەی هەر لە قۆناغی منداڵییەوە لە ناخ و دڵی مرۆڤدا دەچێندرێت، ئەمەش پێویستی بە

پرۆگرام و مامۆستای شارەزاو سەرکەوتوو لە بواری بابەتەکە، و زانست و هونەری وانە وتنەوەدا هەیە، جگە لە چالاکی فێرکاری جۆراوجۆری پشتبەست بە هۆکارەکانی فێرکردنی جۆراوجۆری (مەڵتیمیدیا) شیاو بۆ قۆناغی باخچەی منداڵان.

وبەپێی ئاکامەکانی لێکۆڵینەوەیەکی سەرەتایی لەلایەن توێژەر، لە چەند باخچەیەکی منداڵان لە سنوری پاریزگای سلێمانی، بۆی دەرکەوت کە بەشێکی زۆری مامۆستاکان پسپۆڕ نین لە بواری جوگرافیا یان زانستە کۆمەڵایەتییەکاندا، و پشت بە ئەزموونی کەسی خۆیان دەبەستن لە پرۆسەی فێرکردنی ناوەڕۆکی بابەتەکان بە منداڵان، ئەمەش خۆی لە خۆیدا کێشەیەکی زانستی و پەروەردەییە کە شایانی چارەسەرکردنە، لەبەرئەوەی پێویستە هەموو مامۆستایەک لە بواری پسپۆریەکەی خۆی وانە بڵێتەوە . ولەم ڕ وانگەیەوە بیرۆکەی ئەم توێژینەوەیە لای توێژەر گەڵاڵە بوو لە ریگای ئەم پرسیارەوە: کە ئایا ئەگەر بەرنامەیەکی فێرکاری پشت بەست بە هۆیەکانی فێرکردنی جۆراوجۆر(مەڵتیمیدیا) ئامادە بکرێت بۆ مامۆستاکانی باخچەکان ، بۆئەوەی بەکاری بهێنن لەپێناوی فێرکردن و پەرەسەندنی هەستی جوگرافی و هەستی نیشتیمانی لای منداڵانی باخچەکانمان سەرکەوتوو دەبێت ؟ واتە پەسەند دەکرێت لە لایەن شارەزایان ومامۆستایانی باخچەکان ؟ لەکاتێکدا دەرئەنجامەکانی زۆرینەی توێژینەوەکانی پێشوو وەک لێکۆڵینەوەکانی (الدرويش، 2004) و (أبور ورد، 2006) و (عارف ، 2014) و (الحنفاوي و شهاب، 2014) و(خنفي و محمد، 2017) (الدسوقي، 2019) (عبدالمنعم، 2019) لە بوار و بابەتە جۆراوجۆرەکان سەلماندوویەتی کە دانان و بەکارهێنانی بەرنامەی (مەڵتیمیدیا) کاریگەریی باشی دەبێت لەسەر گۆڕاوی پاشکۆی جۆراو وەک دەسکەوت ولێهاتوو ،وهەستی جوگرافی و...هتد ، لای خوێندکاران و منداڵان بە شێوەی گشتی، ئەگەر بە شێوەیەکی ئەکادیمی و زانستی دابنرێت. و لەبەر نەبونی بەرنامەیەکی فێرکاری پشت بەست بە (مەڵتیمیدیا)ی تەکنەلۆجی نوێ لە بواری هەستی جوگرافی و نیشتیمانیدا، تایبەت بە باخچەکانی منداڵان لە چوارچێوەی باخچەکانی کوردستان بە گشتی، و شاری سلێمانی بە تایبەتی، ئەمە سەراڕای نەبونی توێژینەوەیەکی پێشوو دەربارەی ئەم بابەتە، توێژەر بریاریدا بە ئەنجامدانی ئەم توێژینەوەیە، بە مەبەستی پڕکردنەوەی ئەو کەلێنە، وەدەکریت لەتویژینەوەیەکی دیکەدا ئەم بەرنامە بخریتە بواری ئەزموونکردنەوە. وجێ ئاماژەیە بە هۆیەکانی نالەباری دۆخی تەندروستی و پرۆسەی فێرکردن و فێربوونی فەرمی و بایکۆتی خوێندن لە کوردستان و عێراق وەک زۆرینەی وڵاتانی جیهان، بە هۆی بڵاو بونەوەی ڤایرۆسی (کۆڤیدی – 19) واتە کۆرۆنا، و ڕاگرتنی پرۆسەی خوێندن لە سەرجەم دام ودەزگا فێرکارییەکان ولەوانەش باخچەکانی منداڵان ، نەتوانرا میتۆدی ئەزموونی بەکار بهێنرێت بۆ

ئەنجامدانی توێژینەوەکە، بە مەبەستی تاقیکردنەوەی کاریگەری بەرنامەکە لە سەر گەشەکردنی لێهاتوویەکانی هەستی جوگرافی و نیشتمانی لای منداڵانی باخچەکان، وبەو هۆیەوە جەخت کرا لەسەر دیزاینکردنی بەرنامە کە بەتەنها، لە چوار چێوەی میتۆدی وەسفیدا.

١-٢ گرنگی توێژینەوەکە

بێگومان پێشکەوتنی تەکنەلۆجیا لەم سەردەمەدا هەمو بوارەکانی ژیانی بەخۆیەوە سەرقاڵکردووە، بواری پەروەردەش لێی بێبەش نەبووە، لە ڕێگای بەکارهێنانی ئامرازەکانی تەکنەلۆجیا لەسەرجەم سێکتەرەکانی پرۆسەی پەروەردە وفێرکردن ، ئاشکرایە لەرێگەی پشتبەستن بەئامێرە زیرەکەکان وتۆڕی زانیاری ومانگە دەستکردەکانەوە، بەربەستی کات وشوین شکێندراوە ، هەر بۆیە ئەمڕۆ تەکنەلۆجیای فێرکردن بەیەکێک لەپێکهاتەسەرەکییەکانی سیستەمی پەروەردەی مۆدێرن دادەنرێت، لەرێگەی ئەپلیکەیشنەکانی مەلتیمیدیاو تۆڕەکانی پەیوەندی لەپرۆسەی پەروەردەو فێرکردندا.

تێڕوانینی ئەمڕۆ بۆبەکارهێنانی (مەلتیمیدیا) لەبواری پەروەردەو فێرکردندا چیتر بەکات بەفیڕۆدان دانانرێت، بەڵکوبە بەیەکێک لە پایە سەرەکییەکان دەژمێریت کە پرۆگرامی خوێندن بەمانا فراوانەکەی پێکدەهێنێت، مەڵتیمیدیا گۆڕانکارییەکی گەورەی بەدوای خۆیدا هێنا بەتایبەت لە بواری وانەووتنەوە وفێرکردندا، ئەمەش بەهۆی پێکهاتەکەی کە (فره توخمەیە) ، وادەکات فێرخواز دیدێکی نوێی بۆ پرۆسەی پەروەردە هەبێت، ئاراستەیەکی نوێ دروستبێت کەلەشێوازە دوبارەو لاسایەکانی فێرکردن دوربکەویتەوە.(موسی،٢٠٠٩،ل ٣).

ئەگەر مامۆستا لە قۆناغە جیاوازەکانی خوێندندا ئەرکی ئامادەکردنی بابەتەکانی یان بەرنامەی خویندن بێت لەڕوی زانستییەوە، ئەوە دۆخەکە بۆمامۆستایانی باخچەی منداڵان جیاوازە ،چونکە پەروەردە بۆمنداڵی باخچەپێویستی بەجۆش وخرۆش و زیادکردنی پاڵنەری فێربون هەیە، بەوپێیەی باخچە یەکەم وێستگەیەمنداڵ لەدەرەوەی ماڵ وکۆشی دایکی دەیبینێت،کە ئەمەش گرنگی وتایبەتمەندی خۆی هەیە، هەربۆیە پێویستە وانە وتنەوە لەباخچەکانی منداڵاندا لەرێگەی بەکارهێنانی تەکنەلۆجیای نوێ وسەردەمیانەوە بێت، بۆئەوەی لەڕێگەیەوە یارمەتی منداڵان بدەن بۆ ئاشنابوون بە کۆمەڵگەیەکی فراوانتر، وبتوانێت بەشێوەیەک لەشێوەکان کاریگەریی لەسەر بنیاتنانی جیهان هەبێت، کەواتە گرنگە مامۆستایان شارەزایی تەکنەلۆجیاییان هەبێت جگەلەئامادەکاری زانستی وئەکادیمی لەوانەوتنەوەدا. (الجراح،٢٠١٢).

لەم ڕوانگەیەوە گرنگی بەکارهێنانی هۆیەکانی فێرکردنی جۆراوجۆر لەڕێگەی تەکنەلۆجیای نوێ وبەرنامەی فێرکاری و مەڵتیمیدیایمان بۆ دەردەکەوێت لە قۆناغەکانی خوێندندا، بەتایبەت لە باخچەی منداڵاندا کە گرنگی تایبەتی هەیە، کە هانی منداڵان دەدات بۆفێربوون بەشێوەیەکی سەرنجڕاکێش و چێژبەخش، هەروەها دەبێتەهۆی گەشەکردنی پرۆسەی بیرکردنەوە و یارمەتیان دەدات کە زانیارییەکان بە ئاسانی لەبیرنەکەن، جگە لەوەی ئەزمونەکانی منداڵان فراوانتر دەکەن.(العتوم،٢٠٠٢). جێی ئاماژەیە سەرەڕای گرنگی بەرنامەی فێرکاری، بە تایبەتی ئەگەر بە شێوازی مەڵتیمیدیا ئامادە بکرێت، بەڵام مەرج نییە هەمو بەرنامەیەک سەرکەوتوو بێت ،چونکە کۆمەڵی هۆکار هەن ڕۆڵیان هەیە لە ڕادە و ئاستی سەرکەووتنی بەرنامەکان، وەک: ئاست و لێهاتوویی دیزاین، ئاستی مەعریفی و لیهاتوویی فێرخواز، جۆری بابەتی خوێندن ، لێهاتوویی مامۆستا لە بەکارهێنانی بەرنامە، سستمی پەروەردەو فێرکردنی پەیڕەوکراو و ... هتد . بۆیە توێژەران و خوێندکارانی خوێندنی باڵا لە سەرجەم زانکۆکانی وڵاتانی جیهان، سەرقاڵی ئامادەکردن و دیزاینی بەرنامەی فێرکاری و فێربوونی و ڕاهێنانیین، دەربارەی بابەتەکانی خوێندن و ئاستی خوێندکاران لە قۆناغە جۆراوجۆرەکانن، بە مە بەستی تاقیکردنەوەی ئاستی کاریگەرییان لە سەر گۆراوە پاشکۆ جۆراوجۆر لای فێرخوازان، وئەم توێژینەوەی ئێستا، هەوڵێکە لەو هەوڵانە، وتوێژەر پێشبینی دەکات توێژینەوەکەی پاش تەواوبوونی سودی دەبێت بۆ ئەم لایانەی لای خوارەوە:

1. مامۆستایانی باخچەی منداڵان لە کوردستان لە ڕێگای بەکارهێنانی بەرنامە فێرکارەییە پێشنیازکراوەکە بۆ پەرەپێدان بە لێهاتووییەکانی منداڵەکان لە بواری هەستی جوگرافی و هەستی نیشتیمانیدا، منداڵانی باخچەکان ئەگەر مامۆستاکان بەرنامەکە بەکاربهێنن لە پێناوی گەشەپێدانی بە هەستی جوگرافی و هەستی نیشتیمان پەروەرییاندا.
2. لێپرسراوانی پرۆگرامەکانی فێرکردن تایبەت بە باخچەی منداڵان لە وەزارەتی پەروەردەی حکومەتی هەرێمی کوردستان، لە رێگای گشتاندنی بەکارهێنانی بەرنامەکە لە باخچەکان،ئەگەر سەرکەوتنی بەست هێنا، ئەمە جگە لە هاندانی کەسانی پەیوەندیدار بەم بابەتە، بۆ دانانی بەرنامەی هاوشێوەی ئەم بەرنامانە بۆ بابەتەکانی تری باخچەکان.
3. توێژەران و خوێندکارانی خوێندنی باڵا لە زانکۆکانی کوردستاندا، لەرێگای ئەنجامدانی توێژینەوەی هاوشێوەی ئەم توێژینەوەیە لە بوارەکانی تردا، بە سودوەرگرتن لە بەرنامە ورێکارەکانی توێژینەوەکە.
4. کتێبخانەی مەعریفی و زانستی کوردی، لە رێگای دەوڵەمەند کردنی بە سەرچاوەیەکی زانستی نوێ.

3-1 ئامانجی توێژینەوەکە

بریتییە لە دیزاینکردنی بەرنامەیەکی فێرکاری پێشنیازکراو پشتبەست بە(مەڵتیمیدیا) بۆ پەرەپێدانی لێهاتووییەکانی هەستی جوگرافی و هەستی نیشتیمانی لای منداڵانی باخچە.

4-1 سنوری توێژینەوەکە

سنوری توێژینەوەکە خۆی لەم چەند خاڵانەی خوارەوەدا دەبینێتەوە :

1-4-1 سنوری بابەت: بریتییە لە دیزاینکردنی بەرنامەیەکی پێشنیازکراوی پشتبەست بە (مالتیمیدیا) بۆ گەشەپێدانی لێهاتوییەکانی هەستی جوگرافی لای منداڵانی باخچە، کە بریتین لە دەستنیشانکردنی:

1. ئاراستە جوگرافییەکان.
2. مەودای شوێنی شتەکان.
3. رەهەندەکان.
4. تایبەتمەندییە مرۆییەکانی شوێن.
5. تایبەتمەندییە سروشتییەکانی شوێن.

وگەشەپێدانی هەستی نیشتیمانی لای منداڵانی باخچە کە بریتییە لە (یەکەی نیشتیمانەکەم)لە پرۆگرامی پەیرەوکراو لە باخچەی منداڵانی هەرێمی کوردستانی عیراق.

2-4-1 سنوری مرۆیی: منداڵانی باخچە

3-4-1 سنوری شوێن:باخچەکانی منداڵان لە سنوری سەنتەری پارێزگای سلێمانی (هەردو پەروەردەی ڕۆژهەڵات ورۆژئاوا).

4-4-1 سنوری کات: ساڵی خوێندنی (٢٠٢١-٢٠٢٢)

5-1 پێناسەی زاراوەکان

1-5-1 بەرنامەی فێرکاری(Instructional Program)

أ. پێناسەی شارەزایان (التعريف الاصطلاحي)

بەرنامەی فێرکاری بەچەند شێوازێک لەلایەن شارەزایانی بواری پەروەردە و فێرکردن پێناسە کراوە، وەک ئەمانەی خوارەوە:

- پێناسەی (عفانه،٢٠٠٠)

"پلانێکی ڕێکخراوە بۆ کۆمەڵێک لە بابەت و چالاکی و کردار، کەئامانجیان دەسکەوتنی زانیاری وپەرەپێدانی چالاکییەکانە، لەماوەیەکی دیاریکراودا" (عفانه،٢٠٠٠،ل١٦).

- پێناسەی (سعد، 2006)

پێیوایە کە: "سیستەمێکی زانیاری و چالاکی زانستی فێرکارییە، کاردەکات بەپێی مەرج وڕێنمایی دیاریکراو، کەناوەڕک وچالاکی وتوخمەکان لەخۆدەگرێت، بەشێوەیەکی زانستی وورد پێشکەش دەکرێت بەگوێرەی ئامانجەکانی بەرنامەکە، بەلەبەرچاوگرتنی پێداویستی وتایبەتمەندی فێرخوازان"(سعد، ٢٠٠٦،ل٤).

- پێناسەی (صبری،٢٠٠٩)

"بەرنامەی فێرکاری بەشێوەیەکی گشتی جۆرێکە لەبەرنامە بۆ گەیشتن بە ئامانجە ڕاستەوخۆکان یان ناڕاستەوخۆکان، وبەرنامە فێرکارییەکان جۆراو جۆرن ، هەندێکیان بیستراوە (پەخشە) ، وهەندێکیان دەخوێندرێتەوە (پەڕتوک)، وهەندێکیان بینراوە (تەلەفزیۆن و کۆمپیوتەر)، وهەندێکیان بە سیستەمە و هەندێکیان بێ سیستەمە" (صبری،٢٠٠٩،ل١٥).

- پێناسەی (العمرانی،٢٠٠٩)

"پێکهاتەیەکی فێرکارییە کەلەڕێگەی دابەشبونی بۆ بەشە بچوک ولۆژیکی ویەک لەدوای یەک ئامادە دەکرێت، وسەرنج ووروژاندن وکاریگەری فێرخواز لەخۆدەگرێت، لەڕێگەی چەندین شوێنگرەوەی مەڵتیمیدیایی وەک: وێنە ودەنگ و دەق و جوڵە، هەوڵ دەدات بۆ گەیشتن بەو ئامانجەپەروەردەییانەی کەپێش وەختە ئامادەکراون"(العمرانی،٢٠٠٩،ل٨)

ب- پێناسەی تیۆری

توێژەر هاوڕایە لەگەل پیناسەی العمرانی، لەبەر ئەوەی نزیکە لەوڕێکاریانەی کەبۆ دروستکردن و بنیاتنانی بەرنامە فێرکارییەکە گیراونەتە بەر لەتوێژینەوەکەی ئێستادا.

پ - پناسەی ڕێکاری

توێژەر بەم شێوەیە پێناسەی دەکات:

بریتییە لە سیستەمێکی فێرکاری کۆمپیوتەری ڕێکخراو بە شێوازی مەڵتیمیدیا، توێژەر ئامادەی دەکات بۆ مامۆستایانی باخچەکان، تایبەت بەمندالانی باخچەکان، و چەندین بەش وتوخم لەخۆ دەگرێت، وپێکدێت لە (٩) وانە دەربارەی لێهاتوییەکانی هەستی جوگرافی، و (٩) وانە دەربارەی هەستی نیشتیمانی.

1-5-2 مەڵتیمیدیا (Multimedia)

أ- پێناسەی شارەزایان (التعریف الاصطلاحي)

چەمکی مەڵتیمیدیا بەچەند شێوازێک لەلایەن شارەزایانی بواری پەروەردە و فێرکردن پێناسە کراوە، وەک ئەمانەی خوارەوە:

- پێناسەی(زیتون،٢٠٠٢)

بریتییە لە: "بەکارهێنانی کۆمپیوتەر بۆپێشاندان وتیکەڵکردنی گرافیک ووێنەو دەق و دەنگ،لەگەڵ ئەو بەستەر و ئامرازانەی کەڕێگە بەبەکارهێنەردەدات بۆ لێکۆڵینەوەو کارلێکردن و دروستبون وپەیوەندیکردن".(زیتون،٢٠٠٢،ل٢٤٢).

- پێناسەی(الحیلة، ٢٠٠٤)

"بریتییە لە بەکارهێنانی دوو هۆکار یان زیاتر بۆ گەیاندنی زانیاری، کە لەوانەیە وێنەی جێگیر یان جوڵاو یان دەنگ یان هاوشێوەکانی بێت". (الحیلة،٢٠٠٤،ل١٢).

- پێناسەی (ابو ورد،٢٠٠٦)

"کۆمەڵێک لەتەکنەلۆژیایە کەڕێگەدەدات بە تێهەڵکێشکردنی زۆرێک لەزانیارییەکان وسەرچاوە جیاوازەکان بەکارلێککردنی (دەق ووێنە ودەنگ و ...)"(ابو ورد،٢٠٠٦،ل١٠).

- پێناسەی (الحولي،٢٠١٠)

دەڵێت: "یەکەیەکی فێرکاری دیزاین کراوە بەکۆمپیوتەر بەڕێگەیەکی بەستراو وڕێکخراو بەپێی بنچینە پەروەردەییە دروستەکان، کەکۆمەڵێک لە زانیاری وشارەزایی وچالاکی لەخۆدەگرێت ، هەروەها ئامراز وتەکنیکەکانی ڕاستکردنەوەی جۆراوجۆر بەپشت بەستن بە بنەمای وەڵامدانەوە ووبەهێزکردن، هەوڵدەدات بۆ بەدیهێنانی هەندێک ئامانجە فێرکارییە دیاریکراوەکان".(الحولي،٢٠١٠ ،ل ٧).

- پێناسەی (العتیبی،٢٠١٠)

" ئامرازێکە لە ئامرازەکانی فێرکردنی سەردەمیانە، پشت دەبەستێت بەتەکنۆلۆجیا، وپێشکەش دەکرێت لەڕێگای ئامێری کۆمپیوتەر، وپشت پێکهاتە بینراوەکان دەبەستێت وەک دەقی نوسراو وهێڵکارییەکان وێنەی جێگیر وجوڵاو، هەروەها ئامرازی بیستن وەک دەنگ وکاریگەرە دەنگیەکان وپەیوەندی لەنێوانیاندا لەشێوازێکی دیاریکراودا بەشێوەیەکی ڕێکخراو وگونجاو ، هەروەها بەکاردێت وەک ئامرازێک لەئامرازەکانی فێربوونی خودی، کەڕۆڵی مامۆستا وەک سەرپەرشتیار وڕێگەپیشاندەر دێت لەسەر خوێندکاران ". (العتیبی،٢٠١٠،ل١٧).

ب- پێناسەی تیۆری

بریتییە لە پرۆگرامێکی داڕێژراوی کۆمپیوتەری کەخۆی لە ئاوێتەکردنی دەنگ وڕەنگ و وێنەی جێگیروجولاوو دەق ونوسین و ڤیدیۆدا دەبینێتەوە، لەپێناو گەیشتن بە هەندێک ئامانجی فێرکاری دیاریکراو.

پ - پێناسەی ڕێکاری

بریتیە لە کۆمەڵی هۆکار و ئامرازی فێرکردن،وەک: دەقی نووسین، دەنگ، وێنە جێگیر، وێنەی جولاو، گرتەی ڤدیۆیی فێرکاری،گۆرانی منداڵان، بوکەڵەی جولاو،چیرۆکی منداڵان، توێژە بەکاری هێناوە بۆ دیزانیکردنی بەرنامە فێرکارییەکەی بەشێوەیەکی ڕێکخراو، دەربارەی لێهاتوویەکانی هەستی جوگرافی و نیشتمانی، بۆ ئەوەی مامۆستایانی با خچەکان بەکاری بهێنن لەمیانەی فێرکردنی منداڵەکان ناوەڕۆکی ئەو دوو بابەتە.

١.٥.٣ هەستی جوگرافی

أ- پێناسەی شارەزایان (التعریف الاصطلاحي)

وئەم چەمکەش لەلایەن شارەزایانی بواری پەروەردە و فێرکردن پێناسە کراوە، وەک ئەمانەی خوارەوە:

- پێناسەی (الشامی،١٩٩٩)

" هێزێکە لەهێزەکانی هەستی تێڕوانین کە لەمرۆڤدا شاراوەیە، دروسکەر (الخالق) تێیدا داناوە بۆ تێڕوانینی ژیانی و سەرکردەیی چارەنووسی خۆی بکات، و بەعەقڵانیکردنی کۆششەکەی لەهەر جێگەیەک لەسەر زەوی".(الشامی،١٩٩٩،ل٢٠).

- پێناسەی (هلال،٢٠٠٤)

دەڵێت: "هەستێکی باوە لەلای تاک دروستدەبێت لەئەنجامی مامەڵەکردنی لەگەڵ ئەو شتانەی کە لەدەوروبەریەتی، ودەتوانرێت پەرەی پێبدرێت لەڕێگەی ئەزموونی دەوڵەمەندو پەیوەندییە شوێنیەکان". (هلال،٢٠٠٤، ل ١٩)

- پێناسەی (حفني و محمد ،٢٠٠٤)

دەڵێن: "توانای منداڵی باخچەیە لەدیاریکردنی شوێنی خۆی لەو جێگەیەی دەوروبەری و ناسینەوەی، ودرککردن بەتایبەتمەندیە سروشتی و مرۆییەکەی، و جیاکردنەوەی لەهەر جێگەیەکی تر، کەپێنج لێهاتوویی سەرەکی لەخۆدەگرێت ئەوانیش (دیاریکردنی ئاڕاستەکان ، دیاریکردنی شوێنی شتەکان ، دیاریکردنی ڕەهەندەکان ، دیاریکردنی تایبەتمەندییە مرۆییەکان

بۆ شوێن ، دیاریکردنی تایبەتمەندی سروشتی شوێن) ، و هەریەکێکیان پێک دێت لەکۆمەڵێک کارامەیی لاوەکی ".(حفنی ومحمد ،٢٠١٧،ل٢٠).

- پێناسەی (الشربینی،٢٠١٩)

"بریتییەلە توانای منداڵ بۆ دەربڕینی بیرۆکەکانی، وهۆشیاری خۆی دەربارەی ئەو بیرۆکانە کە لەمێشکیدا ڕوو دەدات، کەوای لێدەکات بتوانێت دیاردە گەردونیەکان لێکبداتەوە لەگەڵ جوگرافیای دەوروبەر، وئەو ئەنجامەی بۆ دەردەکەوێت لە ڕێگای ئەو پراکتیکانەی پێی هەڵدەستێت".(الشربینی، ٢٠١٩ ،ل٨).

ب- پێناسەی تیۆری

توێژەر هاورایە لەگەل پێناسەی(حفني ومحمد) بۆ ئەم چەمکە.

١.٥.٤ هەستی نیشتیمانی

أ- پێناسەی شارەزایان (التعريف الاصطلاحي)

وئەم چەمکەش لەلایەن شارەزایانی بواری پەروەردە و فێرکردن پێناسە کراوە، وەک ئەمانەی خوارەوە:

- پێناسەی (علی،١٩٩٨)

"هەستی هاولاتییە بەوەی کە بەشێکە لەنیشتیمانەکەی، وپەیوەست دەبێت پێوەی ودڵسۆز دەبێت بۆی ، ئەمەش دەردەکەوێت لەڕێگای ڕێزگرتن لە یاساکانی نیشتیمانەکەی وپابەندبوون پێوەی، وهەوڵدان بۆ بەرزڕاگرتن وپاراستنی سەروەت وسامانەکەی ". (علي،١٩٩٨،ل٣٢٣).

- پێناسەی (ابوفودە،٢٠٠٧)

"بریتییە لەو ڕەفتارەی کە گوزارشت دەکات لە ملکەچی وپابەندبوونی تاک بەبەها نەتەوەییە باوەکانی کۆمەڵگەکەی، وشانازیکردن بەهێما نەتەوەییەکانی وپابەندبوون بەیاساو ڕێساکانی، و پاراستنی سەروەت وسامانی نیشتیمانەکەی و هاندانی بەرەوپێش بردنی بەرهەمە نیشتمانییەکانی، وبەشداریکردن لەکاری خۆبەخشانە، وئامادەکاری بۆ بەرگریکردن لەنیشتیمانەکەی وقوربانیدان لەپێناویدا". (ابوفودە،٢٠٠٧،ل١).

- پێناسەی(الحربي،٢٠١٠)

دەڵێت: "ئاڕاستەیەکی ئەرێنی و پڕ لە خۆشەویستییە، کەتاک هەستی پێدەکات بەرامبەر نیشتیمانەکەی، کەجەخت دەکاتەوە لەبوونی پەیوەندیی بەو نیشتیمانەوە، وەک ئەندامێک تێیدا، وهەستکردن بەشانازی وهاوسۆزی کەسەر بەو نیشتیمانەیە، وهۆشیار دەبێت دەربارەی کێشەکانی ودەستبەرداری نابێت کاتێک دوچاری قەیران و کارەسات دەبێت ".(الحربي،٢٠١٠،ل٢٤).

- پێناسەی(الطلاع،٢٠١٠)

دەڵێت: "هەستی پەیوەندییە بەو زەوییەی کەتیایدا لەدایک بووە ولەگەڵیدا یەکیان گرتووە، واهەستدەکات کەپەیوەندییەک هەیە لەنێوانیاندا وەک، خوێن وچارەنووس وئامانجەکان وکەلتوور ومێژوو وئاسایش، وئەگەر ئەم پەیوەندییە تووشی هێرش ودەستبەسەراگرتن بێت بەرگری لێدەکات". (الطلاع،٢٠١٠،ل٦٢٨).

ب- پێناسەی تیۆری

بریتییە لە هەستی شانازیی و پابەندبوون بە نیشتمانەوە و پاراستنی دروستبوونی ئاڕاستەیەکی ئەرێنی بۆ پارێزگاریی لە دەسکەوتەکانی نیشتمان.

پ- پێناسەی ڕێکاری

بریتییە لە هەستی خۆشەویستی و دڵسۆزی منداڵانی باخچە بەرامبەرنیشتمانەکەیان هەریمی کوردستانی عیراق، لەڕێگای ڕێزگرتن وپاپەندبوون بە یاسا و ڕیساکانی، وهەوڵدان بۆ بەرزڕاگرتن وپاراستنی خاک و سامان و سەروەیی بە خۆێن وبە گیان .

١.١.٥ منداڵی باخچە

أ- پێناسەی شارەزایان (التعريف الاصطلاحي)

لە پێناسەکانی :

- پێناسەی (صايغ،٢٠٠٦)

دەڵێت: 'ئەو جۆرە منداڵانەن کە تایبەتمەندی و پێداویستی جودای خۆیان هەیە، دەتوانین وردتر بڵێین منداڵانی هەردوو پۆلی یەکەم و دووەمی باخچە (تمهيدى) کە تەمەنیان کەوتووەتە نێوان (3-6)ساڵ (صايغ،٢٠٠٦،ل١٧).

- پێناسەی (العناني،٢٠٠٨)

دەڵێت: "منداڵیکی بچووکە کە تەمەنی لە نێوان (3 -6)ساڵیدایە، و پەیوەندی دەکات بە دامەزراوەیەکی پەروەردەییەوە پێش چوونە قوتابخانە، بەئامانجی گەشەکردن و پڕکردنەوەی پێداویستییەکانی بەهۆی چالاکییەجۆربەجۆرەوەکانەوە". (العناني،٢٠٠٨، ل١٩٣).

- پێناسەی (رایمۆند،٢٠١٩)

دەڵێت: "منداڵی باخچە بە گشتی منداڵی پێنج ساڵانن، بەڵام هەندێجارئەکرێت (٤-٦) ساڵ بێت، بە تایبەتی لە ئەمریکا کە پەرە بە بەهـــرە کۆمەڵایەتیەکـــان و پەروەردەییەکانیـــان دەدرێت.(رایمۆند،٢٠١٩،ئینتەرنێت).

ب- پێناسەی تیۆری:

ئەو منداڵانەن کە لەزۆربەی وڵاتان تەمەنیان لەنێوان (3-6) ساڵ دایە،و بەمەبەستی گەشەکردنی لێهاتوییەکانیان و ئامادەکردنیان بۆقۆناغەکانی خوێندنی بنەڕەتی دەنێردرێنە باخچە.

پ- پێناسەی ڕێکاری

بریتییە لەو منداڵانەی کەتەمەنیان لەنێوان (3-6) ساڵ دایە ، و بەمەبەستی گەشەکردنی لێهاتوییەکانیان و ئامادەکردنیان بۆقۆناغەکانی خوێندنی بنەڕەتی دەنێردرێنە باخچەی منداڵان، لە ناوەندی شاری سلێمانی.

١.٥.٦ باخچەی منداڵان

أ- پێناسەی شارەزایان (التعريف الاصطلاحي)

ئەم چەمکەش لەلایەن شارەزایانی بواری پەروەردە و فێرکردن پێناسە کراوە، وەک ئەمانەی خوارەوە:

- پێناسای (الحريرى،٢٠٠٢)

بەم شێوەیە پێناسەی دەکات: "دامەزراوەیەکی کۆمەڵایەتی وپەروەردەییە کەبەشێوەیەکی دروست کاردەکات لەسەرمنداڵ، بۆئەوەی بچێتە قۆناغی خوێندنی سەرەتاییەوە، وڕێگەی پێدەدات بۆئازادییەکی تەواو لەپراکتیزەکردنی چالاکییەکان، ودۆزینەوەی خۆی وتوانا ومەیلەکانی، هەروەها یارمەتیدانی بۆبەدەستهێنانی ئەزمونی نوێ لەتەمەنیدا".(الحريرى،٢٠٠٢،ل١٧).

- پێناسەی (نبهان،٢٠٠٩)

پێیوایە کە: "هەموودامەزراوەیەکی پەروەردەیی دەگرێتەوە، کەزۆرترین زانیاریی بۆمنداڵ دابین دەکات، لەدووساڵ پێش قۆناغی بنەڕەتی و مۆڵەتی پراکتیزەکردنی پیشەکە لەوەزارەتی پەروەردەوخوێندنی بالاوەردەگرێت، کەبەسەر دووقۆناغدا دابەشدەبیت: قۆناغی میوە، کە منداڵان بەزۆری لەتەمەنی چوارساڵیدان و قۆناغی پێش قوتابخانە،کەمنداڵان بەزۆری لەتەمەنی پێنج ساڵیدا دەبن".(نبهان،٢٠٠٩،ل٩)

- پێناسەی (بۆکانی،٢٠٢٠)

دەڵێت: "دامەزراوەیەکی فێرکاریی پەروەردەییە،لەپیش خوێندنی تەوزیمییەوە،لەزۆربەی وڵاتاندا منداڵانی تەمەن سێ وپێنج ساڵان وەردەگرێت".(بۆکانی،٢٠٢٠،ل٥٥).

- پێناسەی(فتاح،٢٠٢١)

دەڵێت:"دەزگایەکی پەروەردەیی تایبەتە بەمنداڵانی قۆناغی پاش دایەنگەو پێش چونەخوێندنگەی سەرەتایی، لەم شوێنەدا منداڵ ڕادەهێندرێت بۆچونەدەرەوە لەسنوری خێزان بۆکۆمەڵگەی خوێندنگەو هاوپۆل وهاوڕێ، هەروەها لێرەدا منداڵ فێری بنەماکانی خوێندنەوەو نوسین دەکرێت،لەچوارچێوەی ئەوماوەیەدا پەرتوکی تایبەت بەخۆیان هەیە، ".(فتاح،٢٠٠٩،ل٩).

ب- پێناسەی تیۆری

توێژەر لەڕوی تیۆرییەوە پێناسەی دەکات کە:

دامەزراوەیەکی پەروەردەیی کۆمەڵایەتییە،ئامانجی ئامادەکردنی منداڵانە بۆ قۆناغی چونە قوتابخانە، کە پرۆگرامی تایبەتی خۆیان هەیە، منداڵانی تەمەن(٤-٦)ساڵ وەردەگرێت.

بەشی دووەم

چوارچێوەی تیۆری و توێژینەوەکانی پێشوو

٢-١ چوارچێوەی تیۆری

٢-2 توێژینەوەکانی پێشوو

بەشی دووەم

(چوارچێوەی تیۆری و توێژینەوەکانی پێشوو)

1-2 چوارچێوەی تیۆری

لەم تەوەر و بڕگانەی خوارەوە پێکدێت:

1-1-2دەروازەیەک بۆ دیزاینی فێرکاری

1-1-1-2 مانای چەمکی دیزاینی فێرکاری (Instructional Engineering)

دیزاین واتا(ئەندازیاری و دروستکردنی شتێک لەسەر بنەما و پێوەرێکی دیاریکراو، دیزاینی فێرکاری تا ڕادەیەکی زۆر لە ڕووی شێواز و دیزاینی و میکانیزمەوە هاوشێوەی چەمکی ئەندازیاری فێرکارییە. (Instructional Engineering) (سرایا، ٢٠٠٧ ،ل٢١). لە پێناسەیەکی تردا زانستی دیزاینی فێرکاری بەوە پێناسە دەکرێت کە ئەو زانستەیە کە بیردۆزەکانی فێرکردن و بەرنامەکانی و جێبەجێکردنیان پێکەوە دەبەستێتەوە لەو واقعەدا کە لە ڕێگایەوە بازنەی پەیوەندی لە نێوان بیردۆزەکانی پەروەردە و تەکنەلۆجیای نوێدا دروست دەکات (الظفيري، ٢٠٢٠ ،ل٢). و دیزاینی فێرکاری وەکو زانست ئەو زانستەیە کە هەوڵ دەدات باشترین ڕێگای فێرکاری چالاک و کاریگەر بدۆزێتەوە و دەیخاتە سەر جۆرێک لە شێواز و وێنە و نەخشە، وەکو ڕێبەرێک بۆ ئەوانەی کە بەرنامە و پەیڕەو و پرۆگرامی خوێندن دادەڕێژن، هەروەها بۆ مامۆستایان لە کاتی پرۆسەی فێرکردندا دەبێتە ڕێبەر بۆ مەبەستی بەدەستهێنانی ئامانجە داواکراوەکان (عارف، ٢٠١٤ ،ل٣٥).

پرۆسەی دیزاینی فێرکاری پێکهێنەرێکی سەرەکیە لە پێکهێنەرەکانی سیستمی تەکنەلۆجیای فێرکاری هاوچەرخ پرۆسەکانی: شیکاری، گەشەسەندن، بەکارهێنان، ڕێکخستن، هەڵسەنگاندن، بۆیە دیزاینی فێرکاری وەکو پردێک وایە کە چوارچێوەی تیۆری پێکەوە دەبەستێتەوە لە بواری پەروەردە و فێرکردن و ڕێگا و فەلسەفە پەروەردەیە جیاوازەکان و ڕەهەندە پراکتیکییەکانی بواری پەروەردەیدا. هەر بۆیە هەندێک وای دەبینن کە دیزاینی فێرکاری یەکێکە لە زانستە پراکتیکییەکانی زانستی پەروەردە و فێرکردن(عشوش، ١٩٩٠ ،ل٢٢). کاری دیزاینەری فێرکاری تا رادەیەک هاوشێوەی ئەندازیارە، چونکە هەردووکیان پلانی کارەکانیان لەسەر ئەو بنەمایانە دادەڕێژن کە لە رابردودا تاقی کراونەتەوە و سەرکەوتنیان بەدەست هێناوە، یاساکانی فیزیا بۆ ئەندازیار، بنەماکانی فێرکاری بۆ دیزاینی فێرکاری گرنگن، هەروەها هەردوکیان هەوڵ دەدەن دیزاینی چارەسەری کرداری و سەرنجراکێش بەرهەم بهێنن بۆ کەسانی سودمەند لە دیزاینەکە. (صالح،٢٠٠٥،ل٢).

2-1-1-2 گرنگیەکانی دیزاینی فێرکاری

لە گرنگترینیان ئەمانەی لای خوارەوەن:

أ- دیزاینی فێرکاری گۆڕانکاری لە بەشە بچوکەکانی سیستمی فێرکردندا ناکات، بەڵکو بە گشتی هەوڵی هێنانەکایەی گۆڕانکاری و گەشەپێدانی لەبنەڕەتی سیستمی پەروەردە وفێرکردن دەدات، لە لایەنی کرداری و فێرکارییەوە. (خمیس، ۲۰۰۳، ل۱۰).

ب- یارمەتی بەرەنگاربونەوەی ئەو گۆڕانکارییە خێرایانە دەدات کە جیهانی هاوچەرخ بە خۆیەوە دەبینێت، هەروەها ئەو پێشکەوتنە تەکنەلۆجییەی کە هەموو لایەنەکانی ژیانی گرتوەتەوە، ئەمەش لە ڕێگای گەڕان و پشکینین بە دوای باشترین ڕێگا و کاراترین ستراتیجی فێرکردن کە ببێتە هۆی بەدیهێنانی ئامانجە پەروەردەیی و فێرکردنە ویستراو و چاوەڕوانکراوەکان بە کەمترین کات و کەمترین هەوڵ.

ت- دەبێتە هۆی گەشەسەندنی تواناکانی مامۆستایان لە دامەزراوە فێکارییەکاندا، ئەمەش لە ڕێگای ئاوێتەکردنی زانستی دیزاینی فێرکاری و بەرنامەکانی ئامادەکردن و پێگەیاندنی پیشەیی مامۆستا و ڕاهێنەرەکان(عارف، ٢٠١٤ ،ل٣٧).

پ- کار لەسەر دەستەبەرکردنی کات و هەوڵ دەکاتەوە، بەو پێیەی کە دیزاینی فێرکاری بریتییە لە پرۆسەی لێکۆڵینەوە و ڕەخنە و گۆڕانکاری، هەربۆیە دەتوانرێت لە کاتی دیزاینکردن، و بەر لە دەستپێکی پراکتیزەکردنی پرۆژەکە شێواز و پراکتیکە لاواز و سەرنەکەتووەکانی فێرکردن لاببرێت و بسڕێتەوە.

ج- دیزاینی فێرکاری کار لەسەر ئاسانکاری پەیوەندییەکان و گونجاندن لە نێوان هاوبەشانی دیزاینی فێرکاری و جێبەجێکردنیدا دەکات، هەروەها کاردەکات لەسەر کەمکردنەوەی ململانێ و ڕکابەری نادروست و نەگونجاو(الحلية، ٢٠٠٣ ،ل٢٨).

ح- هەوڵی پێکەوەبەستن دەدات لە نێوان بیرۆکە و بنەما تیۆرییەکان و بواری پراکتیکی و جێبەجێکردندا، ئەم زانستە ڕۆڵی بازنەی پێکەوە بەستنی لایەنی تیۆری و پراکتیکی دەبینێت، بۆیە بەبێ بونی ئەم زانستە لایەنە تیۆریەکان سودێکی بەرچاویان نابێت، بەهەمان شێوە بواری جێبەجێکردنیش نرخێکی ئەوتۆی نابێت.

خ- دیزاینی فێرکاری چەندین نمونەی ڕێنشاندەر دەداتە مامۆستا کە ڕێنمایی دەکەن چۆن بتوانێت پلان بۆ وانەکانی و یەکە فێرکارییەکان لەسەر بنەماییەکی زانستی دروست دابنێت.

د- دیزاینی فێرکاری بە پلەی یەکەم جەخت و وردگەری دەخاتە سەر خوێندکار و گرنگی بە بەشداریکردنی دەدات لە پرۆسەی فێربوندا.

ژ- یارمەتیدەر دەبێت لە ڕونکردنەوەی ڕۆڵی مامۆستا، بەوەی کە مامۆستا نەخشەساز و ڕێکخەری بارودۆخی ژینگەیی و جێبەجێکار و ڕاستکەرەوەی بارودۆخە پەروەردەیی و فێرکارییەکانە بە جۆرێک کە ئاسانکاری بۆ پرۆسەی خوێندن بکەن. (سرایا، ٢٠٠٧،ل ٦١).

3-1-1-2 ئامانجەکانی دیزاینی فێرکاری

بریتین لە :

أ- داڕشتنی ئامانجە فێرکارییە گشتی و ڕەفتارییەکان.

ب- دیاریکردنی ستراتیجییەکان و گەشەپێدانی ئەو کەرەستە فێرکارییانەی، کە بە هۆی کارلێکردن لەگەڵ ستراتیجییەکان دەبنە هۆی بەدیهێنانی ئامانجە داواکراوەکان.

ت- دروستکردنی پردی پەیوەندی لە نێوان بنەما فێرکارییەکان و شێوازی جێبەجێکردنیان لە بواری فێرکاریدا.

پ- بەکارهێنانی ئەو کەلوپەل و کەرەستە و ئامێرە جیاوازانەی کە تایبەتن بە فێرکردن بە شێوازێکی نمونەیی.

ج- پشت بەستن بە هەوڵی خودی فێرخواز لە پرۆسەی فێرکردندا.

ح- هێنانە کایەی ژینگەیەکی پەروەردەیی و فێرکاری گونجاو بۆفێرخوازان تا یارمەتیدەریان بێت لە بەدەستهێنانی ئەنجامی چاوەڕوانکراو لە خوێندنەکەدا.

خ- جێبەجێکردنی هزر و بنەماکانی شێوازی سیستم(اسلوب النظم) لە پرۆسەی فێرکرندا.(ابو سویریح، ٢٠٠٩، ل١٧)

د- بەردەستکردنی تایبەتمەندییە پەروەردەیی و فێرکارییە گونجاوەکان، بۆ مەبەستی هێنانەدی ئامانجە پەروەردەییەکان بە کارایی و لێهاتویی. (خمیس،٢٠٠٣، ل١٢).

2-1-2 نمونەکانی(مۆدێلەکان) دیزاینی فێرکاری(Models of Instructional Design)

1-2-1-2 چەمکی نمونەی(مۆدێلی) دیزاینی فێرکاری

بریتییە لە" کۆمەڵێک هەنگاو کە لە ئامانجە دیاریکراوەکان سەرچاوە دەگرێت، وپێداویستییەکانی فێرخواز لەبەرچاو دەگرێت، و پەیڕەوی زنجیرەیەکی ڕێکاری زانستی وسیستماتیکی بۆ دیزاین و پەرەپێدان و جێبەجێکردن و هەڵسەنگاندنی پرۆسەی فێربوون دەکات." (جودت ، ٢٠١٥) هەروەها پێناسە دەکرێت بەوەی کە بریتییە لە" کۆمەڵێک ڕێکار و هەنگاوی ڕێکخراو وریزبەندکراو،کە لە لایەن هەڵسوڕاوانی پرۆسەی فێرکردن پەیرەو دەکرێت، بۆ بەدیهێنانی ئامانجە پەروەردییەکان،بەڕێگەیەکی زانستی داڕێژراو، کە لە پێداویستییەکانی فێرخواز سەرچاوە دەگرێت،وپێک دێت لە:(دیاریکردنی ئامانجە پەروەردەییەکان، دیزانی

بابەتەفێرکارییەکان،دیاریکردنی ئامرازو هۆیەکانی فێرکردن، ودیاریکردنی ئامرازەکانی هەڵسەنگاندن" (سرحان، ٢٠٢٢، ئەنتەرنێت)

2-1-2-2 تایبەتمەندییەکانی نمونەی(مۆدێلی) فێرکاری سەرکەوتوو

ئەمانەن:

أ- نوێنەرایەتی ڕاستگۆیانە بۆ واقیع: مۆدێل واقیع نییە، بەڵکو نوێنەرایەتیی دەکات، چ وەک خۆی و چ وەک ئەوەی پێویستە ببێت، وهێندە نوێنەرایەتییەکە ڕاستگۆتر بێت مۆدێلەکە باشتر دەبێت.

ب- سادەیی لە نوێنەرایەتیکردنی واقیعدا: وخستنەڕووی پرۆسە داواکراوەکان و پەیوەندییەکانی نێوانیان،بە فۆرمێکی سادە و ساکار، کە بەئاسانی لێ تێبگەیت.

ت- سیستماتیک: دیزاینی فێرکاری شێوازێکی پراکتیکی سیستماتیکە بۆ بیرکردنەوە، لەسەر بنەمای چارەسەرکردنی کێشەکان بۆ گەیشتن بە ئامانجە دیاریکراوەکان، مۆدێلی باش ئەو مۆدێلەیە کە پێکهاتەکان و پرۆسەکان بە شێوەیەکی ڕێکخراو پێشکەش دەکات، کە یارمەتیدەرە بۆ تێگەیشتن و لێکدانەوەی پرۆسەکان و پەیوەندییەکان، هەروەها دۆزینەوەی زانیاری نوێ.

پ- ڕوونکردنەوە: مۆدێلی باش ئەو مۆدێلەیە کە پرۆسە و پەیوەندییەکان ڕوون دەکاتەوە، بە شێوەیەک کە ئاسان بێت بۆ تێگەیشتن و لێکدانەوە.

ج- گونجاندنی ناوەخنی: واتە هەموو پێکهاتەکانی گونجاو بن لەگەڵ یەکتردا، بەبێ ئەوەی دژایەتی و ناکۆکی لەنێوانیاندا هەبێت.

ح- گشتگیری: واتە هەموو ئەو پرۆسە و پەیوەندی و فاکتەرانە کە کاریگەرییان لەسەرە لەخۆبگرێت، بۆ خستنەڕووی وێنەیەکی تێر وتەسەل دەربارەی پرۆسەکە و ئەو سیستەمە، ویارمەتیدەر بێت بۆ تێگەیشتن و ڕوونکردنەوە.

خ- گشتاندن: هەرچەندە دیزاینەر مۆدێلێک بۆ پرۆسەیەکی دیاریکراو یان پرۆژەیەکی دیاریکراو ئامادە دەکات، بەڵام پێویستە بتوانێت پرۆسەکان گشتگیر بکات، بۆ ئەوەی بتوانرێت لە پرۆسە و پرۆژە هاوشێوەکانی تردا کاری پێبکرێت.

د- ئابووری: بەو مانایەی کە زیدەڕەوی نەبێت لەپرۆسەو پەیوەندیەکانی مۆدێلەکە ، تا ئەو ڕادەیەی کە تەنها جەخت بکات لە سەر ئەو گۆڕاوانەی کە پێویستن.

ژ- دیاریکردنی ڕوون: بەجۆرێک کە مۆدێلەکە سنووری ڕوونی هەبێت دەربارەی چۆنیەتی بەکارهێنان و پراکتیزەکردنی.

ر- ڕەگداکوتان (التأصيل) : واتە مۆدێلەکە لەسەر بنەمای تیۆری ڕوون لە تیۆرییەکانی فێرکردن و فێربوونەوە دامەزراوبێت، و لەگەڵ داتا ئەزموونییەکان دژبەیەک نەبێت.

ز- سوودمەندی: پێویستە مۆدێلەکە سوودێکی هەبێت لەڕووی ڕێکخستنی داتاکان بە شێوەیەکی مانادار، و کارکردن بۆ بەدەستهێنانی دەرئەنجامی دیاریکراو، بە ئامانجی باشترکردن و کارایی کردنی پرۆسەی فێرکردن.

س- کارپێکردن: هەرچەندە مۆدێلەکانی دیزاین ئامانجیان بەدەستهێنانی کاملبوونە، بەڵام دەبێت توانای دیزاینکردنیان هەبێت بۆ ئەوەی سوودبەخش و بەسوودبن.(أبو سويرج، ٢٠٠٩، ل٢٤).

3-2-1-2 ئەرکەکانی نمونەکانی دیزاینی فێرکاری

مۆدێلەکانی دیزاینی فێرکاری چەندین ئەرک ئەنجام دەدەن، وەک:

أ- ئاراستەکردن: واتە دارشتنی پلان و دیاریکردنی باشترین چالاکی و ڕێگاکان، کە ئاراستە کارەکە دەکەن بۆ گەیشتن بە ئامانجە دیاریکراوەکان.

ب- وەسفکردن: مەبەست لێی وەسفکردنی پرۆسەو ڕێکارو کارلێکەکانی ناو پرۆسەکانی دیزاین و پەرەپێدانی فێرکارییە، بۆ دڵنیابوون لەوەی هیچ پێکهاتەیەک یان پرۆسەیەک لەبیر نەکراوە.

پ- شیکاری: مۆدێلەکان یارمەتیدەرن بۆ شیکارکردنی پرۆسەو و پەیوەندییەکان.

ت- ڕوونکردنەوە: مۆدێلەکان یارمەتیدەرن بۆ ڕوونکردنەوەی پرۆسەکان و پەیوەندییەکانی نێوانیان.

پ- بەڕێوەبردن و ئاراستەکردن: مۆدێلەکان چوارچێوەیەکی ڕێنماییکەر بۆ ڕێکخستنی هەوڵەکان لە نێوان کرێکارانی پڕۆژەکە و هەماهەنگی لە نێوانیاندا دابین دەکات.

ج- کۆنترۆڵکردن: مۆدێلەکە وا دەکات دیزاینەکە ڕێڕەوێکی دیاریکراو پەیڕەو بکات، لە ڕێگەی ڕێکخستن و کۆنترۆڵکردنی کارەکان و کارلێکەکان، بە بەکارهێنانی ڕێکارەکانی هەڵسەنگاندنی پێکهاتەیی بەردەوام.

ح- پێشبینی: مۆدێلەکە یارمەتیدەرە بۆ پێشبینیکردنی فێربوونی کاریگەر، لە حاڵەتی باش بەکارهێنانی چالاکییەکان و ڕێکارە پەیوەندیدارەکان. (عارف، ٢٠١٤ ، ل٤١).

4-2-1-2 پۆلێنەکانی مۆدێلی دیزاینی فێرکاری

ممدوح الفقي (2014) ئاماژەی بەوە کردووە کە سێ مۆدێلی دیزاینی فێرکاری هەیە، ئەوانیش بریتین لە:

أ- مۆدێلی ڕێنماییکەر: ئامانجیان بریتییە لە دیاریکردنی ڕێکارەکان بۆ گەیشتن بە بەرهەمی فێرکاری دیاریکراو، بە پێی هەندێک مەرجی فیرکاریدا.

ب- مۆدێلی وەسفی: ئامانجیان وەسفکردنی بەرهەمە فێرکارییە ڕاستەقینەکانە، لە ئەگەری بەردەستبوونی مەرجی فێرکاری دیاریکراو، وەک مۆدێلەکانی تایبەت بە تیۆرییەکانی فێربوون.

ت- مۆدێلی ڕێکاری: ئامانجیان ڕوونکردنەوەی چۆنیەتی ئەنجامدانی ئەرکێکی پراکتیکی دیاریکراوە، کاتێک زنجیرەیەکی کارلێککار لەپرۆسە و ڕێکار لەخۆ دەگرێت، بۆیە هەموو مۆدێلەکانی پەرەپێدانی فێرکاری دەکەونە ژێر ئەم جۆرەوە.(ممدوح الفقی،٢٠١٤،ئینتەرنێت).

لە کاتێکدا مصطفی جودت(2015) پۆلێنی کردووە بۆ هەمان جۆر واتا سێ پۆلی سەرەکی بەڵام بەشێوەیەکی جیاواز کە بریتین لە:

أ- مۆدێلەکانی فێرکردن: بەکاردێن بۆ دیزاینی وانەوتنەوە لە پۆلدا، یان فێرکردن لە دانیشتنەکانی ڕۆژانەدا، و لە بەناوبانگترینی ئەم مۆدێلانە مۆدێلی (جیرلاک وئیلي)، و مۆدێلی (کەمپ و مۆریس)ە.

ب- مۆدێلەکانی پەرەپێدانی بەرهەم : بۆ پەرەپێدانی بەرنامە و هۆیەکان وئامرازەکانی فێرکردن بەکاردێن، وەک مۆدێلی (برجمان ومۆر)، و مۆدێلی(ڤان پاتن).

ت- مۆدێلەکانی پەرەپێدانی سیستەمەکان: کە تایبەتن بە سیستەمە کامڵ بووەکان، وەک مۆدێلی (واڵتەر دیک و لو کاری) کە بە مۆدێلی (دیک و کاری) ناسراوە، هەروەها مۆدێلی (سمیس و ڕاجان). (درویش، ٢٠٢١، ئینتەرنێت).

5-2-1-2 مۆدێلەکانی دیزاینی فێرکاری

زۆر مۆدێل هەیە کە مامەڵەیان لەگەڵ داڕشتنی کەرەستە و بەرنامەی فێرکاری کردووە، بەڵام جیاوازن لەئاستەکانیاندا لەڕووی گشتگیری و قووڵییەوە، یان لە ڕووی سروشتی ئامانج و دەرئەنجامە ویستراوەکانیانەوە، یان لە ڕووی پانتایی ناوەڕۆکی بابەتەکانیانەوە، وجێ ئاماژەیە هیچ مۆدێلێک بە ڕەهایی گونجاو نییە بۆ هەمو ئاست وقۆناغەکانی فێرکردن و بابەتەکانی فیرکردن، بەڵام بەراوردێک لە نێوانیاندا دەکرێت لە ژێر رۆشنایی سروشتی زانیارییەکانی سیستەمەکە و ئەو ئامانجانەی کە هیوادارە بەدەستیان بهێنێت. وهەرچەندە مۆدێلەکانی دیزاینی فێرکاری لە شیوەکانیانداجیاوازن، بەڵام لە بنەڕەتدا لەڕووی پەیڕەوکردنی

هەنگاو ورێکارە تایبەتەکانەوە کۆکن، کە لە پرۆسەکانی: شیکاری، دیزاین و بەرهەمهێنان، پاشان جێبەجێکردن و هەڵسەنگاندندا. (مدونة الكترونية ، ٢٠١٥ ،ئەنتەرنێت).

لە دیارترینەکانی ئەم مۆدێلانە ئەمانەی لای خوارەوەن :

1. مۆدێلی گشتی(ADDIE)
2. مۆدێلی جانیه وبرجز (Gagne& Brigg)
3. مۆدێلی دیک و کاری (Dick & Carey)
4. مۆدێلی جیرلاک و ئیلی (Gerlach & Ely)
5. مۆدێلی کامپ (Jerrold E.Karmp Model)
6. مۆدێلی براین بلوم (Brain Blum)
7. مۆدێلی ستیفن و ستانلی (Stephen & Staley)

6-2-1-2 مۆدێلی ستیفن و ستانلی (Stephen & Staley)

لەبەر ئەوەی توێژەر زیاترپەیرەوی ئەم مۆدێلە کردوە لە دیزاینکردنی بەرنامە فێرکارییەکەی توێژینەوەکەی، هەوڵ دەدەدات ووردەکاریەکانی مۆدێلەکە بخاتەڕوو.

ئەم مۆدێلە هەنگاوەکانی دیزاینکردن و بەرهەمهێنانی نەرمەکاڵای(Soft-Ware) کۆمپیوتەریی فێرکاری , مالتیمیدیا، جگە لە بەڕێوەبردنی پڕۆژە (بەرنامە)، هەڵسەنگاندن و فیدباک ئاشکرا دەکات. ئەم مۆدێلە شێوەیەکی هێڵی دەگرێتەبەر لە چوار قۆناغی بنەڕەتی پێکدێت:

1. قۆناغی پلاندانان.
2. قۆناغی دیزاین .
3. قۆناغی گەشەپێدان.
4. قۆناغی بەرهەمهێنان.

هێڵکاری(٢-1) مۆدێلی دیزاینی فێرکاری(ستیفن و ستانلی)

ئەم مـۆدێلە لە دەوری هەنگاوەکـانی دیزاینکـردن و بەرهەمهێنـانی نەرمەکـاڵای کۆمپیـوتەریی فێرکـــاری، و مالتیمیـــدیا و بەڕێـــوەبردنی پڕۆژەکـــانی دەســـوڕێتەوە، و ئەمەش قۆنـــاغ و هەنگاوەکانێتی:

أ- قۆناغی ستانداردەکان:

ئەم مۆدێلە پشت بە ستانداردەکانی مەنهەج دەبەستێت ، کە پێناسـەی ئەو نیشـاندەرانەی ئەدای کـارکردن دەکەن، کە دوای تەواوبـوونی بەرنـامەکە بەدەسـت دەهێنـرێن. وئەم سـتاندارداندە پێشوەختە دیاری کراون، و ڕەوتی کار لە هەر قۆناغێکی بەرهەمهێناندا پێناسە دەکەن.

ب- قۆناغی پلاندانان:

لەم قۆناغەدا بەم شێوەیە پلان دادەنرێت:

1. پێناسەکردنی بوارەکە
2. دیاریکردنی تایبەتمەندی فێرخوازەکان
3. دیاریکردنی مەرج و سنوور بارودۆخەکان
4. دیاریکردنی تێچووی پڕۆژەکە
5. ئامادەکردنی بەڵگەنامەکانی پلاندانان
6. دەستنیشانکردن و کۆکردنەوەی سەرچاوەکان
7. وێناکردنێکی سەرەتایی بۆ بەرنامەکە
8. کـۆکردنەوەی ڕای سـودمەندان سـەبارەت بە بەرنـامەکە و ئەنجامـدانی دەسـتکاری پێویست.

پ- قۆناغی دیزاین:

ئەم قۆناغە پێکدێت لە:

1. داڕشتنی بیروکەی ناوەڕۆک بە شێوەی سەرەتایی.
2. دیاریکردنی ئەرکەکان و شیکردنەوەی چەمکەکان.
3. وەسفکرنێکی سەرەتایی بۆ بەرنامەکە.
4. ئامادەکردنی فلۆچارت و چیرۆکی وێنەیی.
5. ئامادەکرنی سیناریۆ.

ت - قۆناغی پەرەپێدان و بەرهەمهێنان:

ئەم قۆناغەش پێکدێت لە مانەی خوارەوە:

1. ئامادەکردنی دەق
2. نووسینی کۆدی بەرنامەکە
3. دروستکردنی گرافیکی جیگیر و جولاو (ئەنیمەیش)
4. بەرهەمهێنانی دەنگ و وێنە
5. پێدانی کۆد بە پێکهاتەکانی بەرنامەکە
6. ئامادەکردنی کەرەستەی یارمەتیدەر
7. ئەنجامدانی تاقیکردنەوەی ئەلفا بۆ بەرنامەکە
8. ئەنجامدانی چاکسازی و ڕێکخستنی پێویست لەسەر بەرنامەکە
9. ئەنجامدانی تاقیکردنەوەی بیتا بۆ بەرنامەکە
10. پێداچوونەوەی کۆتایی بە بەرنامەکە.(نماذج تصميم التعلم الالكتروني، ج٢ ، ٢٠١٥ ،ئینتەرنێت)

3-1-2 دەروازەیەک دەربارەی مەڵتیمیدیا

1-3-1-2 پوختەیەکی مێژوویی دەربارەی مەڵتیمیدیا

لە باگراوندی مێژوویی مالتیمیدیادا ریشەی تەکنیکی مەڵتیمیدیا، دەگەڕێتەوە بۆ ئەو هەولانەی کە ماوەیەکی زۆر پێش ئێستا نزیکەی سەد ساڵ لەمەوبەر، لە پێناو ئاوێتەکردنی دەنگ و ڕەنگ پێکەوە لە فیلمە سینەماییەکاندا دراون ، دواتر تەلەفزیۆن هاتە کایەوە ئەمەش زیندویەتییەکی زیاتری دا بە گرتە بیندراوەکان، کە دەنگ و وێنەی جێگیر و جولاو دەگرێتەوە. تەکنیکی سینەما و تەلەفزیۆن ڕێگایان بە بینەر نەدەدا کە لە پەیامی ڕاگەیاندنەکان و زانیارییەکاندا بەشداری بکەن، بەڵکو بە شێوەیەک بوو کە پەخشەکە بە یەک ئاراستەدا بوو لە نێرەرەوە بۆ وەرگر، واتا لە تەلەفیزیۆنەکە یان سینەماکەوە بۆ تەمەشاکەر، داهێنانی کۆمپیوتەر بووە بازدانێکی گەورە لە هونەری(تەکنیکی) مەڵتیمیدیا، پێشکەوتنەکانی تەکنیکی مەڵتیمیدیا پشتی بە دروستکردنی یارییە ڤیدیۆییەکان بەستووە، ئەم پێشکەوتنانە لە ئێستادا پێیان دەوترێت نەوەی سێیەم لە پێشکەوتنی نەوەکان، لە کاتی دەرکەوتن و دروستبونییەوە لە ڕووی بازرگانییەوە لە ساڵی (١٩٨٥)وە (فلحي، ٢٠٠٦ ،ل٩٨). لە ساڵی (١٩٧٨) لە کارگەکانی مەڵتیمیدیادا (MIT) لە ویلایاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکادا، نیکولاس نیجروبنت (Negroponte)ی زانا کە دواتر بووە بەڕێوەبەری مەڵتیمیدیا لە پەیمانگای (ماساشو سیتس)

بۆ تەکنەلۆجیا، پێشبینی لێک نزیکبونەوەی تەکنەلۆجیای راگەیاندنی کرد لە (رۆژنامە، کەناڵی رادیۆیی، تەلەفیزیۆن، کۆمپیوتەر ووتی: ئەوە داهاتوی تەکنەلۆجیای پەیوەندییە، ئەمرۆ دەبینین ئەو خەونە بووە بە راستی، لە یەک ئامێردا لە ژوری دانیشتنەکەتدا یاخود لە ئۆفیسەکەتدا، دەتوانیت پەیوەندی بە هەمو جیهانەوە بکەیت بەشێوەی دولایەنی واتا وێنە و دەنگ وەردەگریت، و لە هەمان کاتدا وێنە و دەنگ دەنێریت، هەر بۆیە تەکنەلۆجیایەکی نوێ هاتە کایەوە کە تەکنەلۆجیای (DVI)ە، کە لە رێگایەو کۆمپیوتەر دەتوانێت ئاوێتەیەک لە هەموو ئەو هۆکارانە پێکبهێنێت، واتا کۆکردنەوەی دەق و وێنە و دەنگ، و هەڵگرتنی هەمویان لە یەک سەرچاوەی ژمارەیدا، بەجۆرێک دەتوانیت دیمەنێک ببینیت یاخود گوێ لە پارچە مۆسیقایەک بگریت، یاخود سەردانی ناوچەیەکی جوگرافی لە جیهاندا بکەیت (شفيق، ٢٠٠٨ ،ل١٠).

مەڵتیمیدیا دیارترین و گرنگترین شۆرشی ژمارەیی(دیجیتاڵی)یە، کە بووە هۆی بەردەست کردن و هێنانە کایەی کۆمپیوتەر و ئینتەرنێت، و پێشکەکردنی بابەتە نوسراو و بیستراو و بیندراوەکان لە سەر شاشەی کۆمپیوتەرێک لە هەمان کاتدا، بەجۆرێک کە دەتوانیت دەقێک بخوێنیتەوە و لە هەمان کاتدا گوێ لە دەنگی مۆسیقایەک بگریت، و تەماشای وێنەیەکی جێگیر بکەیت، وسەیری ڤیدیۆیەک بکەیت کە هەمویان باسی یەک بابەت بکەن، ئەم تەکنیک و تەکنەلۆجیایە هەموو هەست و ئیدراکە هزرییەکانی مرۆڤ دەدوێنێت، ئەم تەکنیکانە بە شێوەیەکی تەواوەتی لەم ساڵانەی دواییدا پێگەیشت و کامڵ بوون، وزیاتر ئاوێتە بوون بە ژیانی رۆژانەمان، بە تایبەتی لە بواری راگەیاندن و فێرکردن و بابەتەکانی کات بەسەربردن، و خۆشی بینین و چالاکییە ئابوری و کۆمەڵایەتییەکاندا، بۆیە ماکلوب فیرتز (Machlup Fritz)لە ساڵی (١٩٦٢)دا پێنج پیشەسازی(بەرهەم)ی دیاری کرد وەکو سەرچاوەی زانیاری کە بریتیبوون لە (توێژینەوە، گەشەپێدان، هۆکارەکانی پەیوەندی، کەرەستەکانی زانیاری و خزمەتگوزارییەکانی، ئەمرۆ و پاش تێپەرینی ساڵانێکی زۆر ئەم بەرهەمانە لە رێگای هۆکارە هەمەجۆرەکانی زانیارییەوە لێک نزیک دەبنەوە و ئاوێتە دەبن، ئەم ئاوێتە بوونی شێوازە جیاوازانەی زانیاریش توانایەکی گەورەی هێناوەتە بوون. کە ئاماژە بە مەڵتیمیدیا دەکات لەژێر ناوی بەڵگە ئاوێتەکان (Compound document)، هەروەها زاراوەکانی دیزاینی (Design) و کارلێکردن(interactivity) لەو وشانەن کە کلیلی بەرنامەکانی مەڵتیمیدیان، کە وا دەکەن خستنەرووی زانیارییەکان زیاتر سەرنجراکێش و کاریگەر بن لەسەر هەستەکانی مرۆڤ (فلحي، ٢٠٠٦ ،ل ٩٨).

تەکنەلۆجیای کۆمپیوتەر ئەو بوارەی رەخساند کە سروشتی تەلەفیزیۆن و هەموو ئامێرەکانی تری پەیوەندی بگۆرێت، ئەمەش لە ژیانی راستیدا روویدا بەوەی کە تەلەفیزیۆن

بەجۆرێکی لێهات کە لەگەڵ پێویستییەکانمادا بگونجێت، هەروەها کۆمپیوتەر بەکارهات بۆ ئەوەی بتوانین تەلەفیزیۆن بگۆڕین بۆ ئامێرێکی زیرەک، کۆمپیوتەر یارمەتیمان دەدات لە توێژینەوە و گەڕان لە ناو بەشی هەڵگرتن و خەزنکردنی زانیاری لە ناوەندەکانی راگەیاندن، کە بڕێکی زۆر لە بەرنامە و فیلم و پەرتووکی ئەلیکترۆنی و بازنەی زانیاری تێدایە، بۆیە دەتوانین لە هەر کاتێکدا تەماشای ئەوە بکەین کە دەمانەوێت، هێزی شاراوەی تەکنەلۆجیای کۆمپیوتەر لەوەدایە کە دەتوانین ئەو رێگایە بگۆڕین کە شتەکانی پێ دروست دەکەین، واتا بەکارهێنانی رێگای جیاواز بۆ دروست کردنیان بەپێی ویستی خۆمان، لەبەر ئەوەی هۆکارەکانی راگەیاندن زیرەکییەکی ریشەیی و بنچینەییان نییە، بۆیە جێبەجێکردن و بەکارهێنانی تەکنەلۆجیای کۆمپیوتەر تێیدا وادەکات کە بتوانین دوبارە بیری لێبکەینەوە وبنیادی بنێینەوە، هەروەها وادەکات کە ئەدا و کارکردنی باش بکات تا بتوانێت لە مەیدانی بەکارهێناندا بمێنێتەوە و بەردەوام بێت. (شفیق، ٢٠٠٨ ،ل١٠). توانا و لێهاتووی گەورە هەیە بۆ دەستاو دەستکردنی هۆیەکانی راگەیاندن، هەروەکو چۆن کۆمپیوتەر توانای بینینی خەیاڵ و گوزارشت لێکردنی هەیە، ئەم نزیکبونەوەیەش لە ئەنجامی ئاوێتەبوونی نێوان هۆیەکانی راگەیاندن و کۆمپیوتەردا رویدا، ئەو دەرئەنجامەی لێ هاتە کایەوە کە بە مەڵتیمیدیا(الوسائط المتعددة) یاخود فرە هۆکاری (الوسائل المتعددة) ناو دەبرێت. (شفیق، ٢٠٠٨ ،ل٩).

2-3-1-2 پێکهێنەرەکانی مەڵتیمیدیا

گرنگترین پێکهێنەرەکانی مەڵتیمیدیا بە شێوەیەکی گشتی ئەمانەن:

1. دەق:

بریتییە لەو بابەتە فێرکارییەی کە دەدرێتە فێرخواز بە شێوەی چاپکراو، وە دەگوازرێتەوە بۆ ناو کۆمپیوتەر بۆ ئەوەی زیاتر سەرنجراکێش بێت(ظاهر, ٢٠١٨،ل٤٤). دەق کۆمەڵە ووشە و نیشانەیەکە کە گوزارشت لە واتای شتەکان دەکەن، دەق بە شێوەیەکی بەرفراوان لە سیستمی زانیاری کۆندا بەکاردەهات، هەروەها بە پێکهێنەرێکی سەرەکی لە سیستمی مەڵتیمیدیادا دادەنرێت، بەجۆرێک کە بەبێ بوونی دەق هیچ پەیوەندییەک لە نێوان بەکارهێنەر و سیستمدا ڕوونادات، هەروەها بەکارهێنانی دەق لە سیستمی فرە هۆکاردا(الوسائط المتعددة) شێوەیەکی نوێی وەرگرت، بە شێوەیەک کە جوڵە بۆ ئەو دەقانە زیاد کرا، ئەمەش بوە هۆی ڕاکێشانی زیاتری سەرەنجی بەکارهێنەر، بۆ نمونە دەتوانین وا بکەین کە دەقەکە بجوڵێت یاخود دەرکەوتنی پیتەکانی ناونیشانەکە لە کاتێکی دیاریکراودا، دواتر دەقی ئاوێتە دەرکەوت، وە تێیدا هەموو وشەکان و بەڵگەکان پێکەوە گرێ دەدرێ، بەشی پەیوەندیدار بە ڕەنگێکی دیاریکراو

دیاری دەکرێت، وە دەق بە خێرایی چارەسەرکردن بە کۆمپیوتەر جیا دەکرێتەوە، وە پێویستی بە تەکنیکی فشارکردن لەسەر داتاکان نیە (احمد، ب.س ،ل١١).

2. وێنە:

لەسەر شێوەی زنجیرەی بەدوای یەکدا بەکاردێت، بۆ ئەوەی ببێتە کارێکی تەواو و کامڵ، پێویستە ڕەچاوی ڕوونی تێیدا بکرێت، وە واتادار و پەیوەندیدار بێت بە بابەتە بنەڕەتیە فێرکارییەکەوە.

3. جوڵە:

وێنەی جوڵاو کاریگەری باشتری لەسەر دەرونی فێرکار دەبێت، چونکە سەرەنجڕاکێشتر دەبێت لە بەرنامە فێرکارییەکەدا.

4. دەنگ:

هەندێکجار وەکو جێگرەوەیەک بۆ دەق لە پرۆسەی فێرکاریدا بەکاردێت تا بە شێوەیەکی باشتر کار بکات، چی خوێندنەوەی دەق بێت یاخود کاریگەرییە دەنگییەکان، بە جۆرێک کە خزمەت بە ناوەڕۆکی پرۆسەی فێرکارییەکە بکات (ظاهر، ٢٠١٨ ،ل٤٤). ئەو دەنگەی کە دەتوانرێت ئاوێتە بکرێت بە مەڵتیمیدیا، دەکرێت بە سێ جۆرەوە(مۆسیقا، گفتوگۆ(قسەکردن)، کاریگەرییە دەنگییەکان) (احمد، ب.س ،ل١١)

5. ڤیدیۆ:

ڤیدیۆ بە بەهێزترین هۆکاری فێرکاری دادەنرێت کە لە چاخی نوێدا لە پرۆسەی فێرکاریدا بەکاردەهێنرێت، هەروەها تەکنەلۆجیا ڕێگا بە پەرەپێدەری بابەتە فێرکاریەکان و بەکارهێنەرانی کۆمپیوتەر دەدات، کە گرتەی ڤیدیۆی بکەنە بکەنە ناو کۆمپیوتەرەکان و تێیدا خەزن بکەن، بەمەش هەموو پێکهێنەرەکانی مەڵتیمیدیا تەواو کامڵ بوون. (ظاهر، ٢٠١٨ ،ل٤٤)

3-3-1-2 تایبەتمەندییەکانی مەڵتیمیدیا

مەڵتیمیدیا بە گشتی ئەم تایبەتمەندیانە لە خۆ دەگرێت :

1. توانستی گرتنەخۆ(السعة):

مەڵتیمیدیا بەوە جیا دەکرێتەوە کە توانای هەڵگرتنی بڕێکی زۆری زانیاری لەسەر شێوەی جیاواز هەیە، ئەمەش بەو واتایەی کە سودمەندان توانایان هەیە کە بە خێرای بگەن بە گەنجینەکی (المستودع) گەورە، لە کەرەستە فێرکاریە جیاوازەکان.

2. نەرمی نواندن لە پێشکەشکردنی زانیاریدا:

لە ئەنجامی بەردەستبوونی چەند هۆکارێکەوە بۆ خستنەڕووی زانیارییەکان بۆ کەسی فێرخواز، وە پێشکەشکردنی زانیاری زیاتر لەڕێگای چەند هۆکارێکی سەرنجڕاکێش بۆ چاو، لە کاتێکدا ئەگەر فێرخواز پێویستی بەوە بێت، هەروەها لەگەڵ پێکهێنەر و سیستەمە مەعریفییە جۆراوجۆرەکاندا دەگونجێت، بۆ ئەو فێرخوازانەی کە خاوەنی ئامادەیی و باگراوندی مەعریفی جیاوازن.

3. خێرایی:

سروشتی مەڵتیمیدیای کارا وەکو سیستەمێکی تۆڕی، چەند وێستگەیەکی پێکەوە بەستراو لەخۆ دەگرێت، کە ئاسانکاری دەکات بۆ گەیشتن بە هەر وێستگەیەک لە هەر پێگەیەک لە بەرنامەکەدا، بە خێرایی و کاتێکی کەم، بەجۆرێک کە ئەم سیستەمە لەسەر بنەمای ئاسان وەرگرتنی بڕ و بەشی گەورەی زانیاری بەندە، کە فێرخواز دەتوانێت وەریگرێت.

4. کارلێکردن:

مەڵتیمیدیا ژینگەیەکی کارلێکەر و وردگەر دەهێنێتە کایەوە بۆ فێرخواز، کە لەسەر بنەمای پەیوەندی دولایەنە لە نێوان فێرخواز و بەرنامەکەدا بەندە، هەروەها هانی فێرخواز دەدات کە هاوبەشی بکات، و کارلێکی ئەرێنی هەبێت بۆ ئەو زانیارییانەی کە لە رێگای مەڵتیمیدیاوە پێشکەش دەکرێت.

5. هەمەجۆری:

ژینگەی فێرکاری هەمەجۆر دەهێنێتە کایەوە، تێکەڵەیەکی سەرنجڕاکێش دەهێنێتە کایەوە کە بە رێژەی جیاواز کار لەسەر سەرنجڕاکێشانی هەستە جیاوازەکانی بەکارهێنەر دەکەن، ئەمەش لە رێگای پەیوەندی لە نێوان شێوەی زانیارییە خەزنکراوەکان لەسەر مەڵتیمیدیا.

6. پەیوەندی نێوان زانیارییەکان:

ناوەڕۆکەکە لە جۆری گشتگیر و تەواو پێکدێت، وە چەند جۆرێکی لاوەکیش لە ژێریدا ریزبەندی دەکرێن، کە زیاتر ناوەڕۆکەکە دەوڵەمەندتر دەکەن بە بڕێکی گەورەی زانیاری کە لە رێگای مەڵتیمیدیاوە پێشکەش دەکرێت، ئەمەش لە کاتی پرۆسەی دیزاینی دا رودەدات (حمدان، ٢٠٠٢).

7. چارەسەرکردنی جیاوازییە تاکەکەسییەکان:

یەکێک لەو تایبەتمەندییانەی کە ناوەندەکانی فێرکردن پێشکەشی دەکەن، ئەوەیە کە بەسەر جیاوازییە کەسییەکانی نێوان فێرخوازاندا زاڵ ببن، وە هەموویان لە بارودۆخی فێرکاری

تاکەکەسیدا بگەیەنە هەمان ئاست لە تێگەیشتن، ئەمەش بە پێی توانا و ئامادەیی و ئاستی زیرەکی،و توانای بیرکردنەوە و یادگە و بیرکەوتنەوەی زانیارییەکانی هەر یەکێکیان.

٨..تەواوکاری:

نوێگەرییە تەکنەلۆجیەکان رەچاوی بنەمای تەواوکاری دەکەن لە نێوان هەر نوێگەرییەکدا کە تێیدا ئەنجام دەدرێت، بەجۆرێک کە پێکهێنەرەکانی نوێگەرییەکە لە نێو خۆیاندا سیستمێکی تەواو لە بەرنامەی مەلتیمیدیادا پێکدەهێنن، بۆ نمونە ناوەندەکان یەک بە دوای یەکدا پێشکەش ناکرێن، بەڵام یەک چوارچێوەیان هەیە بۆ بەدیهێنانی ئامانجێکی دیاریکراو.(الحلفاوي، ٢٠٠٦ ،ل٣١)

٩.جیهانی:

مەلتیمیدیا هەمەجۆرەکان هەلی کرانەوە دەستگەیشتن بە سەرچاوەکانی زانیاری لە تەواوی جیهاندا دەرەخسێنن، بەجۆرێک کە ئەو بەکارهێنەرەی کە پەیوەستە بە شەبەکەی ئینتەرنێتەوە دەتوانێت هەموو ئەوە بەدەست بهێنێتن کە پێویستی پێیەتی لە بوارە جیاوازەکانی زانستدا، ئەمەش لە سایەی رێگای خێرا بۆ دەستەبەرکردنی زانیاری، لە رێگای مەلتیمیدیای فێرکارییەوە، کە ئەنجامی گەشەسەندنی پرۆسەی فێرکارییە لە سیستمی فێرکردنی کراوە و فێرکردنی ئۆنلاین(لە دورەوە).

١٠. هاوکات بوون:

هاوکاتی واتا گونجاوی کاتی بەشداری پێکردنی بنەما جیاوازەکان لە بەرنامەی مەلتیمیدیادا وەکو ئەوەی کە وێنەیەکی هاوتەریب دەربکەوێت، وە رەچاوی ئەوە بکات کە لەگەڵ خێرایی خستەڕووی تواناکانی فێرخوادا بگونجێت، و رەچاوی هاوکات بوون یارمەتیدەر دەبێت بۆ بەدیهێنانی تایبەتمەندی تەواوکاری، و کارلێکردن و ئاوێتەبوون.

١١. بەردەستی:

گومان لەوەدا نیە کە دەبێت بەکارهێنەری مەلتیمیدیا هەلی ئەوەی هەبێت کە هەڵبژاردن و جێگرەوەی فێرکاری جیاوازی لە کاتی پێویستدا لەبەردەستدا بێت، هەروەکو ئەم جێگرەوەو هەڵبژاردنانە پێویستە ئەوەی بۆ بەردەست بکەن، کە پێویستی پێیەتی لە جێگرەوە و هەڵبژاردن و هۆکارەکانی هەڵسەنگاندن بە رێگایەکی ئاسان، ئەم تایبەتمەندی بەردەستکردنەش لە ئەنجامی بەکارهێنانی مەلتیمیدیا بۆ مەبەستی فێرکردن بەدیدێت، بەجۆرێک کە ژینگەیەکی فێرکاری بەرهەم دەهێنێت بە هۆکاری سەرنجراکێشان و جێگرەوەی جۆرا وجۆرەوە، هەروەها وادەکات کە شێوازی خستنەڕوو و گۆڕانکاری لە دەستی بەکارهێنەردا بێت.(الحلفاوي، ٢٠٠٦ ،ل٣٣).

2-1-3-4 بەکارهێنان و جێبەجێکردنی مەڵتیمیدیا

بەکارهێنانەکانی مەڵتیمیدیا هەمەجۆرن و بەسەر بواری جۆراوجۆردا دابەشدەبن هەر لە کات بەسەربردن و پەروەردە و فێرکردن، رۆشنبیری و ئەرشیف و کڕین و فرۆشتن و بەبازاڕکردن، پەیوەندی رێکخراوەیی تا دەگاتە رۆژنامە و راگەیاندن بە شێوەیەکی گشتی (لعياضي و رابح، ٢٠٠٤ ،ل٩٣). سادەترین بەکارهێنان و جێبەجێکردنی مەڵتیمیدیای هەمەجۆر لە تۆڕی ئینتەرنێتدا خۆی دەبینێتەوە کە لەسەر مالتیمیدیا بنیادنراوە، هەروەها مەڵتیمیدیای هەمەجۆری بێشومار بۆ بەکارهێنانی جیاواز لە ئارادایە، وەکو پەیامی کورت کە لە مۆبایلدا بەکار دەهێندرێت، وەکو بابەتی راگەیاندنی جیاواز بەکار دەهێندرێن، بۆ نمونە لە رۆژنامەگەری ئینتەرنێتدا و بەرنامە تایبەتەکانی تری راگەیاندن وەکو ئاراستەکردنی زانیاری پزیشکی و فێرکردن و راهێنان و بەبازاڕکردنی بازرگانی، وە هەموو خستنەڕووەکانی فرۆشتن و هەموو زانستەکان، و راگەیاندنی یارییە کۆمپیوتەرییەکان کە بۆ کات بەسەربردنن (نصر، ٢٠٠٣ ،ل٥٤).

مەڵتیمیدیای هەمەجۆر یارمەتی هێنانەکایەی ژینگەی هاوشێوە بۆ بەکارهێنانە زۆرەکان دەدات، هەروەکو لە حاڵەتی بەرنامەکانی دروستکردنە خەیاڵییەکان، دەتوانرێت نمونەیەکی خەیاڵی فڕۆکەیەک دروست بکرێت بۆ بنیادنانی ژینگەیەکی یارمەتیدەر بۆ راهێنانی فڕۆکەوانەکان لە بەرودۆخی هاوشێوەی ئەو بارودۆخەی کە فڕۆکەوانەکە رووبەرووی دەبێتەوە لە کاتی شۆفێری کردنی فڕۆکە و نیشتنەوەیدا، بەکارهێنانەکانی مەڵتیمیدیا بەشێوەیەکی وا خێرا گەشە دەکەن کە کاریگەری لەسەر ژیانی مرۆڤەکان لە ماڵ و شوێنی کارەکانیاندا دادنێن، هەروەها وەکو هونەری شێوەکاری پشتبەست بە خۆی و وەکو ئامرازی توێژینەوەی زانستی و ڕوونکردنەوەی راستییەکانی فێرکاری، مەڵتیمیدیا لە راهێناندا لە رێگای کۆمپیوتەرەوە بەکار دەهێنرێت، هەروەها زۆرترین بەکارهێنانی زیندوو بۆ ئینسکلۆپیدیا و رۆژ ژمێرەکانە، نزیکترین نمونە بۆ بەرنامەکانی مەڵتیمیدیا لە ئینسکلۆپیدیای بەناوبانگی بەریتانی(Britannica copedia Ency) روویدا کە ساڵی (١٩٩٨)راگەیاند ،چیتر دەوەستێت لە چاپی سەر کاغەز و کە ساڵانە لە(٣٠) بەرگدا تازەی دەکردەوە، ئێستا وای لێهاتووە لەسەر شێوەی مەڵتیمیدیا و (CD) دا بەردەستە بۆ بەکارهێنەرانی بە شێوەی دەق و وێنە و دەنگ و رێگای جیاواز بۆ بەدەستهێنانی زانیاری (صادق، ٢٠٠٨ ،ل١٣٢).

بەکارهێنانی بەرنامە هەمەجۆرەکانی مەڵتیمیدیا لە بواری فێرکردندا وای لێهاتووە کە تەنها پشت بە توانای وەرگرتنی کەسەکە نابەستێت، بەجۆرێک کە پشت بە شێوازی ژیانی ئەزبەرکردن نابەستێت تەنها، دەبێت ڕێگایەک هەبێت کە بتوانین بەکاری بهێنین بۆ بەهێزکردن و چەسپاندنی بیرۆکە و زانیاری بۆ فێرخواز، لەو ڕێگایانەش بەکارهێنانی ناوەندی زۆرە وەکو کۆمپیوتەر و بیرۆکە پیشەسازییەکان و کەناڵە ئاسمانییەکان و تۆڕی زانیاری نێودەوڵەتی لە بواری فێرکاریدا، بەجۆرێک کە مەڵتیمیدیا بەکارهێنانی کۆمپیوتەری لەوەی کە تەنها ئامرازێک بێت بۆ خەزنکردنی داتاکان گۆڕی ئامرازێکی فێرکاری زۆر باش. لایەنە باشەکانی جێبەجێکردنی بەرنامەی مەڵتیمیدیا لە بواری فێرکاریدا بەو شێوەیەی کە الفار (٢٠٠٢) دەستنیشانی کردووە ئامانەن:

1. مەڵتیمیدیا بەشێکی تەواوکەر و دانابڕاوی بەرنامەی بریارەکانە.
2. مەڵتیمیدیا لە هەموو قۆناغەکانی فێرکردندا و لەگەڵ هەموو خوێندکارەکان لە هەر ئاستێکدا بن بەکاردێت.
3. مەڵتیمیدیا جێگرەوەی پەرتوکی خوێندنگا و مامۆستای باش نییە.
4. مەڵتیمیدیا بە واتای کات بەسەربردن و خۆلادان لە کێشە و ماندووبونەکانی خوێندنی ئەکادیمی نایەت.
5. هۆیەکانی فێرکاری واتا هۆیە بنەڕەتییەکانی پرۆسەی پەروەردە و فێرکردن، کە بنەماکانی بریتین لە(مامۆستا، بۆرد، پەرتوک) هەروەها واتا هۆکاری دیاریکراو لە پرۆسەی پەروەردەدا وەکو(هۆکار بینراو، بیستراو، هۆکاری بینراو و بیستراو) (الفار، ٢٠٠٢ ،ل٩).

4-1-2 هەستی جوگرافی لای منداڵانی باخچە

1-4-1-2 چەمکی جوگرافیا

زانستی جۆگرافیا یەکێکە لەزانستە کۆنەکان،هاوکاتە لەگەڵ مێژووی مرۆڤدا،وبریتیە لەو زانستەی لە زەوی و دیاردە سرووشتی و مرۆیەکانی سەر زەوی دەکۆڵێتەوە. (باوێز، قریان،٢٠١١،ل٧٩).

شارەزایان و زانایانی بوارەکە بەم جۆرە پێناسەیان کردووە :

شێفر (Schaefer) پێی وایە جۆگرافیا گرنگی دەدات بە ڕێکخستنەوەی یاساکانی تایبەت بە دابەشکاری دیاردەکانی سەر ڕووی زەوی . هەروەها هاریس (Harris) پێی وایە پێویستە پسپۆرانی جۆگرافیا لێکۆڵینەوە بکەن لە پێکهاتنی دیاردەو کاریگەریە ئاڵۆزانەی کە بوونەتە هۆی

درووست بوونی تایبەتمەندیەکانی شوێ هەرێمەکان(اسماعیل،١٩٨٩، ل٩٨). هەروەها جوگرافیا بەوە پێناسە دەکرێت کە بریتیە لە زانستی لێکۆڵینەوە لە زەوی و دانیشتوانەکەی و پەیوەندی نێوانیان(یۆنسکۆ،ئەوانی تر،٢٠٠٣،ل٥٩).

2-4-1-2 ئامانجەکانی جوگرافیا لە باخچەی منداڵان

ئامانجەکانی جوگرافیا لە باخچەی منداڵان دەکرێت بە دوو بەشەوە ئەوانیش:

1. ئامانجی گشتی

منداڵ سەرەتا بابەتی جوگرافیا لە ژینگەی ماڵەوە فێر دەبێت، لەسەر بنەمای ئەوەی توانای ناسینی دەورو بەری خۆی نەبێت، توانای ناسینی جیهانی دەرەوەی نابێت، کە بە چەند ئامانجیک دەستنیشان کراوە (Downd,1994,p65):

أ. پەرەپدان بە توانای زانینی و وەرگرتنی شوێن.
ب. پەرەپێدان بە توانای زانینی ژینگەی سرووشتی و مرۆیی و فێربوونی دابەشکاری شوێنەکان.
ت. پەرەپێدان بە فێربوونی کاریگەریەکانی سەر ژینگە.
ث. پەرەپێدان بە توانای ناسینەوەی پەیوەندیەکانی کۆمەڵگەی مرۆیی لەلایەک، و لەلایەکی تر پەیوەندیان لەگەڵ ژینگەی سەر زەوی و رێکخستنی شوێنکاری.
ج. پەرەپێدان بە ناسینەوەی کۆمەڵگەو شارستانیە جیاوازاەکان.
ح. شارەزا بوون لە کاری خوێندن و کاری مەیدانی و لێکۆڵینەوە کردن، و درووست کردن و خوێندنەوەی نەخشە و تێگەیشتن لە ژینگە.
خ. پەرەدان بە هەستی ناسینی ژینگە.
د. پەرەپێدان بەتوانای مرۆڤ لە بواری بڕیاردان لەسەر شوێنەکانیان بەپێی بیروبۆچوونی ژینگەیی .(خفنی،محمد،٢٠١٧،ل٥٩٣).

2. ئامانجی تایبەت

بریتیین لە:

أ. ناسینەوەی شوێنی نیشتەجێ بوون لەلایەن منداڵەوە(شوێن،نزیکی،بەردەم، پشت ..).
ب. ناسینەوەی کەشو هەوای جۆراو جۆر (ساردی ، گەرمی ،باران ...).
ت. ناسینەوەی جل و بەرگ بە پێی کەش و هەوا.
ث. ناسینی ئامرازەکانی هاتووچۆ وەک (ئۆتۆمبێل،فرۆکە، کەشتی،..).

ج. جیاکردنەوەی گۆی زەوی و نەخشە.

ح. ناسینەوەی سرووشت و تایبەتمەندیەکانی خەڵکی ناوچەکەی (دەستەی نەتەوەیی بۆ گرنتی ئاستی فێربوون،٢٠٠٨).

2-1-4-3 بنەماکانی فێرکردنی جوگرافیا بۆ منداڵانی باخچە

پەروەردەی جوگرافیا بۆ منداڵان پێویستە ئەمانەی خوارەوە لەبەرچاو بگرێت :

1. تەمەنی منداڵەکە.
2. پێویستی منداڵ بۆ چالاکی و جوڵە.
3. پێشکەوتنی وردە وردە لە زانراوەوە بۆ نەزانراو لە منداڵدا.
4. ئارەزووی منداڵ بۆ ژینگەی دەوروبەری. (خفنی، محمەد، ٢٠١٧،ل ٥٩٥)

2-1-4-4لێهاتوویی هەستی جوگرافی لای منداڵانی باخچە

1. منداڵ وشەی ئاماژە بە ئاراستەی شوێنەکان بەکاربهێنێت (ئاراستە جوگرافییەکان)، وەک باکور و باشوور و ڕۆژهەڵات و ڕۆژئاوا.
2. ئەو بەشە دیاری بکات کە ئاماژە بە ئاراستەی باکوور دەکات لەسەر کۆمپاسەکە.
3. جیاوازی بکات لە نێوان ڕەوتە ڕەسەنەکان.
4. شوێنی تەنەکان لە بۆشایی دەوروبەریان دیاری دەکات.
5. ئەو وشانە بەکاردەهێنێت کە ئاماژەن بۆمەودای دووری شوێنی شتەکان لە پێوەندی لەگەڵ یەکتردا، وەک نزیک، دوور، پێشەوە، دواوە.
6. جیاوازی بکات لە نێوان نەخشە و مۆدێلێکی گۆی زەوی.
7. بۆ ئەوەی منداڵ بە شێوازی خۆی دەستنیشان بکات، ئەتوانێت وای دانێت کە مۆدێلی گلۆپ مۆدێلێکی بچووکی زەوییە.
8. پێویستە منداڵ ڕوونی بکاتەوە کە نەخشەکە وێنەیەکی تەختە بۆ شوێنەکان کاتێک قەبارەیەکی بچووکی پێدەدرێت.
9. بە جلوبەرگیان جیاوازی بکات لە نێوان هەندێک لە گەلانی جیهان.
10. دیاری دەکات کە چۆن مرۆڤ و بەرهەمەکان لە شوێنێکەوە بۆ شوێنێکی تر دەجووڵێن.
11. لە ئامرازەکانیانەوە کردەوەی هەندێک کەس دیاری دەکات.
12. لە دەوروبەری خۆیانەوە کردەوەی هەندێک کەس دیاری دەکات.
13. پێویستە منداڵ جیاوازی بکات لە نێوان جۆرەکانی گواستنەوە.
14. پێویستە منداڵ ئاڵای وڵاتەکەی جیا بکاتەوە.

15. پێویستە منداڵ جیاوازی بکات لە نێوان دراوی وڵاتەکەی و دراوی هەندێک وڵاتی تر.
16. منداڵ جیاوازی دەکات لە نێوان فۆرمەکانی هەندێک دیاردەی سروشتی وەک دەریا و ڕووبار و شاخ.
17. جیاوازی بکات لە نێوان تایبەتمەندییە سروشتییەکانی ژینگەکانی ووڵاتەکەی.
18. منداڵ تێبینی گۆڕانکاری دەکات لە هەندێک لە تایبەتمەندییە سروشتیەکانی دەوروبەرەکەی، وەک کەش و هەوا.
19. پێویستە منداڵ جیاوازی بکات لە نێوان تایبەتمەندیەکانی هەندێک دیاردەی سروشتی وەک چوار وەرزەکە.
20. بەرهەمهێنان و داتای ژینگەیی بەیەکەوە ببەستێتەوە.
21. دروشمی پارێزگاری خۆی جیا دەکاتەوە.
22. هەندێک لەو گیانلەبەرانە بناسێت کە تایبەتمەندی هەر کیشوەرێکن.
23. هەندێک بوونەوەری دەریایی دیاری دەکات کە تایبەتمەندی هەندێک لە ئۆقیانوسەکانن.
24. بۆ هەندێ دیاردەی سروشتی وشەسازی بەکاردەهێنێت، وەک ڕووبارێک، شاخێک، ئۆقیانوسێک.(خفنی، محمد، ٢٠١٧: ل ٥٩٩)

5-4-1-2 گرنگی گەشەپێدانی هەستی جوگرافی لای منداڵانی باخچە

منداڵان پێویستیان بە پەرەپێدانی هەستی جوگرافی خۆیان هەیە، بۆ ئەو ژینگەیەی کە تێیدا دەژین، چونکە گەشەکردنی هەستی جوگرافی لای منداڵ وای لێ دەکات کە :

1. ئاشنا بێت بە ژینگەی ناوچەکەی.
2. باسی شوێنەکان و سیما سروشتی و مرۆییەکانیان بکات.
3. جیاوازی لە نێوان شوێنەکان بکات، و ناویان لێ بنێت.
4. پەیوەندییە فەزاییەکان بەدی بهێنێت.
5. هەندێک زاراوەی جوگرافی بەکاربهێنێت وەک :چوار ئاراستەکان(ڕۆژهەڵات، ڕۆژئاوا، باکوور، باشوور).
6. نەخشەی سادە بەکاربهێنێت بۆ دیاریکردنی شوێنەکان بە خۆی و ڕادەی پەیوەندییان (نزیک، دووری) لە قوتابخانە، پۆل،ماڵەوە. (أحمد،٢٠١٤،ل٣٩)

5-1-2 هەستی نیشتیمانی لای منداڵانی باخچە

1-5-1-2 چەمک و بەهای نیشتیمان

چەمکی نیشتیمان وەکو یەکێک لە پایەکانی دەوڵەتی مەدەنی، ئەو زەوییەیە کە مرۆڤ تێیدا لەدایک دەبێت و بۆی دەمێنێتەوە، هەروەها ئەو سەرچاوەیەیە کە پێویستییەکانی ژیانی لە خواردن و خواردنەوە و پۆشاک و پەناگەی بۆ دابین دەکات، بەوەی کە لە مرۆڤدا دەیچەسپێنێت و تێیاندا بنیاد دەنێت لە داب و نەریت خو رەوشت و بیروباوەڕ، سەرەڕای کاریگەری سروشت لە(خاک، ئاو، هەوا، گەرما، گوزەران) کە بەهۆیانەوە هاوڵاتیان سیفاتی لێکچوویان دەبێت،(فرجاني، ب.س: ٧٢).

هەروەها نیشتیمان بەوە پێناسە دەکرێت کە راستییەکی مادی جوگرافییە،کە بەشێک لە زەوی پێک دهێنێت کە کۆمەڵە مرۆڤێک بە شێوازی پەیوەست و پێکەوە گونجاو لەپێناوی بەدیهاێنی بەرژەوەندییەکی تایبەتدا لەسەری دەژین، لەبەرئەوە مرۆڤ بە بێ نیشتمانێک کە بیارێزێت و بەرگری لێبکات و ئاگاداری بێت خزمەتگوزاری جیاوازی پێشکەش بکات ناتوانێت بژی. (التومي، 2019 ،ل٢)

لە پێناسەیەکی تردا نیشتیمان ئەو پارچە زەوییەیە کە مرۆڤ لەسەری دەژی، وە هەندێ یاساو چەمک و سیستم ویاسای رەفتاری و رەوشتی بە کەسانی دەوروبەریەوە دەبەستێتەوە، پەیوەندی نێوان نیشتیمان و هاووڵاتی پەیوەندییەکی تەواوکارییە، واتای دڵسۆزی راستەقینە دروست دەکات،کە لەئاکامدا کاریگەرییەکی گەورەی دەبێت، کە لە ڕێگای راستگۆی لە تێگەیشتندا دەردەبڕدرێت، بەڵام تاکەکان جیاوازیان هەیە لە سروشت و بەهێزی ئاستی ئەم پەیوەندییەدا، هەروەها رادەی ئاگاییان بۆ پەیوەندییەکە،(التومي، ٢٠١٩ ،ل٣).

2-5-1-2 ڕەهەندەکانی هەستی نیشتیمانی

هەستی نیشتیمانی ئەم ڕەهەندانەی خوارەوە دەگرێتەوە کە بریتین لە :

أ. پێناس(ناسنامە) :- ئەم رەهەندە هەوڵی ئەوە دەدات کە ئەو ناسنامەیە بچەسپێنێت کە بەڵگەیە لەسەر بوونی هەستەکە، بۆیە پاڵپشتی ناسنامەکە دەکات و بەهێزی دەکات، واتا پێناس(ناسنامە) دەرئەنجام و بەرهەمی هەستەکەیە. وە ناسنامە یەکێکە لە پێویستییە مرۆییە زۆر باوەکان لە رەگەزی مرۆڤدا، بەجۆرێک کە تاک هەست بە ناسنامەی خۆی دەکات و دەتوانێت بزانێت ئەو کێیە، هەروەها هۆکاری بوونی چییە، وە ئەو ئامانجانە چین کە هەوڵیان بۆ دەدات، بۆیە لەگەڵ پێویستی بۆ بوونی ئەم هەستە تێگەیشتنیش لە چەمکی هەستەکە دێتە بوون.

ب. كۆمەڵ:- بەستەر(لینك)ەكانی دڵسۆزی جەخت لەسەر ئەوە دەكەنەوە كە تاك(مرۆڤ) زیاتر مەیلی بەلای كۆمەڵدا هەیە، وە دەتوانین لە میانەی كارلێكردن لەگەڵ ئامانجی گشتی كۆمەڵەكەدا باسی لێوە بكەین كە تێیدا یەكدەگرنەوە كە(ڕێز و هاوكاری و یەكگرتووی و هەستی ویژدانی گەرم و گوڕ و بەهێز كردنی كۆمەڵەكە و خۆشەویستی و پێكەوەیی و كۆمەڵایەتی بوون) هەموو ئەمانە كار لەسەر بەهێزكردنی هەستەكە دەكەن لەڕێگای چێژبینین لە كارلێكردنی پتەو و قوڵ و خۆشەویستی و ڕێزگرتن لە یەكتر.

ت. دڵسۆزی:- دڵسۆزی كرۆكی پاپەند بوونە ، پاڵپشتی ناسنامەی كەسی دەكات و كۆمەڵەكە بەهێز دەكات و تەركیز دەكاتە سەر گونجاندن و گوێڕایەڵی، وە داوای پاڵپشتیكردنی تاك دەكات بۆ كومەڵەكەی، وە ئاماژە بە مەودای هەستەكە دەكات بۆی.لەگەڵ ئەوەی كە بنەمایەكی بەهێزە كە پاڵپشتی ناسنامە دەكات، بەلام لە هەمان كاتدا كۆمەڵ بەرپرسە لە گرنگیدان بە هەموو پێویستییەكانی ئەندامەكانی لە پابەندییە دوولایەنیەكان.(الشعراوي،2008،31).

ث. پابەندی:- پابەند بوون بە سیستم و پێوەر و بنەما كۆمەڵایەتییەكانەوە، لێرەدا كۆمەڵ دڵنیا دەبێتەوە لەیەكگرتووی و گونجاوی و هاودەنگی. بۆیە فشاری كاریگەر و كارا دروست دەكات بەئاراستەی پابەندبوون بە بنەما گشتیەكانی كۆمەڵەكە، بەمەبەستی ئەوەی شیاوتر بێت بۆ قبوڵكردن و پەسەندكردنی وەكو شێوازێك و ڕێگایەك بۆ بەدیهێنانی هاودەنگی و خۆلادان لە ئاڵۆزی و ناكۆكی.

ج. گونجاندن(یەكگرتن):- یەكێكە لە گرنگترین پێویستییە مرۆییەكان كە ئاماژە بۆ ڕادەی هاوسۆزی ویژدانی لە نێوان تاكەكان هەبونی مەیلی دڵسۆزی و بەخشین و بەزەیی و بەخشندەیی لە پێناوی یەكبوون و یەكگرتووی لەگەڵیاندا، ئەمەش دەبێتە هۆی گەشەكردنی كەسێتی كەسەكە و دركی كەسەكە بۆ پێگەی خۆی لە نێوان كۆمەڵەكەدا و پێگەی ئەو لە نێوان كۆمەڵەكانی تردا، وە پاڵنەرێكە بۆ تاكەكە بۆ بەرگریكردن لە كۆمەڵەكەی و پارێزگاری كردن لە پێگەكەی و شانازی كردن بەوەی كە سەر بەو كۆمەڵەیەیە.(الحربي،2010،ل99).

ح. دیموكراسی:- مەبەست لێی هەستكردنی تاكە بە پێوستی بۆ هاوكاریكردن و تێگەیشتن لەگەڵ كەسانی تردا، هەروەها خواستی ئەو بۆ ئەوەی هەلێكی بۆ بگونجێت بۆ ئاراستەكردنی ڕەخنە، لەگەڵ هەبوونی توانای پەسەندكردنی ڕەخنەی كەسانی تر بە سنگ فراوانی، وە باوەڕی بەوە هەبێت كە هەڵبژاردن ئامرازێكە بۆ هەڵبژاردن و دیاریكرنی سەركردەكان، هەروەها ڕێزگرتنی یاسا و ڕێساكان و هاوكاریكردنی كەسانی

تـر لە دیـاریکردن و دانـانی پـلان و ئامانجەکـان وبەشـکردنی کـار و دابەشـکردن و بەدواداچوونی، بەم شێوەیە ڕێگا لە دیکتاتۆری و تاک ڕەوی دەگیرێت ، ئەمـوش دەبێتە هۆی پارێزراوی و خۆشگوزەرانی کۆمەڵایەتی دەهێنێتە کایەوە.(الشعراوي،2008،ل35).

3-5-1-2 گرنگی هەستی نیشتیمانی بۆ منداڵانی باخچە

أ. بەکارهێنـــان و قۆســـتنەوەی هەر هەلێـک بـۆ ئەوەی راســـتەوخۆ لەگەڵ منداڵەکانتـــدا دەربـــارەی مەرج وپێویســـتییەکانی هـــاوڵاتییەکی بـــاش بـــدوێیت، وە پەروەردە کردنـــی منـداڵەکانمان لەسـەر بنەمـای خوڕەوشـتی دروسـتی هـاوڵاتییەکی دڵسـۆز بـۆ وڵات و نیشتیمانەکەی، هەروەها ڕێزگرتن لە یاسا وسیستمی ئاسایش و پاراستن، وە بەشێوەی نمونە و بەڵگەی نزیک لە هزر و ئەقڵی ئەوانەوە بۆیان روون بکەینەوە کە ئەو سیستم و دامەزراوە و یاسایانە لە پێناوی پاراستنی سەلامەتی و بەرژەوەندی مافەکانی ئێمە و بۆ ئاسانکاری کارو و باری رۆژانەمان دامەزراون و خزمەتی ئێمە دەکەن.

ب. چاندنی خۆشەویستی نیشتیمان لە دڵ و دەروونی منداڵاندا بۆ ئەوەی زیاتر شـانازی پێوە بکەن و کار بکەن لە پێناوی بەرەوپێشچون و بەرزکردنەوەی ناوی و بەرگریکردن لێی.

ت. پێناسـاندنی کەلەپورو کلتوری وڵات بە بردنـی منداڵەکان بۆ گەشـت و سـەردانیکردنی جێگـا مێژوویـی و شـوێنەوارە دێرینەکـان، لەگەڵ گێـڕانەوەی چیرۆکـی هەر جێگـاو پاشماوەیەکی مێژوویی بۆیان.

پ. پەرەپێدان و بەهێزکردنی رۆشنبیری شێوازی گفتوگۆ و بەشداریکردن و لێبوردەیی و قبوڵکردنی جیاوازییەکان. (عرابي، ٢٠٢٠ ، ئینترنیت) .

منداڵەکە فێری ئەو لێهاتووییانە بکرێت کە یارمەتی بدات لە:

- ئینیتمای بۆ وڵاتەکەی و ئۆمەتی ئیسلامی هەبێت.
- ڕێزی بەرژەوەنـدی گشـتی بگرێـت و بیخـاتە پـێش بەرژەوەنـدی تـایبەتی خـۆیەوە، وە لە پێناوی بەرژەوەندی گشتیدا قوربانی بدات.
- بەڕۆحی کاری بەکۆمەڵ و تیم کار بکات کاری خۆبەخشی بەکۆمەڵ ئەنجام بدات.
- بەرپرسیارییەتی هەڵبگرێت و شێوازی هزری و ئەقڵانی بەکار بهێنێت لە گفتوگۆ کردندا.
- ئەرکەکانی جێبەجێ بکات، وە مافەکانی بەدەست بهێنێت، هەروەها باوەڕی بە دادپەروەی کۆمەڵایەتی هەبێت.

- رەوشتی بەرز بێت و بەڕێز بێت لە کاتی گفتوگۆدا، وە رێزی بیروڕای کەسانی تر بگرێت.
- رێگای رەخنە لە خۆگرتن پەیرەو بکات وبەشداری بکات لە بڕیاردانەدا. (عرابي، ٢٠٢٠ ، ئەنتەرنێت).

4-5-1-2 رێگا و شێوازەکانی پەروەردەکردنی هەستی نیشتیمانی لای منداڵانی باخچە

شێوازەکانی پەروەردەکردنی هەستی نیستیمانی لای منداڵانی باخچە بریتین لە:

أ- پەیوەست بوون بە کۆمەڵەوە مەبەست لێی ڕادەی پەیوەندی منداڵەکەیە بە هاوڕێکانی و نزیکەکانی لە کەس و کار و خێزانەکەی.

ب- یارمەتیدانی لاوازەکان ڕادەی کارلێردنی منداڵەکە بۆ کێشەکانی هەژاران ولاوازەکان.

ت- بازرگانی و مامەڵەی تایبەت کە مەبەست لێی ڕادەی کارلێکردنی منداڵەکەیە لەگەڵ کۆمەڵگای دەرەکی لە رووی کڕین و فرۆشتنەوە، هەروەها گونجان و تێکەڵ بوون لەگەڵ ژینگەی دەرەکیدا.

پ- گۆرانی میللی ڕادەی تێگەیشتنی منداڵەکە لە گۆرانی و ئاوازە میللییەکان.

ج- هزری ئاینی : رادەی تێگەیشتنی منداڵەکە لە چەمکە ئاینییەکان و رادەی پێشکەوتووی و ئینتمای بۆی.

ح- پاراستنی ژینگە : ئاستی تێکەلابوونی منداڵەکە بە ژینگەی دەرەکی .

خ- تێگەیشتن لە کێشەکانی وڵات واتا ئاستی تێگەیشتنی لە کێشەکانی وڵات.

د- خۆشەویستی وڵات و دڵسۆزی بۆی.

ژ- وشەکاری(وشەسازی) زمانەوانی مەبەست لێی رادەی تێگەیشتنی منداڵەکە لە زمانی دایک و ئاستی پێشکەوتنی تێیدا.

ر- یاری مەبەست لێی ئاستی بەشداریکردنی منداڵەکە لە یاریکردن لەگەڵ هاوڕێکانی.

ز- کارلێکردنی کۆمەڵایەتی.

6-1-2 دەروازەیەک دەربارەی بەرنامەی فێرکاری و تایبەتمەندییەکانی

1-6-1-2 بنەماکانی بنیاتنانی بەرنامەی فێرکاری - فێربوونی

سەرچاوە پەروەردەییەکان ئاماژە بەوە دەکەن کە بەرنامەی فێرکاری – فێربوونی پێویستە زۆر بنەما لەبەرچاو بگرێت، لەوانە: شێوازی فێربوون، جۆری ئەو زانستانەی کە پێشکەشی فێرخواز دەکرێت، فەلسەفەو دیدگای کۆمەڵگە، و هەروەها بەلەبەرچاوگرتنی توانا ماددی ومرۆییەکان لە پرۆسەی پەروەردەدا. (ابو النصر، ٢٠٠٦)

وئەمانەی خوارەوە ئەو بنامانەن کە لەبنیاتنانی بەرنامە فێرکارییەکان پشتی پێ دەبەسترێت:

1. **بنەما مەعریفیەکان** (Cognitive Bases)

مەعریفە بریتییە لە کۆمەڵی زانیاری وچەمک ومانا، ورێنمایی ولێهاتوویی، وشێوازی بیرکردنەوە، کە ناوەڕۆکی بەرنامەی فێرکاری - فێربوونی ڕێکی دەخات، بۆ فێرکردنی خوێندکاران، وڕوونکردنەوەی ئەو ڕاستی وڕێکەوتن وپاسایانەی کە تێیدا ڕێکخراوە . هەر بۆیە دەبێت جۆرەکانی مەعریفە وەک بنەمایەک لەبەرچاوبگیرێت لە کاتی بنیاتنانیدا. (الهاشمی وطە، ٢٠٠٩ ،ل١٥)

2. **بنەما دەروونییەکان** (Psychological Basic)

پەرەسەندنی زانستە دەروونییەکان وسەرهەڵدانی توێژینەوە دەروونییە تایبەتەکان، بووە هۆی گەشەکردنی تەواوی پرۆسەی پەروەردەیی، لەڕێگەی گرنگیدان بە سروشتی خوێندکار وپێداویستییەکانی، وتواناکانی، ومەیل وڕەوتەکانی لەکاتی جێبەجێکردنی بەرنامە فێرکارییەکان ، هەروەها دیاریکردنی سروشتی فێربوون وشێوازی پەروەردەیی گونجاو بۆ پرۆسەی فێرکاری و فێربوون ، هەروەها ڕێگاکانی ئامادەکردنی بەرنامە و دانانی ئامانجی پەروەردەیی، کە پێویستە ئەو بەرنامانە بەدەستی بهێنێ بۆ فێرخواز . (مرعی و محمد ، ٢٠٠٧ : ل١٥).

3. **بنەما فەلسەفییەکان**(Philosophical Basics)

دامەزراوە فێرکارییەکان لە ڕێگەی داڕشتنی بەرنامەی فێرکاری، وشێوازی فێرکردنیان لەژێر ڕۆشنایی فەلسەفەی پەروەردە، وفەلسەفەی کۆمەڵگە پێکەوە بۆ خزمەتی کۆمەڵگە کار دەکەن، وسەبارەت بە فەلسەفەی پەروەردە ئەو چوارچێوە هزرییەیە کە پرسەکانی پەروەردە چارەسەر دەکات، وئەو ئامانجانە ڕووندەکاتەوە کە بەدوای فەلسەفەو ئایدیۆلۆژیای کۆمەڵگەدا کەوتوون . (جامل ، ٢٠٠٠،ل ٤٦)

لەم ڕووەوە (کشاش ، ٢٠١١) ئاماژە بە گرنگترین بنەماو بناغە فەلسەفییەکان دەکات، کە پێویستە لە بەرنامە فێرکارییەکان لەبەرچاو بگیرێن ، ئەوانیش :

أ. فێرکردن شێوازێکە بۆ بەکارهێنان، ولێدوانێکە بۆ ئەوەی کە فێرخواز لە ژیانیدا فێری بووە، نەوەک لەبەرکردن وپێشکەشکردنی زانیاری.

ب. فەلسەفەی پەروەردەیی لەگەڵ فەلسەفەی کۆمەڵایەتی پێویستە بگونجێت.

ت. پێویستە بەرنامە فێرکارییەکان لەژێر ڕۆشنایی فەلسەفەی پەروەردەیی کۆمەڵگەدا دابڕێژرێت .

ث. زانیاری و گەشەپێدانی مرۆیی وەبەرهێن دەکرێت بۆ ئامادەکردنی بەرنامەی فێرکاری . (کشاش، ٢٠١١،ل ٣٥)

4. **بنەما کۆمەڵایەتییەکان** (Social Basics)

فێرکردن یان پەروەردە دیاردەیەکی کۆمەڵایەتییە کە سیستەمێکی کراوەی هەیە، وکاریگەر دەبێت بە هۆکاری ئابووری وکولتووری وسیاسی ودەروونی، لە چوارچێوەی کۆمەڵایەتی وکولتووری خۆیدا نوێنەرایەتی دەکرێت . ابراهیم، ١٩٩١،ل٨٦)

لە بناغە کۆمەڵایەتییەکان کە دەتوانرێت پشتی پێ ببەسترێت لە بنیاتنانی بەرنامەی فێرکاری ئەمانەن :

أ- گونجاندنی مادده پەروەردەییە بەکارهێنراوەکان لەگەڵ سیستەمی کۆمەڵایەتی باو.
ب- پشت بەستن بە زانیاری مۆدێرن لە پەروەردەدا.
ت- پشت بەستن بەو زانیاریانەی کە یەکدەنگی کۆمەڵایەتی بە دەستدەهێنێت.
پ- لەبەرچاوگرتنی ڕەوتە کۆمەڵایەتییەکان بە هاوڵاتیبوون لە کولتووری کۆمەڵگەدا، و بەرزکردنەوەی شێوازی بیرکردنەوە لە سیستەمی پەروەردەدا. (بحری و حبیب ، ١٩٨٦،ل١٩٣)

5. **بنەما تەکنەلۆژیەکان** (Technological Basics)

مەبەست لە بنەما تەکنەلۆژییەکان، واتە بەرهەمهێنانی ئەو توخمانەی کە بەرنامەی پەروەردەیی پێکدەهێنێت لەژێر ڕۆشنایی تەکنەلۆژیای فێربوون، وهێنانەکایەی تەکنەلۆژیا لە دیاریکردنی ئامانجەکانی بەرنامەکەدا ، وهەروەها هەڵبژاردنی پێکهاتەی زانیارییەکانی و ئەو ئەزموونانەی فێربوون کە پێویستییەتی . واتە بەکارهێنانی تەکنەلۆژیا لەهەموو ڕەهەندەکانی پرۆسەی پەروەردەیی، لەوانەش پرۆسەی فێرکردن وپرۆسەی تەکنیکی، کە لە بەرنامەی فێرکاری- فێرکردن سیستەمێکی پەروەردەی یەکگرتوو پێکدەهێنن بۆ گەیشتن بە ئامانجە پەروەردەییەکان . (الخوالده وآخرون ، ٢٠٠٧ ،ل ٢٩٣)

2-6-1-2 قۆناغەکانی بنیاتنانی بەرنامەی فێرکاری

1. **قۆناغی پلاندان**

پلاندانان بۆ بەرنامەی فێرکاری دەسپێکی چالاکییە دەروونییەکانە، کە بەبیرکردنەوە لە بنیاتنانی ئامانج وداڕشتنی بەرنامەی پەروەردەیی دەست پێ دەکات .(أبو حويج وآخرون ، ٢٠٠٠ ،ل ١٩). وئەمەش دوو قۆناغ لەخۆ دەگرێت:

2. **قۆناغی شیكاری**

واتە شیکردنەوەی ڕاستی فێرکاری بۆ ئامانجە پەروەردەییە گشتییەکان ، کێشەی فێرکاری-فێربوون وسەرچاوەکان ، ودیاریکردنی پێداویستییەکانی خوێندکاران، وشیکردنەوەی تایبەتمەندییەکانیان.

شیکاری واتە لێکۆڵینەوەو کۆکردنەوەی زانیاری و وەرگێڕانی بۆ چالاکی پێش دیزاینکردنی یان پەرەپێدانی ، وبریتییە لە شیکردنەوەی سەرچاوەکان، وشیکردنەوەی ئەرکەکان، وشیکردنەوەی کێشە وپێداویستییەکانی فێرخوازان . (عبدالقادر ، ٢٠١٣ ،ل٧١) .

3. **قۆناغی دیزاین** (Design)

واتە دانانی پلان وڕێکخستنی ناوەڕۆک وهەڵبژاردنی ئامڕازە فێرکارییە گونجاوەکان، بۆ ئامادەکردنی ماددەی پەروەردەیی ونیشاندانی ستراتیژییەکان کە ئامانجە فێرکاری وپەروەردەییەکان بەدیدەهێنێت، هەروەها پێشبینی ئەو کێشانە دەکات کە لەوانەیە لەکاتی جێبەجێکردنی بەرنامەکەدا سەرهەڵبدەن، ودوورکەوتنەوە لە هەڵەکان پێش ڕوودانی . (الحيلە ، ١٩٩٩،ل٦٤)

4. **قۆناغی جێبەجێکردن (بەکارهێنان)**

بەهۆی گرنگی ئەم قۆناغە کە گونجاویی مەودای بەرنامەی دیزاینکراو وپێکهاتەکانی، و بەکارهێنانی بە شێوەیەکی ڕاستەقینە بەپێی ئاسانکارییە ژینگەییەکان، وپێکهاتەکانی بابەتی توێژینەوە دیاری دەکات ، قۆناغی جێبەجێکردن سێ قۆناغی لاوەکی هەیە:

آ. قۆناغی پێش جێبەجێکردن :

پێکهاتەی بابەتەکە وناوەڕۆکەکەی و ئەرکە پێویستەکان، ومادده پەیوەندیدارەکان، وپلەبەندی لە بەشەکانی بابەتەکەدا بەپێی هەندێ بنەما دیاری دەکرێت ، هەروەها بارودۆخی ژینگەیی بۆ گەیشتن بە ئامانجە پێویستەکان . (قطامی وآخرون ، ٢٠٠٠ ،ل ١٤٦)

ب. قۆناغی لە کاتی جێبەجێکردن :

لەم قۆناغەدا بەرنامەی داڕێژراو دەخرێتە بواری جێبەجێکردنی ڕاست وفیعلی لە بارودۆخی ڕاستەقینەدا، وجێبەجێکردنی وانە ووتنەوەی پۆل، کە کاریگەری دەبێت لەسەر

تایبەتمەندییەکانی مامۆستا وپێکهاتەکانی بابەتی فێرکردن، وئاسانکارییە ژینگەییەکان، و نووسینی پلانی وانە وتنەوە بۆ دڵنیابوون لەوەی کە هەموو چالاکییەکان بە کوالێتی ولێهاتوویی بەڕێوە دەچێت .

ج. دوای جێبەجێکردن :

ئەو قۆناغەیە کە پرۆسەی پەروەردەیی تێیدا هەڵدەسەنگێندرێت، وهەروەها هەڵسەنگاندنی بەرنامەی فێرکاری لەڕێگەی هەڵسەنگاندنی خوێندکاران لە ژێر ڕۆشنایی ئەو تاقیکردنەوانەی کە بۆ ئەم مەبەستە ئامادەکراون، وتا چەند ئامانجە پەروەردەییە خوازراوەکان بەدی دەهێنرێت، کە تێیدا خەملاندنی فێرخوازان دەدرێت بۆ نیشاندانی کارایی خۆیان بۆ دەستکەوتنی ئەو ئامانجە گشتییانەی بەرنامەی داڕێژراو . (عبد المعطي ، ١٩٧٩ ،ل ٣٢)

قۆناغی هەڵسەنگاندن

هەڵسەنگاندن پرۆسەیەکی دەستنیشانکەرو چاکسازییە، کە بڕی ئەو شتانە نیشان دەدات کە لە فێرکردن و فێربوونەوە بەدەست هاتوون، ودەرئەنجامی ئەوەی کە مامۆستا وفێرخواز بەدەستی دەهێنێت، سەبارەت بە فیدباک لەسەر ئەدای کارکردنیان وشێوازی فێرکردنیان وگونجاندنی بۆ فێرخوازان، هەروەک دەرئەنجامە فێرکارییەکان فیدباک بە مامۆستای داڕێژراو دەدەن، کە دەگەڕێتەوە بۆ ئەداو و وانەوتنەوەکەی . (العقيل ، ٢٠٠٣، ل١٧)

ئەم پرۆسەیە ئەمانەی خوارەوە لەخۆ دەگرێت:

أ. هەڵسەنگاندنی پێشەکی

بە واتای دەستنیشانکردنی دەروازەکانی ڕەفتار وزانیاری، ودیاریکردنی ئاستی ئامادەیی فێرخوازان بۆ فێربوون، پێش دەستپێکردنی بۆ دەستنیشانکردنی ڕاستی وپرۆسەی پەروەردەیی ودیاریکردنی زانیاری پێشوەختەی فێرخواز . (جامل ، ٢٠٠٠ ،ل٦٩)

ب. هەڵسەنگاندنی بونیادنانی (پێکهاتەیی)

مەبەست لێی هەڵسەنگاندنی پرۆسەی پەروەردەییە لە ماوەی خولەکەیدا، بەمەبەستی پەرەپێدانی شێوازی فێرکاری وفێربوون، و پرۆگرام و بەرنامەی جێبەجێکراو، کە هاوتەریبە لەگەڵ ئامانجە پەروەردەییە دانراوەکان .

ج. هەڵسەنگاندنی کۆتایی

هەڵسەنگاندنێکە بەکار دێت بۆ بڕیاردان لەسەر کارایی بەرنامەیەکی دیاریکراو، بە مەبەستی بڕیاردان لەسەری. (الشبلي ، ١٩٨٣،ل ٣٥)

7-1-2 تایبەتمەندییەکانی گەشەکردن لە منداڵی باخچەدا :

1. تایبەتمەندییە جەستەییەکان:

گەشەکردنی جەستەیی جووڵەیی وگەشەکردنی هەستی وکارلێک لە نێوانیاندا دەبێتە هۆی گەشە کردنی بیرکردنەوەی منداڵ . چونکە هەردووکیان بەستراونەتەوە بەیەکەوە و لەم قۆناغەدا لەپێشدا ماسولکە گەورەکان گەشە دەکەن دواتر ماسولکە بچوکەکان گەشە دەکەن بەمەش هاورێکی و هاوکاری بینین و جووڵە دەردەکەوێت (عبدالمجيد ، ٢٠٠٥ ،ل38)

أ. گەشەکردنی جووڵەیی:

گەشەکردنی جووڵەیی بۆ منداڵ بەوە دادەنرێت کە بریتیە لەو گۆڕانکارییانەی کە ڕوودەدات لەماوەی ژیانیدا لەسەر جووڵەی خۆی ، هەروەها ئەو دەربڕینەی بۆ دەکرێت کە کۆمەڵێک لە جووڵەو لێهاتوویی و توانای جووڵەییە کە دەتوانرێت تێبینی بکرێت ، لەم تەمەنەدا ماسولکەکانی گەشە دەکات و کاریگەری چاوی دەستی زیاد دەکات ودەتوانێت شتە ووردەکان بگۆڕێت وهەستی دەست لێدانی بۆ دروست دەبێت وتوانای دەبێت بۆ وێنەکێشان و ڕەنگکردن وهەویرکردن . ڕۆشتن و ڕاکردن لە منداڵدا لە تەمەنی دووساڵیەوە جێگیرو دامەزراوە ، منداڵ دادەنیشێت و دەخزێت و شت وەردەگرێت و بەتوندی دەیگرێت بە دەستەکانی ، لە چوار ساڵیدا دەتوانێت بەسەر پلیکانەدا سەرکەوێت و فێری بازدان ببێت . بەڵام چڕبوونەوەو تەرکیز لەسەر جووڵەکانی منداڵ ناتوانرێت و ئەستەمە ، گەشەکردنی جووڵەیی ڕۆڵێکی گرنگی هەیە وەک ئامرازێک بۆ گەشەی کۆمەڵایەتی پێش تەمەنی قوتابخانە ودروستکردنی پەیوەندی کۆمەڵایەتی بۆ منداڵ لەگەڵ هاوتەمەنەکانی ئەنجام دەدرێت لەڕێی چالاکییە جووڵەییە هاوبەشەکانەوە ، گەشەی جووڵەیی پەیوەندی هەیە بە سیفەتە سۆزدارییەکان بۆ ڕەفتاری منداڵ کە کارامەیی کەمترە لە جووڵە بنەڕەتییەکانیدا.

ب. گەشەکردنی هەستی:

منداڵ پشت دەبەستێت بە هەستەکانی بۆ وەرگرتنی زانیاری و دەیهێڵێتەوە بۆ ماوەیەکی کەم کە بەسە بۆ چارەسەرکردنی و پۆلێنکردنی وڕێکخستنی وگێڕانەوەی لەکاتی پێویستدا :

- منداڵ هەموو شتێک دەدۆزێتەوە لەڕێگەی دەستیەوە وحەز لە یاری هەستی و جووڵەیی وخەیاڵی دەکات وشتەکان بەدەستی دەگرێت ویاریان پێدەکات.

- توانای بۆ جیاکردنەوەی ڕەنگەکان لەم قۆناغەدا گەشەدەکات وهەروەها کاڵ وتۆخ جیا دەکاتەوە.
- چێژی مۆسیقی لەلای گەشەدەکات و منداڵان حەز بە مۆسیقا دەکەن وزیاتر حەزیان لە ڕیتمی خێراو گۆرانی و ووشەی دووبارەن.
- جیاکردنەوەی شێوەکان وشتەکان لەڕێگەی بینین ودەستلێدانەوە.
- منداڵ بۆ جیاکردنەوە لەنێوان شتەکان پشتدەبەستێت یەکەم بە شێوەیان پاشان بە ڕەنگیان .
- هەستکردن بەکات و پەیوەندییەکانی شوێن ، سەرەتا هەست بە پەیوەندییەکانی شوێن دەکات پاشان کاتەکان ولێکچوون وجیاوازی لەنێوانیاندا.
- بیستن زۆر زوو پەرەدەسێنێت وبینین بەدرێژی جیادەکرێتەوە وبە ئاسانی ووشە گەورەکان دەبینێت ، هەروەها هەستی تام و بۆن لولای گەشەدەکات.
- هەستکردن بە ئەزموونە هەستییەکان یارمەتیدەرە بۆ گەشەی مێشک وهەتا ئەو ئەزموونانە جۆراوجۆر بێت زیاتر یارمەتی گەشەی مێشک دەدات.
- ئەزموونە مۆسیقی و هونەریی وجووڵەییەکان لای ڕاستی مێشک گەشە پێدەدات وئەزموونە زمانەوانییەکان لای چەپی مێشک گەشە پێدەدات.

ج. تایبەتمەندییە کۆمەڵایەتیەکان:

هەموو لایەنەکانی گەشەپێدان بەیەکەوە بەستراوەتەوە وگەشەی کۆمەڵایەتی کاریگەردەبێت بەگەشەی سۆزداری ، بۆیە دەبینین کە هاوسەنگی سۆزداری یارمەتیدەرە بۆ دروستکردنی پەیوەنی ئەرێنی هاوسەنگ لەگەڵ ئەوانیتردا ، لە دەرکەوتەکانی وگەشەی کۆمەڵایەتی : (سهی صلیوە ، ٢٠٠٥ ،ل57)

1. سەربەخۆیی و متمانە بەخۆبوون :

سەربەخۆیی لە داواکارییەکانی سەرەتایی منداڵییە ، سپاردنی هەندێ لە ئەرکەکان وەک ئەوەی خۆی جلەکانی لەبەربکات، وبەدەستی خۆی خواردن و خواردنەوە بخوات، ئەمەش هەستی متمانە بەخۆبوونی دەداتێ و کەسایەتی بەهێز دەکات ، ئەو منداڵەی کە متمانەی بەخۆی نەبێت توانای دەستپێشخەری و ڕووبەڕووبوونەوەی نابێت.

2. پەیوەندی منداڵ لەگەڵ هاوتەمەنەکانی :

پەیوەندی لەگەڵ هاوڕێکانی گرنگییەکی زۆری هەیە، کە شوێنپێی پێویستی خۆی بگرێت بۆ سەربەخۆیی، ویارمەتی دەدات بۆ دروستبوونی چەمکێک لە خود، وکار دەکات بۆ پەرەپێدانی

لایەنە دەروونیەکان لەڕێگەی یاری بە کۆمەڵ . منداڵ لە هاوتەمەنەکانیەوە فێردەبێت، ومەیلی دەبێت بۆ لاساییکردنەوەی ڕەفتارەکانیان بەتایبەتی ئەگەر گەورەکان ئەو ڕەفتارە پەسەند بکەن ، منداڵان حەز دەکەن پەیوەندی لەگەڵ ئەندامانی ڕەگەزی خۆیان دروست بکەن وپێیان باشترە لە ڕەگەزی بەرامبەر.

3. **تێگەیشتن لەکەسانی تر:**

تێگەیشتن لەکەسانی تر پێویستە بۆ ئەوەی منداڵ بتوانێت هەست بە کەسانی تر بکات و توانای پەیوەندیکردن لەگەڵ کەسانی تردا پەرەپێبدات ، هەروەها فێربوونی ڕەفتاری یارمەتیدان و میهرەبانی لەکەڵ کەسانی دیکەدا . ئەمەش لەرێگەی چیرۆک و نەریت ونموونەی باشەوە ئەنجام دەدرێت .

4. **پەیوەندی زارەکی ونازارەکی** :

پەیوەندی زارەکی بریتیە لە پەیوەندیکردن لەڕێگەی قسەکردن و زمانەوە، پەیوەندی نازارەکی بریتیە لە پەیوەندیکردن لەڕێگەی زەردەخەنەو جووڵەی سەر وئاماژەی هەردوو دەست ونیگای چاو وجووڵەی جەستە، ئەویش تایبەتمەندی باری سۆزداری مرۆڤ وگرێکانی یارمەتی منداڵان لەکاتی یاریکردن جیا دەکاتەوە ، تێبینی دەکرێت کە لەڕێگەی چەند نیشانەو جووڵەیەکەوە وەڵامی یەکتر دەدەنەوە کە پێی دەوترێت برینی منداڵی ، منداڵانیش بە چەپڵەلێدان و بازدان وپێکەنین ئەمە دەردەبڕن.

2. **تایبەتمەندییە هەڵچوونییەکان** :

ڕەفتاری سۆزداری لە قۆناغی پێش قوتابخانە وردە وردە گەشە دەکات ،هەست وسۆزەکان بەچڕی وزیادەڕۆیی تایبەت دەکرێن ئەگەر زۆر تورە بن و ئەگەر شتێکیان زۆر خۆش بوێت . هەروەها تایبەتمەندی فرەچەشنی وجووڵە لەهەستێکەوە بۆ هەستێکی تر، بۆ نمونە لە گریان بۆ پێکەنین و لەچێژوەرگرتن بۆ بێزاری ، هەروەها هەست و سۆزی خۆسەنتەری لەسەر خود دەردەکەوێت وەک شەرمکردن و هەستکردن بەتاوان و هەستی متمانە و خۆتاوانبارکردن، ئەمەش ئاماژەی پێدراوە لە: (زهران ، ۲۰۰۵،ل۸۱) .

لەدەرکەوتەکانی گەشەی سۆزداری:

أ. **خۆشەویستی وسۆز:**

ئەگەر منداڵ لەلایەن دەوروبەرییەوە قبووڵ بکرێت فێری خۆشەویستی دەبێت ، منداڵانیش بە باوەش وماچکردن خۆشەویستی دەردەبڕن وخۆشەویستی پێویستە بۆ تەندروستی منداڵ ، منداڵ فێری خۆشەویستی دەبێت لەڕێگەی پەیوەندی لەگەڵ براو هاوڕێکانی لە ماڵ و باخچەدا،

ولەڕێگەی ئەم پەیوەدنییەوە فێری وەرگرتن وبەخشین وخۆبەخشی وهەستکردن دەبێت بەکەسانی تر ، ئەمەش ئاماژەی پێدراوە لە: (عویس ، ٢٠٠٣ ،ل 92)

ب. ئیرەیی و کێبڕکێ :

ئیرەیی بەتێکەڵەیەک لە هەستەکانی تووڕەیی ورق ودڵتەنگی وترس ودڵەڕاوکێ وشەڕانگێزی پێناسە دەکرێت ، کاتێک دەردەکەوێت کەمنداڵەکە هەست بە هەڕەشە دەکات وهەروەها کاتێک ئاسایش وگەرمی ومیهرەبانی لەدەست دەدات . سەبارەت بە کێبڕکێ ئەویش هەستکردنە بەتوورەیی لەئەنجامی ئەو بێزارییەی کەمنداڵ تووشی دەبێت، لەئەگەری ئەوەی پێویستی بەوە بێت کەکارەکەی یان ئەدای باشتر بێت لەوانی تر ، تێبینی ئەوە کراوە کە کێبڕکێ لە تەمەنی سێ ساڵیدا دەست پێدەکات ولە پێنج ساڵیدا دەگاتە لووتکە ، ئەمەش ئاماژەی پێدراوە لە : (الشوربجي ، ٢٠٠٣ ،ل112)

ت. ترس :

ترس هەستێکی بەهێز وناخۆشە لە ئەنجامی هەستکردن بەبوونی مەترسی یان پێشبینیکردنی مەترسییەک دێتە ئاراوە . ترس هەستێکی زگماکییە ، کاتێک منداڵ لەگەڵ ژینگەدا کارلێک دەکات فێری ترس دەبێت لەو دۆخەی کە دەیوروژێنێت وکاریگەری هەیە لەسەری ، دەرکەوت کە منداڵانی چوار ساڵان وپێنج ساڵان لە فلمی کارتۆن وتوندوتیژی مرۆڤ دەترسن وەک باسمان کرد.

پ. دڵەڕاوکێ :

دڵەڕاوکێ بریتیە لە هەستێکی تێکەڵاو لە نێوان ترس وپێشبینیکردنی هەڕەشەو مەترسی . لەوانەیە کەسەکە هەست بە حاڵەتێکی دڵەڕاوکێی گشتی بکات کە پەیوەندی نییە بە بابەتێکی دیاریکراوەوە ، دڵەڕاوکێ ئەگەر زیاتر بێت لە سنوری خۆی دەبێتە هەستێکی نائاسایی، و وادەکات ڕەفتار نارێک ونەگونجاو بێت. دڵەڕاوکێ لای منداڵ لە پێش قوتابخانە دەردەکەوێت ئەگەر بۆ ماوەیەکی درێژ لەو کەسە دووربکەوێتەوە کە زۆر ئاگاداریەتی . لەو هۆکارانەی کە دەبنە هۆی دڵەڕاوکێ لای منداڵ ناکۆکی بەردەوامی نێوان هاوسەرەکان یان جیابوونەوەیان بەشێوەیەکی کاتی یان جیابوونەوەیان بەشێوەیەکی کۆتایی . (زهران ، ٢٠٠٥ ،ل39)

ج. تووڕەیی :

تووڕەیی ئەو فشارەیە کە پێش بێزاری دەکەوێت یان یاوەریەتی پاشان هێرش بۆ سەر ئەو کەسە یان ئەو شتەی کە بووەتە هۆی بێزاری ، سەبارەت بە تووڕەیی منداڵانی پێش قەتابخانە تێبینی ئەوە کراوە کە تووڕەیی ئەوان لەگەڵ ناڕەزایی زارەکیدا دەردەکەوێت وهەروەها

سەرسەختی و بەرخۆدان وشەڕانگێزی لەگەڵدایە کاتێک منداڵ بێبەش دەبێت لە تێرکردنی پێداویستییەکانی ولە بارودۆخی بێزاری وململانێ وسزادا ، زۆرجار لەسەرەتای ئەم قۆناغەدا گوێمان لە (نا) دەبێت . (الشوربجی ، ٢٠٠٣ ،ل113)

ح. میزاجیەت :

لەم قۆناغەدا میزاجیەتی منداڵ ڕوونە وخێرا تووڕە دەبێت هەرچەن کوڕان لەکچان زیاتر تووڕە دەبن. زۆربەی تووڕەییەکان کە ڕوودەدەن لەبەر ئەوەیە کە ڕەفتار وئارەزووەکانیان لەگەڵ ستانداردی گەورەکاندا جیاوازە سەبارەت بە خاوەندارێتی ماددی کارامەیی ڕۆتینی وسیستەمی ڕۆژانە . (الشوربجی ، ٢٠٠٣ ،ل١١٤)

3. تایبەتمەندییە عەقڵییەکان :

أ- خۆسەنتەری :

منداڵ پێش قۆناغی قوتابخانە پێی وایە ئەو ناوەندی جیهانە وتەنانەت پێی وایە کە دەتوانێت هەموو شتێ کۆنترۆڵ بکات.

ب- بیرکردنەوەی ڕۆحی :

ئەمەش واتە منداڵەکە باسی ژیان دەکات دەربارەی هەموو شتەکانی دەوروبەری تەنانەت یارییەکانیشی بۆیە پێی وایە قسەی لەگەڵ دەکات وپێی وایە هەموو شتێکی دەوروبەری هەروەک خۆی وایە وهەڵگری سیفەتی ئەون . ئەمەش کاتێک تێبینی دەکرێت کە منداڵەکە خۆی دەکێشێت بە کورسییەکدا لە کاتی ڕاکردندا ودەکەوێتە سەر زەوی ،کەواتە کورسییەکە بەرپرسیارە لەوەی ڕوویداوە.

ت- کێشەی مانەوە :

منداڵ ناتوانێت تایبەتمەندی شتەکان کێش و قەبارەو ژمارە لە مێشکیدا بهێڵێتەوە ئەگەر شێوەی دەرەکییان بگۆڕێت ، منداڵ لەم قۆناغەدا درک بەوە ناکات کە ماددە یەکێکە هەتا ئەگەر شێوەی دەرەکی بگۆڕێت ، واتە ناتوانێت بیری خۆی بگەڕێنێتەوە بۆ شتەکە پێش ئەوەی گۆڕانکارییە ڕواڵەتییەکە تێیدا ڕووبدات.

پ- سەرنج:

منداڵی ئەم قۆناغە لەسەرەتادا ناتوانێت سەرنجدانی هەبێت بەڵام وردە وردە توانای سەرنجدانی لەگەڵ تەمەندا زیاد دەکات.

ج- بیرهێنانەوە :

توانای منداڵ بۆ بیرهێنانەوە زیاد دەکات بەجۆرێک کە قسە ڕوونەکانی ئاسانتر بیر دەکەوێتەوە وەک لە قسە ناڕوونەکان.

ح- خەیاڵکردن :

منداڵ بەوە جیا دەکرێتەوە کە توانای خەیاڵکردنی هەیە وتێبینی دەکرێت کە یاری ئیلهامبەخش دەکات وخەونی ڕاستی دەبینێت.

خ- ڕاپرسی وزانینخوازی :

ئەم ڕەفتارە لە منداڵانی ئەم قۆناغەدا ڕوونە وپرسیار لەبارەی هەموو شتێکەوە دەکەن .

د- چەمکەکان:

هەندێک چەمکی زیندوویان لا دروست دەبێت وەک کات وشوێن وشێوە ئەندازەییەکان.(البسیونی ، ٢٠٠١ ،ل78)

ژ- جگەشەپێدانی زمانەوانی :

گەشەی زمانەوانی منداڵ نوێنەرایەتی بەشێکی گرنگی گەشەسەندنی ڕاستەقینەی ئەو دەکات و منداڵ لە قۆناغی هێما سەیرەکانەوە دروست دەبێت کەخۆی دایدەهێنێت بۆ دەربڕینی وێنە دەروونیە تایبەتییەکانی خۆی بۆ قۆناغی بەکارهێنانی ئەو هێمایانەی کە ئەوانی تر لێی تێدەگەن وهەروەها ووشەکانیش . (أبو دبیسە، ٢٠٠٩، ل٤٥).

هەتا منداڵ زیاتر بەر ژینگەی پەروەردەیی بەپیت بکەوێت وهەتا دەرفەتی ببێت بۆ کارلێکی کۆمەڵایەتی گەورەتر بەرامبەر بەوانی تر گەشەکردنی زمانەوانی ئەو زیاتر دەبێت وتێبینی دەکرێت کە توانای قسەکردن لای کچان خێراتر دەردەکەوێت وەک لە کوڕان ، هەروەها منداڵان لەم قۆناغەدا زمان بە لێزانانە بەکاردەهێنن وحەزیان لە قسەکردنە لەبەردەم کۆمەڵدا بەپێی ئەو متمانەیەی کە منداڵ چێژی لێوەردەگرێت ، لەدەرکەوتەکانی گەشەی زمان :

1. منداڵ دەتوانێت بە شێوەی زارەکی پەیوەندی بکات لەگەڵ کەسانی دیکەدا وقسەکردنی باشتر بکات.
2. ئەوەی دەیەوێت بە ڕوونی ووردی دەریدەبڕێت.

3. منداڵ وایلێدێت کە بتوانێت هەندێک ژمارەو کات وشوێن بزانێت.
4. دەستکەوتنی وشەی زیاتر لای منداڵ.
5. جیاوازی لەنێوان پوختەکان یان شتە تەنهاکان دەکات بۆ نمونە شیر خۆراکەو چۆلەکەش باڵندەیە.
6. شتە باشەکان لە شتە خراپەکان جیا دەکاتەوە ودەتوانێت قسە لەگەڵ گەورەکانی تر ئاڵوگۆڕ بکات ودەتوانێت پرسیار بکات و وەڵامیش بداتەوە.
7. درێژی ڕستە زیاتر دەبێت لەلای . (الجسماني ، ١٩٩٤ ،ل45)

زانینی تایبەتمەندی گەشەسەندنی منداڵان ولێکۆڵینەوە تیایدا گرنگە کە لەم خاڵانەی خوارەوەدا دایدەنێم :

1. لەکاتی بەخێوکردن وپەروەردەکردنی منداڵ ، توێژەران توانیویانە گرنگترین بنەما پەروەردەیی ودەروونییەکان دەستنیشان بکەن کە دەبێت لەبەر چاو بگیرێت .
2. یارمەتیدانی مامۆستایان وئەو کەسانەی کە بەرپرسن لە فێرکردن وچاودێریکردنی منداڵان بۆ دانانی ئەپڵیکەیشنی پێویست دەگونجاو بۆ ئەو منداڵانە.
3. هەروەها یارمەتیدان لە ناسینی تواناو لێهاتوویەکان.
4. یارمەتیدەرە لە میکانیزمی گەشەسەندنی منداڵ لەهەموو لایەنە دادوەرییەکانەوە بەجۆرێک کە ئەم گەشەسەندنە لەگەڵ لایەنەکانی گەشەی منداڵ دەبێت .
5. یارمەتی مامۆستایان دەدات لە دانانی چالاکی پەروەردەیی گونجاو بۆ گەشەو پەرەپێدانی منداڵ لەلایەک و بۆ فێرکردنی لەلایەکی دیکەوە.
6. زانینی پەرەپێدان و گەشەی خێرای منداڵ ولەبەرچاوگرتنی ئەم پەرەپێدانە ولەبەرچاوگرتنی جیاوازییە تاکە کەسییەکان .
7. پەرەپێدانی ئەو قوتابخانەیە یاخود ئەو دامەزراوەیە کە دەچێتە ئەویَ وئامادەکردنی بۆ ئاستی پێویست بۆ فێرکردنی وپەروەردەکردنی وگەشەپێدانی بەجۆرێک بگاتە ئەوپەڕی تواناکانی .
8. زانینی تایبەتمەندییەکان یارمەتیدەرە بۆ بنیاتنانی کەسایەتی منداڵ لەقۆناغی سەرەتای منداڵیدا
9. خەملاندنی پێداویستییە سەرەتاییەکانی ئەو منداڵانەو بۆ ئەو قۆناغە وپەسەندکردنی بەسەر پێداویستییەکانی تردا .
10. ئاشناکردنی دایک وباوک بە ڕەوتە پەروەردەییەکان وئاراستەکردنیان بەو شێوەیەی کە یارمەتیدەر بێت بنیاتنانی کەسایەتی منداڵەکە.

11. خـود لەم کـاتەدا دەسـت بە دروسـتبوونی خـۆی دەکـات ئەمەش پێویسـتی بەڕەچاوکردنی دروستبوونی خودێکی ئەرێنی هەی لە منداڵدا .
12. دەستنیشانکردنی گرنگترین گرفتە ڕەفتاری و دەروونییەکان کە منداڵ دووچاری دەبێتەوە لەم قۆناغەدا وچۆنیەتی ڕووبەڕووبوونەوەو چارەسەرکردنیان .
13. زانینـی شـێوازی رەفتارەکـان کە پەیوەنـدییان بەم قۆنـاغەوە هەیە ومـامەڵەکردن لەگەڵیدا لەسەر بنەمای زانستی.
14. ناسـینی ئەو رەفتـارانەی کە پەیوەنـدییان بە گەشـەوە هەیە ، کە ڕەنـگە بێزارکەر دەرکەون بەڵام پێویستن بۆ گەشەی تەندروست .
15. دۆزیـنەوەی منـدالانی خـاوەن پێداویسـتی تـایبەت وپێویسـتی دەسـتێوەردانی پێشوەختە لەو قۆناغە سەرەتاییەدا .
16. زانینـی تایبەتمەنـدی گەشـەی منـداڵ یـارمەتی دایـک ومامۆسـتا دەدات کە ئەم تایبەتمەندییانە لەبەرچاو بگرن وداوای لێنەکرێت کە تواناکانی تێپەڕێنێت . (أبـو دبیسـە، ٢٠٠٩، ل٤٥)

2-2توێژینەوەکانی پێشوو

جێ ئامـاژەیە تـوێژەر بە پێـی گۆڕاوەکـانی تـوێژینەوەکەی، چەنـد تـوێژینەوەیەکی پێشـوو دەربارەی بەرنامەی فێرکاری مەڵتیمیدیایی و هەسـتی جوگرافی دەسـتی کەوت، لە کاتێکدا هـیچ تـوێژینەوەیەکی پێشـوو دەربـارەی هەسـتی نیشـتمانی بەردەسـتی نەکەوت، ولێـرانە پـوختەی هەندێکیان دەخاتە ڕوو:

1-2-2 توێژینەوەکانی پێشوو دەربارەی (مەڵتیمیدیا)

1. **توێژینەوەی (الدریویش،٢٠٠٤)**

بەناونیشانی "کاریگەری بەکارهێنانی مەڵتیمیدیا لەسەر دەستکەوتی خوێندکارانی پۆلی دووەمی ناوەندی لەبابەتی زانست لەشاری ریاض"

ئەم توێژینەوەیە لەبەشی ئامرازەکان وتەکنەلۆجیای فێرکردنی کۆلێجی پەروەردەی زانکۆی مەلک سعود لە مەملەکەتی عەرەبی سعودی ئەنجامدراوە بەئامانجی:

زانینـی کـاریگەری بەکارهێنـانی بەرنـامەیەکی کۆمپیـوتەری مەڵتیمیـدیایی لەسـەر دەسـتکەوتی خوێندکارانی قۆنـاغی دووەمـی ناوەنـدی،لە بـابەتی زانسـت بەپێـی ئاسـتەکانی (وەبیرهـاتنەوە و

تێگەیشتن و جێبەجێکردن)لەپۆلێنەکەی بلوم، بە بەراورد لە گەڵ بەکارهێنانی ڕێگای لاسایی بۆ وتنەوەی هەمان بابەت، لە ڕێگای ئەم پرسیارانە:

- ئایا جیاوازی ئاماری هەیە، لەنێوان ناوەندی نمرەکانی هەردوو گروپی ئەزموونی و کۆنترۆڵکرو بۆئاستەکانی(بیرکردنەوە،تێگەیشتن،جێبەجێکردن) بەپێی پۆلێنی بلوم لە تاقیکردنەوەی پێش وەخت ؟
- ئایاجیاوازی ئاماری بەرچاو هەیە لەنێوان ناوەندی نمرەکانی خوێندکارانی هەردوو گروپی ئەزموونی و وکۆنترۆڵکراو بۆ ئاستەکانی(بیرکردنەوە، و تێگەیشتن و جێبەجێکردن) بەپێی پۆلێنی بلوم، لە تاقیکردنەوەی پاش وەخت ؟

میتۆدی ئەزمونی بەکارهاتووە بۆ ئەنجامدانی توێژینەوەکە،و دیزاینی دوو گروپی ئەزموونی و کۆنترۆلکراو خاوەن تاقیکردنەوەی پیشوەخت و پاش وەخت، وکۆمەڵگەی توێژینەوەکە بریتییەبووە لەخوێندکارانی پۆلی دووەمی ناوەندی لەشاری ڕیاض، ونمونەی توێژینەوەکە پێکهاتبوو (١٠٦) خوێندکار لە خوێنکارانی قۆناغی دووەمی خوێندنگەی(عبدالله بن حبیب)ی ناوەندی،کەلە لایەن توێژەرەوە بە هەڕەمەکی هەڵبژێردراون، و پاشان دابەشکراون بەسەر دوو گروپ (ئەزموونی و کۆنترۆڵکراوا)دا، ئامرازی توێژینەوەکە بریتیی بوو لە تاقیکردنەوەیەکی بەدەستهێنانی ، پێک هاتبوو لە (٢٥) بڕگە کە ئامادەکرابوو لە لایەن توێژەرەوە. وپاش جێبەجێکردنی ئەزموونی توێژینەوەکە، و شیکردنەوەی داتاکان لە ڕێگای بەکارهێنانی هاوکێشەی (t-test) بە پێی بەرنامەی ئاماری(spss) ، ودەرهێنانی ئەنجامەکان دەرکەوت:

- نەبونی جیاوازی ئاماری لەنێوان ناوەندی نمرەکانی هەردوو گروپی ئەزموونی و کۆنترۆڵکرو بۆئاستەکانی(بیرکردنەوە،تێگەیشتن،جێبەجێکردن) بەپێی پۆلێنی بلوم لە تاقیکردنەوەی پێش وەخت.
- هەبوونی جیاوازی ئاماری بەرچاو لەنێوان ناوەندی نمرەکانی خوێندکارانی هەردوو گروپی ئەزموونی و وکۆنترۆڵکراو بۆ ئاستەکانی(بیرکردنەوە، و تێگەیشتن و جێبەجێکردن) بەپێی پۆلێنی بلوم، لە تاقیکردنەوەی پاش وەخت، ولەبەرژەوەندی گروپی ئەزموونیدا. (الدرویش،٢٠٠٤،ل ١--٩٦).

2. **توێژینەوەی (ابو ورد، ٢٠٠٦)**

بەناونیشانی "کاریگەری بەکارهێنانی بەرنامەی مەڵتیمیدیایی بۆ وانەوتنەوە لەسەربەدەستهێنانی لێهاتوویيە بنەڕەتەکانی بەرنامەسازی زمانی بێسکی بینراو لای خویندکارانی پۆلی دەیەم و ئاراستەیان بەرامبەر بابەتی تەکنۆلۆجیا"

ئەم تویژینەوەیە لەزانکۆی ئیسلامی- غزە ئەنجامدراوە بەئامانجی زانینی کاریگەری بەکارهێنانی بەرنامەی مەڵتیمیدیایی بۆ وانەوتنەوە لەسەربەدەستهێنانی لێهاتوویيە بنەڕەتەکانی بەرنامەسازی زمانی بێسکی بینراو لای خویندکارانی پۆلی دەیەم و ئاراستەیان بەرامبەر بابەتی تەکنۆلۆجیا.

میتۆدی ئەزموونی بەکارهاتووە بۆ ئەنجامدانی توێژینەوەکە،کۆمەڵگەی توێژینەوەکە بریتیی بووە لە خوێندکارانی (کچان) پۆلی دەیەم لەخوێندنگەحکومییەکانی شاری غەزە،ونمونەی توێژینەوەکە پێک هاتبوو لە خوێندکارانی دوو لق، وهەرلقێک پێکهاتبوو لە (٣٠) خوێندکاری کچ، کە بەشێوازی ئەنقەسدی هەڵبژێردراون لە لایەن توێژەر، لە خوێندکارانی خوێندنگەی (بەشیر ئەلرەیس)ناوەندی،وبەشێوازی هەڕەمەکی یەکێک لە لقەکان کرا بەگروپی ئەزمونی ، وئەوی تریان کرا بە گروپی کۆنترۆڵکراو، وپاش هاوتاکردنی خوێندکارانی هەردوو گروپەکە لە رووی گوڕاوە دەخیلەکان، توێژەر هەستاوە بە وتنەوەی یەکەی تەکنەلۆجیای زانیاری(زمانی بێسکی بینراو) وەک بەشیک لە پرۆگرامی بابەتی (تەکنۆلۆجیا)،بەخوێندکارانی گروپی ئەزموونیەکە، لە ریگای بەکارهێنانی بەرنامەیەکی فێرکاری کۆمپیوتەری، و وتنەوەی هەمان بابەت بە خوێندکارانی گروپی کۆنترۆڵکراو بە ریگای وانە وتنەوەی لاسایی،وپاش تەواو بوونی ئەزمونی تویژینەوەکە، ومامەڵەو شیکاردنی داتاکانی ئەزموونەکە لەرووی ئامارەوە لە ڕێگای بەکارهێنانی هاوکیشەی تاقیکردنەوە (t-test)، وهاوکیشەی (مربع ایتا)، ودەرهێنانی ئەنجامەکانی توێژینەوەکە دەرکەوت:

- هەبوونی کاریگەری ئەرێنی بۆ بەکارهێنانی بەرنامەی مەڵتیمیدیایی لەوانەووتنەوەدا .
- سەرکەوتنی خوێندکارانی گروپی ئەزموونی، بەسەر هاورێکانیان لە گروپی کۆنترۆڵکراو، لەڕووی ئاستی لێهاتوویی لە بابەتی پرۆگرامی زمانی بەیسکی بینراو(تەکنەلۆجیای زانیاری)،و لەڕووی ئاراستەیان بەرامبەر بابەتەتی تەکنەلۆجیا. (ابو ورد،٢٠٠٦).

3. **توێژینەوەی (عارف،٢٠١٤)**

بەناونیشانی'کاریگەری بەرنامەیەکی فێرکاری مەڵتیمیدیا لەسەر دەستکەوتی خوێندکارانی قۆناغی یەکەم لەبەشی زانستە کۆمەڵایەتییەکان لەبابەتی جوگرافیای سروشتی"

ئەم توێژینەوەیە لە بەشی زانستەکۆمەڵایەتییەکانی کۆلێجی پەروەردەی بنەڕەتی زانکۆی سلێمانی ئەنجامدراوە بەئامانجی:

- دیزاینکردنی بەرنامەیەکی فێرکاری مەڵتیمیدیایی دەربارەی بابەتی جوگرافیای سروشتی بۆخوێندکارانی قۆناغی یەکەمی بەشی زانستەکۆمەڵایەتییەکان.
- دیاریکردنی ڕادەی کاریگەری بەرنامەفێرکارییەکە لەسەر دەستکەوتی خوێندکارانی بەشەکە لە بابەتی جوگرافیای سروشتی، بە بەراورد لە گەڵ بەکارهێنانی شێوازی وانە ووتنەوە لاسایی بۆ وتنەوەی هەمان بابەت .
- خستنەڕووی ئاراستەی خوێندکارانی بەشی زانستە کۆمەڵایەتییەکان بەرامبەر بەکارهینانی بەرنامە فێرکارییەکە که بە شێوازی مەڵتیمیدیایی کۆمپوتەری ئامادەکراو بوو، بۆ وتنەوەی بابەتی جوگرافیای سروشتی.

میتۆدی ئەزمونی بەکارهێنرابوو بۆ ئەنجامدانی توێژینەوەکە، کۆمەڵگەی توێژینەوەکە بریتیی بووە لەخویندکارانی قۆناغی یەکەمی بەشی زانستە کۆمەڵایەتییەکانی کۆلێجی پەروەردەی بنەڕەت بۆسالی خویندنی (٢٠١٣-٢٠١٤)،نمونەی توێژینەوەکە پێکهاتبوو لە (٤٠) خوێندکاری نیر ومێ، کەبەشێوازی هەڕەمەکی هەڵبژێردراون لە کۆمەڵگەکە، ودابەشکراون بە یەکسانی بەسەر دوو گروپ (ئەزموونی و کۆنترۆڵکراو)، کە هەرگروپێک پیکهاتبوو لە (٢٠) خوێندکار. ئامرازەکانی توێژینەوەکە بریتیی بوون لە بەرنامەیەکی فێرکاری کۆمپیوتەری مەڵتیمیدیایی دەربارەی بابەتی جوگرافیای سروشتی، وتاقیکردنەوەیەکی بەدەستهینانی پێکهاتبوو لە (٣٠) برگە لە جۆری هەڵبژاردن، و پێوەرێک دەربارەی ئاڕاستەی خوێندکاران بەرامبەر بەرنامەکە، کە هەمویان لە لایەن توێژەرەوە ئامادەکرابوون. وپاش تەواو بوونی ئەزمونی تویژینەوەکە، ومامەڵەو شیکاردنی داتاکانی ئەزموونەکە لەرووی ئامارەوە، لە ڕیگای بەکارهێنانی هاوکیشەی تاقیکردنەوە (t- test)، وهاوکیشەی (مربع ایتا)، ودەرهێنانی ئەنجامەکانی تویژینەوەکە دەرکەوت:

- بوونی جیاوازی بەرچاو لە نێوان دەستکەوتی خویندکارانی هەردوو گروپی ئەزموونی و کۆنترۆڵکراو، لە بەبابەتی جوگرافیای سروشتی، و لەبەرژەوەندی خوێندکارانی گروپی ئەزموونیدا.
- بوونی ئاڕاستەی ئەرێنی لای خوێندکارانی گروپی ئەزموونی بەرامبەر بەکارهینانی بەرنامەی فێرکاری مەڵتیمیدیایی بۆ وتنەوەی بابەتی جوگرافیای سروشتی. (عارف،٢٠١٤،ل ١-١٢٤)

4. **توێژینەوەی (الحنفاوی و شهاب، 2011)**

بەناونیشانی "کاریگەری بەرنامەیەکی ئەلیکترۆنی لەدەست خستنی هەندێک چەمکی ژینگەیی بەمندالآنی باخچەی مندالآنی کەم بییستان لەشانشینی سعودییە"

ئەم توێژینەوەیە لەزانکۆی ئیمام محمد بن سعود ئیسلامی لەوولآتی سعودییە ئەنجامدراوە، بە ئامانجی دەرخستنی کاریگەری بەرنامەیەکی ئەلکترۆنی دیزاینکراو لە لایەن هەردوو توێژەر، لە دەست خستنی هەندێک چەمکی ژینگەیی بە مندالآنی کەم بیستانی قۆناغی باخچە لە شانشینی عەرەبی سعودی. لەرێگەی بەکار هێنانی چەند رێگەیەک پشتبەست بە هەستە کاراکانی تر، وخستنەڕووی کاریگەریگەی بە بەراورد لەگەڵ رێگا لاساییە بەکارهاتووەکان لە لایەن مامۆستاکانەوە.

وله پێناوی گەیشتن بە ئامانجەکانی توێژینەوەکە، میتۆدی وەسفی بەکارهێنراوە، بۆ ئامادەکردنی چوارچێوەی تیۆری، و توێژینەوەکانی پێشوو ، وئامرازەکانی توێژینەوەکە،هەروەها میتۆدی ئەزموونی پەیرەوکراوە، بە مەبەستی جێبەجێکردنی بەرنامەکە بەسەر نمونەیەکی هەڕەمەکی لە مندالآنی کەمبیستان لەباخچەی مندالآنی شانیشینی سعودی،وپاش جێبەجێکردنی پێوەریکی تایبەت بە چەمکە ژینگەییەکان، بەسەر مندالآنی نمونەی توێژینەوەکە، وشیکردنەوەی داتاکان لە ڕووی ئامارەوە،ودەرهێنانی ئەنجامەکان دەرکەوت:

بەرنامە ئەلکترۆنیە دیزاینکراوە، کاریگەریەکی بەرچاوی هەبووە لە لە دەست خستنی هەندێک چەمکی ژینگەیی، بە مندالآنی کەم بیستانی قۆناغی باخچەی نمونەی توێژینەوەکە. (الحنفاوی و شهاب،2011 :ل1-241)

5. **توێژینەوەی (ظاهر، ٢٠١٨)**

بەناونیشانی "ڕۆڵی دیزاینی گرافیکی ومەڵتیمیدیا لەگەشەسەندنی کتێبە فێرکارییە ئەلیکرتۆنیەکان بۆپۆلی پێنجەمی بنەڕەتی لەبابەتی بیرکاریدا"

ئەم توێژینەوەیە لەبەشی دیزاین وگرافیک لە کۆلێجی بیناسازی ودیزاینی زانکۆی شرق الأوسط- ئەردەن ئەنجامدراوە، بەئامانجی زانینی رۆڵی دیزاینی گرافیکی و مەڵتیمیدیا، لە گەشەسەندنی کتێبە فێرکارییە ئەلکترۆنیەکان بۆ پۆلی پێنجەمی بنەڕەتی لە بابەتی بیرکاری .

میتۆدی وەسفی شیکاری بەکارهاتووە بۆ ئەنجامدانی توێژینەوەکە، کۆمەڵگەی توێژینەوەکە بریتیی بووە لە(٤٣) خوێندنگەی تایبەتی شاری عمانی پایتەختی ولآتی ئەردەن، توێژەر(١٥) خوێندنگەی وەک نمونەی توێژینەوەکەی هەڵبژاردبو. ئامرازی توێژینەوەکە بریتیی بووە لە

ڕاپرسـی، وپـاش ئامـادەکردنی بەشـێوەی کۆتـایی وپراکتیزەکردنـی بە سـەر مامۆسـتایانی خویندنگەکانی نموونەی توێژینەوەکە، وشیکردنەوەی داتاکان،

لە ئەنجامدا دەرکەوت:

- بوونی ڕۆڵێکی باڵا بۆ دیزاینی گرافیکی و مەڵتیمیدیا لە پێشخستنی کتێبی ئەلکترۆنی.
- بوونی ڕۆڵێکی باڵا بۆ کتێبی ئەلکترونی بۆ باشکردنی ئاستی تێگەیشتنی خوێندکاران لەبابەتە فێرکارییەکان.
- بـوونی جیـاوازی ئامـاری لەڕۆڵـی دیزاینـی گرافیکـی و مەڵتیمیـدیا لە پێشخسـتنی کتێبـی فێرکاری ئەلکترۆنی، بە پێی گۆڕاوەکانی(ڕەگەز، ساڵانی ئەزموون)ی مامۆستاکان.
- نەبـوونی جیـاوازی ئامـاری لەڕۆڵـی دیزاینـی گرافیکـی و مەڵتیمیـدیا لە پێشخسـتنی کتێبە فێرکارییە ئەلکترۆنییەکانی پۆلی پینجەمی بنەڕەتی، بە پێی گۆڕاوی(ئاسـتی خوێنـدنی) مامۆستاکان. (ظاهر،٢٠١٨)

6. **توێژینەوەی** (**الدسوقی،٢٠١٩**)

بەناونیشانی ' کاریگەری بەرنامەیەکی مەڵتیمیدیایی بۆگەشەپێدانی چەمکە ئەندازەییەکان لای منداڵانی باخچە"

ئەم تـوێژینەوەیە لە لەکـۆلێجی منـداڵانی زوویـنە سـەر بە زانکـۆی قـاهیرە ئەنجامـدراوە، بەئامـانجی زانینـی کـاریگەری بەرنـامەیەکی مەڵتیمیـدیایی ئامـادەکراو، بۆگەشـەپێدانی چەمکـی ئەندازەیی لای منداڵانی باخچە .

میتـۆدی نـیمچە ئەزمـوونی بەکارهـاتووە بـۆ ئەنجامـدانی تـوێژینەوەکە،و دیزاینـی یەک گـروپ خاوەن هەردوو تاقیکردنەوەی پیش وەخت و پاش وەخت، کۆمەڵگەی توێژینەوەکە بریتیی بووە لە سـەرجەم منداللانی باخچەکان لە پاریزگای جیزە، ومنـداڵانی بـاخچە ئیمـام علـی لە شـاری جیزەی وڵاتی میسر بە ئەنقەستی هەڵبژیردراون وەک نموونەی توێژینەوەکە، کە پێکهاتبوو لە (٣٠)منـداڵ،(١٦) یـان کـور بـوون، و (١٤)یـان کـچ بـوون، وپـاش ئامـادەکردنی بەرنـامەکە و ئامارزەکانی پێوانەکردن ، وجێبەکردنیان بەسەر منداڵانی نموونەی توێژینەوەکە،وشیکردنەوەی داتاکان لە ڕووی ئامارەوە، ودەرهێنانی ئەنجامەکان دەرکەوت

- بوونی جیاوازی ئاماری لەنێوان تێکرای نمرەکانی هەردوو تاقیکردنەوەی پیش وەخت و پاش وەختی منداڵانی نموونەی توێژینەوەکە، لەسەر پێوەری چەمکە ئەندازەییەکان،لەپاش جێبەجێکردنی بەرنامە مەڵتیمیدیایی ئامادەکراوەکە بەسەریاندا، ولە بەرژەوەندی تاقیکردنەوەی پاش وەخت .
- نەبوونی جیاوازی ئاماری لە نێوان تیکرای نمرەکانی هەردوو تاقیکردنەوەی پاش وەخت و تاقیکردنەوەی بەدواداچوونی، لەسەر پیوەری صەمەکە ئەندازییەکاندا. (الدسوقی،٢٠١٨).

2-2-2 توێژینەوەکانی پێشو دەربارەی هەستی جوگرافی

1. **توێژینەوەی (خفنی و محمد ، ٢٠١٧)**

بەناونیشانی "کاریگەری یەکەیەکی جوگرافی پێشنیازکراو لەسەر بنەمای مۆنتیسۆری بۆگەشەپێدانی هەستی جوگرافی و هەندێک لیهاتوویی خوێندنەوەی نەخشە لای منداڵانی باخچە"

ئەم توێژینەوەیە لە کۆلێجی پەروەردەی زانکۆی ئەسیوت لە وولاتی میسر ئەنجامدراوە بە ئامانجی

گەشەپێدانی هەستی جوگرافی و هەندێک لێهاتویی خوێندنەوەی نەخشە لای منداڵانی باخچەوە ،بۆ ئەم مەبەستە دوو پێوەر ئامادەکرا، بۆ هەریەک لە لێهاتوویەکانی هەستی جوگرافی و لێهاتویی خوێندنەوەی نەخشەی تایبەت بە منداڵانی باخچە .

میتۆدی نیمچە ئەزموونی بەکارهێنراوە بۆ ئەنجامدانی توێژینەوەکە، واتە یەک کۆمەڵەی خاوەن تاقیکردنەوەی پێش وەخت وپاش وەخت، نمونەی توێژینەوەکە پێک هاتبوو لە (٣٨) منداڵ لە منداڵانی باخچەی خەدیجە کچی خوەیلد لەشاری ئەسیوت . توێژەران هەستاون بەئەنجامدانی تاقیکردنەوەی پێش وەخت و پاش وەخت، دەربارەی هەستی جوگرافی بە وێنە، لەگەڵ تاقیکردنەوەی لێهاتویی خوێندنەوەی نەخشە بەپێی یەکەی پێشنیارکراو (مۆنتیسۆری)، لەسەر منداڵانی نموونەی توێژینەوەکە، وپاش شیکردنەوەی داتاکانی تاقیکردنەوەکان لە ڕووی ئامارەوە، ودەرهێنانی ئەنجامەکان دەرکەوت :

- بوونی کاریگەری بەهێزی یەکەی جوگرافی پێشنیار کراو بەپێی بنەمای (مۆنتیسۆری)، لە گەشەپێدانی هەستی جوگرافی، و لێهاتویی خوێندنەوەی نەخشە لای منداڵی باخچە .
- بوونی پەیوەندیەکی ئەرێنی لە نێوان نمرەکانی تاقیکردنەوەی هەستی جۆگرافی وێنەیی، لەگەڵ لێهاتویی خوێندنەوەی نەخشە، لای منداڵانی باخچە . (خفنی،محمد،٢٠١٧، ل ٣٩-٥٧)

2. توێژینەوەی (بغیده و عبدالحمید ،٢٠١٢)

بەناونیشانی "چالاکی هونەری وەک پێشەکییەک بۆگەشەپێدانی هەندێک لێهاتووی جوگرافی بۆمندالآنی باخچە"ئەم تویژینەوەیە لە بەشی زانستی پەروەردەیی کۆلێژی باخچەی مندالآن، لەزانکۆی بورسعید ئەنجامدراوە،بەئامانجی گەشەپێدانی لێهاتووییە جوگرافیەکانی لای مندالآنی باخچە، لەرێگەی بەرنامەیەک تایبەت بە چالاکیە هونەریەکان. میتۆدی ئەزمونی بەکارهێنراوە بۆ ئەنجامدانی توێژینەوەکە، نمونەی توێژینەوەکە پێک هاتبوو لە(٦٠) مندالّی باخچە، توێژەران هەستاون بە ئامادەکردنی بەرنامەیەک بۆ چالاکیە هونەرییەکان تایبەت بە گەشەپێدانی لێهاتوویەجوگرافیەکان بۆ منداللآنی باخچە، جگە لە ئامرازێکی وێنەیی بۆ پێوانەی لێهاتووییە جوگرافیەکان، وپاش ئەنجامدانی ئەزموونی توێژینەوەکە، وشیکردنەوەی داتاکانی لە ڕووی ئامارەوە، ودەرهێنانی دەرکەوت :

- بوونی جیاوازی ئاماری لەنێوان تێکرای نمرەکانی مندالآنی هەردوو گروپی ئەزموونی و کونترۆڵکراو، لە تاقیکردنەوەی پاش وەخت، تایبەت بە لێهاتووییەجوگرافیەکان، بۆ بەرژەوەندی مندالآنی گروپە ئەزموونیەکە .
- نەبوونی جیاوازی ئاماری لەنێوان هەردوو ناوەندی نمرەکانی تاقیکردنەوەی پێش وەخت و پاش وەخت، تایبەت بە تاقیکردنەوەی لێهاتووییە جوگرافیەکان،لای مندالآنی گرووپی کونترۆڵکراو .
- بوونی جیاوازی ئاماری لەنێوان هەردوو ناوەندی نمرەکانی تاقیکردنەوەی پێش وەخت و پاش وەخت، تایبەت بە تاقیکردنەوەی لێهاتووییە جوگرافیەکان،لای مندالآنی گرووپی ئەزموونی . (بغیده و عبدالحمید ،٢٠١٢).

3-2-2 بەراوردکردن لەنێوان توێژینەوەکانی پێشوو:

دەتوانین توێژینەوەکانی پێشوو ئاماژەپێکراوەکان،لە گەڵ توێژینەوەکەی ئێستامان، بەمشێوەیەی خوارەوە بەراوورد بکەین :

1. لەڕووی رەهەندی شوێن و کاتەوە، توێژینەوەکانی پێشوو لەووڵات وکاتی جیاوازدا ئەنجامدراون، هەروەک توێژینەوەی (الدرویش،٢٠٠٤) لەسعودییە، وتوێژینەوەکەی (ابو ورد،٢٠٠٦) لەغزە، و توێژینەوەکەی(الحنفاوی و شهاب،٢٠١٤) لەسعودییە، و توێژینەوەکەی (ظاهر،٢٠١٨) لەئەردەن،و توێژینەوەکەی هەر یەک لە: (الدسوقی،٢٠١٩)و (خفنی ومحمد،٢٠١٧)و (بەغیده وعبدالحمید،٢٠١٢)مصر، لەکاتێکدا توێژینەوەکەی (عارف،

٢٠١٤) وەک تـــوێژینەوەکەی ئێســـتامان (٢٠٢١-٢٠٢٢) لەهەرێمـــی کوردســـتان ئەنجامدراوە.

2. ئامـانجی توێژینەوەکـانی پێشـوو هەمەجۆربـوون، بـۆ نمـوونە هەنـدێکیان ئامانجەکەیـان بریتیـی بـوو لە دروسـتکردنی یـان دیزاینکردنـی بەرنـامەیەکی فێرکـاری مەڵتیمیـدیایی، وزانینی گاریگەری بەکارهێنانی لەسەر گۆڕاوی پاشکۆی دیاریکراو ، وەک توێژینەوەی هەر یەک لە: (الـــدریویش،٢٠٠٤)، (ابـــو ورد،٢٠٠٦)، (عـــارف،٢٠١٤)،(الحنفـــاوی وشـهاب،٢٠١٤)، (ظـاهر(٢٠١٨)،(الدسـوقی، ٢٠١٩)، بەڵام هەنـدێکی تریـان ئامانجەکەیـان تەنها بریتی بوو لە دیزاینکردنی بەرنامەیەکی فێرکاری مەڵتمیدیایی وەک توێژینەوەکەی (ظـاهر،٢٠١٨) و تـوێژینەوەکەی ئێسـتامان (٢٠٢١ – ٢٠٢٢)، لە کاتێکـدا ئامـانجی توێژینەوەکەی (حفنی و محمد،٢٠١٧) بریتی بوو لە پێشنیازکردنی یەکەیەکی جوگرافی وزانینـی کـاریگەری بەکارهێنـانی ، وتـوێژینەوەکەی (بغیـده و عبدالحمیـد، ٢٠١٢) کە بریتی بوو لە دانانی بەرنامەیەک تایبەت بە چالاکیە هونەریەکان بە مەبەستی زانینی ڕۆڵەکەی لە گەشـەپێدانی هەسـتی جـوگرافی و لێهـاتووییە جوگرافیەکـان لای منداڵانی باخچە.

3. توێژینەوەکانی پێشوو بابەتی خوێندنی هەمەجۆریان بەکارهێناوە لە توێژینەوەکانیاندا، بـۆ نمـوونە تـوێژینەوەکەی (الـدریویش، ٢٠٠٤) لە سـەر بـابەتی (زانسـت) بـووە، وتوێژینەوەکەی (ابو ورد ، ٢٠٠٦) لەسەربابەتی (تەکنەلۆجیا) بووە، و توێژینەوەکەی هەریەک لە (عارف ، ٢٠١٤)و (خفنی و محمد ، ٢٠١٧) و (بغیدە و عبدالحمیید ، ٢٠١٢) لە سـەر بـابەت و جوگرافیا بووە ، و توێژینەوەکەی (الحنفـاوی و شـهاب ، ٢٠١٤) لە سەر بابەتی چەمکە ژینگەییەکان بووە ، و توێژینەوەکەی (الدسـوقی ، ٢٠١٤) لە سـەر بـابەتی چەمـکە ئەنـدازییەکان بـووە ، و تـوێژینەوەکەی (ظـاهر،٢٠١٨) لە سـەر بـابەتی بیرکاری بووە،وتوێژینەوەکەی لە کاتێکدا توێژینەوەکەی ئێستا لە سـەر بـاتی هەسـتی جوگرافی و نیشتمانیە.

4. توێژینەوەکـــانی پێشـــوو میتـــۆدی جۆراوجۆریـــان بەکارهێنـــاوە بـــۆ ئەنجامـــدانی توێژینەوەکانیـان، بۆ نمـوونە هەر یەک لە توێژینەوەی: (الـدریویش ، ٢٠٠٤) و (ابو ورد ، ٢٠٠٦) و (عارف ، ٢٠١٤) و(بغیده و عبد الحمید،٢٠١٢) میتۆدی ئەزموونی ، ودیزاینـی دوو گـروپ (ئەزمـوونی و کـۆنترۆلکراو) خـاوەن هەردوو تـاقیکردنەوەی پێشـوەخت و پـاش وەخـت بەکـارهێنراوە ، لە کاتێکـدا لە تـوێژینەوەی هەر یەک لە (الحنفـاوی و شـهاب، ٢٠١٤) و(الدسـوقی،٢٠١٩)و (خفنـی و محمـد، ٢٠١٧) میتـۆدی نیمچە ئەزموونی، واتە دیزاینی یەک گروپی ئەزموونی خاوەن هەردوو تاقیکردنەوەی

پێش وەخت و پاش وەخت بەكارهێنراوە، هەروەها لەتوێژینەوەكەی (ظاهر،٢٠١٨) و توێژینەوەكەی ئیستا میتۆدی وەسفی بەكارهێنراوە.

5. لەتوێژینەوەكانی پێشوودا جۆری كۆمەڵگەو نمونەكان بریتیبوون لە كۆمەڵگەی مرۆیی كە كەخوێندكارانی ئاستە جیاوازەكانی خوێندن لەخۆدەگرێت،بۆ نموونە نمونەی توژینەوەی (الدریویش،٢٠٠٤)بریتی بووە لە خوێندكارانی قۆناغی دووەمی ناوەندی ،ولە توێژینەوەكەی(ابو ورد،٢٠٠٦) خوێندكارانی پۆلی دەیەمی بنەڕەتی بووە،ولە توێژینەوەكەی (عارف،٢٠١٤)خوێندكارانی قۆناغی یەكەمی بەشی زانستەكۆمەڵایەتییەكانی زانكۆی سلێمانی بوو، و لە توێژینەوەكەی (الحنفاوی و شهاب،٢٠١٤) نمونەی توێژینەوەكەی منداڵانی باخچەیەكی كەم بیستان بوو، و لە توێژینەوەی (ظاهر(٢٠١٨) مامۆستایانی قۆناغی بنەڕەتی بووە، و لەتوێژینەوەكانی هەریەك لە (الدسوقی،٢٠١٩) و(خفنی ومحمد،٢٠١٧)و (بەغیدەو عبدالحمید،٢٠١٢) ،(٦٠) منداڵانی باخچە بووە، بەڵام لە توێژینەوەكەی ئێستاماندا كۆمەڵگە ونمونەی توێژینەوەكە بریتییە لە هەردوو بابەتی هەستی جوگرافی و هەستی نیشتیمانی .

6. لە توێژینەوەكانی پێشوودا چەندین ئامرازیان بەكارهێناوە، بۆ نموونە لە هەندێك لە توێژینەوەكان ئامرازی بەرنامەی فێركاری مەڵتیمیدیایی و تاقیكردنەوەی وەدەستهێنانی بەكار هێنراوە وەک توێژینەوەی هەر یەک لە (الدریویش، ٢٠٠٤) و (ابو ورد،٢٠٠٦)و(عارف،٢٠١٤)و(الحنفاوی،شهاب (٢٠١٤) و (الدسوقی،٢٠١٩) و(خفنی،محمد ،٢٠١٧)و (بغیدە، عبدالحمید، ٢٠١٢)، لە كاتێكدا لە توێژینەوەی هەر یەک لە (ابو ورد،٢٠٠٦)و(عارف،٢٠١٤) جگە لە ئامرازی بەرنامە فێركاری و تاپیكردنەوەی وەدەستهینانی ، پێوەری ئاراستەش بەكارهێنراوە،بەڵام لە توێژینەوەكەی (ظاهر،٢٠١٨) ڕاپرسی بەكارهاتووە، هەروەها لە توێژینەوەی ئێستا ئامرازی ڕاپرسی بەكارهێنراوە.

7. لە سەرجەم توێژینەوەكانی پێشوو، ئەوانەی میتۆدی ئەزموونی یان نیمچە ئەزموونی بەكاریان هێناوە ، بۆچارەسەركردنی داتاكان لەڕووی ئامارییەوە هاوكێشەی (t-test) یان بەكارهێناوە، جگە لەوە لە توێژینەوەی هەر یەک لە(ابو ورد،٢٠٠٦)و(عارف،٢٠١٤) هاوكێشەی (مربع ایتا)ش بەكارهێنراوە، ولەبەرئەوەی توێژینەوەی ئێستا میتۆدی وەسنی بەكارهێناوە،تەنها هاوكێشەی (كۆپەر) بەكار هاتووە بۆ یەكخستنی ڕای پسپۆڕان.

8. ئەنجامەكانی سەرجەم توێژینەوەكانی پێشوو،ڕۆڵ و كاریگەری كاراو وئاكتیفی بەرنامە فێركارییە مەڵتیمیدایيەكان دەرخستووە لەسەر گوڕاوە پاشكۆكانی توێژینەوەكاندا بە شێوەی گشتی.

٤.٢.٢ ڕادەی سود وەرگرتن لەتویژینەوەکانی پێشوو

توێژەر سوودی لەتویژینەوەکانی پێشوو وەرگرتووە لە چەند لایەنێکەوە:

1. لەلایەنی تیۆری وچوارچێوەی زانیاری توێژینەوەکان.
2. لەڕووی هەڵبژاردنی میتۆدێکی گونجاو بۆ تویژینەوەکەی.
3. لە لایەن دروستکردنی ئامرازی توێژینەوەکەی (بەرنامە فێرکارییەکە).
4. لەهەڵبژاردنی مۆدێلێ دیزاینی فێرکاری گونجاو بۆ دیزاینکردنی بەرنامەی توێژینەوەکەی.

بەشی سێیەم

ڕێکارییەکانی توێژینەوە

1-3 میتۆدی توێژینەوەکە

2-3 کۆمەڵگەی توێژینەوەکە

3-3 نموونەی توێژینەوەکە

4-3 ڕێکارییەکانی دانانی بەرنامە فێرکارییەکە

5-3 قۆناغەکانی دروستکردنی بەرنامە فێرکاریەکە

6-3 هاوکێشە ئامارییەکان

بەشی سێیەم

ڕێکارەکانی توێژینەوەکە

3-1میتۆدی توێژینەوەکە

بە پێی سروشتی بابەتی توێژینەوەکە و ئامانجەکەی میتۆدی وەسفی(پەسنی) شیکاری بەکارهێنراوە بۆ ئەنجامدانی توێژینەوەکە.

3-2 کۆمەلگەی توێژینەوەکە

بە پێی بابەت و ئامانجی توێژینەوەکە کۆمەڵگەکەی پێک دێت لە مانەی خوارەوە:

3-2-1 لێهاتووییەکانی هەستی جوگرافی

بریتییە لە سەرجەم لێهاتووییەکانی هەستی جوگرافی تایبەت بە منداڵانی باخچە، وەک ئەوەی لە سەرچاوەکان و ئەدەبیاتی بوارەکە ئاماژەی پێکراوە، کە پیک دێن لە(٥) لێهاتویی سەرەکی کە ئەمانەن:

أ- لێهاتووی ئاراستە جوگرافییەکان

ب- لێهاتووی ڕەهەندەکانی شوێن.

ت- لێهاتووی دیاریکردنی مەودای شوێنی شتەکان.

پ- لێهاتووی تایبەتمەندییەکانی مرۆیی شوێن.

ج- لێهاتویی تایبەتمەندی سروشتی شوێن. (خفنی،محمد،٢٠١٧، ل ٥٨٤).

3-2-2 بابەتەکانی هەستی نیشتیمانی

سەبارەت بە بابەتەکانی هەستی نیشتیمانی بۆ باخچەی منداڵان، بریتییە لە(یەکەی نیشتیمانەکەم) کە وەرگیراوە لە پرۆگرامی باخچەی منداڵانی هەرێمی کوردستان، بە ناونیشانی (شارەزایی و چالاکییەکان بۆ منداڵانی باخچە)، بۆ ئاستی(دووەم) و کە وەرگێڕان و گونجاندنی بۆ کراوە لە لایەن بەڕێزان: (حمید و ئەوانی تر، ٢٠١٩ :)

3-3 نموونەی توێژینەوەکە

توێژەر سەرجەم پێکهاتەکانی کۆمەلگەی توێژینەوەی بەکارهێنا، بۆ دیزاینکردنی بەرنامە کۆمپیوتەرە مەڵتیمیدیای توێژینەوەکەی.بەو شێوەیە نمونەی توێژینەوە بریتییە لە کۆمەڵگەی توێژینەوەکە .

4-3 ڕێکارەکانی دروستکردنی بەرنامە فێرکارییە پێشنیازکراوەکە

توێژەر بە پێی سروشتی بابەتی بەرنامەکەی ومەبەست لە دانانی، هەستا بە دیزاینکردنی پڕۆگرامێکی فێرکاری (مەڵتیمیدیایی) پیشنیازکراو بۆ بابەتەکانی (هەستی جوگرافی و هەستی نیشتیمانی)، بە پێی ڕێککار و هەنگاوەکانی نموونەی دیزاینی فێرکاری (ستیفن و ستانلی) هەموارکراو لە لایەن توێژینەوەی (عارف ، ٢٠١٤) پاش ڕاوێژکردن لەگەڵ سەرپەرشتیاری نامەکەی لەم بارەیەوە، بەڵام پاش دەستکاری کردنی ناوەڕۆکی هەندێک لە هەنگاوەکانی بە شێوەیەک کە بگونجێت لە گەڵ تایبەتمەندییەکانی بەرنامەکەی، وەک ئەوەی لەهێڵکاری (٣-١) خراوەتەڕوو.

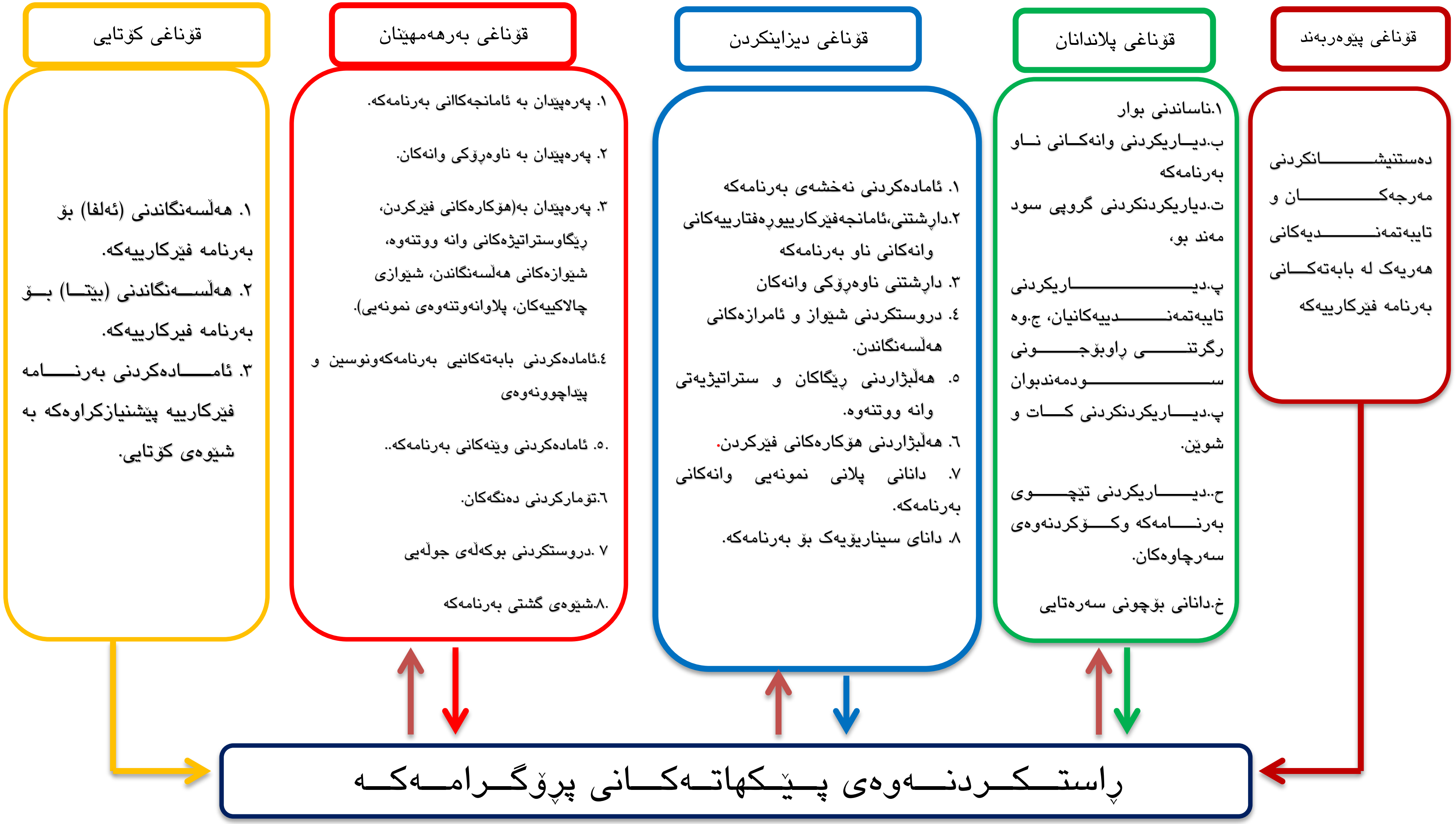

هێڵکاری (٣-١) نموونەی دیزاینی فێرکاری ئامادەکراو لەلایەن توێژەر

5-3 قۆناغەکانی دروستکردنی بەرنامە فێرکارییەکە بەم شێوەیەی لای خوارەوە ڕوون دەکەینەوە:

1-5-3 قۆناغی پێوەربەندییەکان(ستانداردەکان)

پاش ئەوەی توێژەر زانیاری لە کۆمەڵێک سەرچاوەی جۆراو جۆر دەربارەی دروستکردنی بەرنامە فێرکاریەکە بەدەستهێنا، چەند پێوەرێکی دانا بۆ بەهێزبوونی بەرنامەکەی وەک:

1. دروستکردنی بەرنامەکە بە جۆرێک کە گشگیربێت، وسەرجەم توخمەکانی پرۆسەی وانە وتنەوەی نمونەیی لە خۆ گرتبێت وەک: (ئامانجە فێرکارییەکان ، ناوەڕۆکی بابەت ، ڕێگای وانە وتنەوەی گونجاو ، هۆیەکانی تەکنەلۆجیای فێرکردنی سەردەمیانە، چالاکی جۆراو جۆر و هەڵسەنگاندنی کۆتایی) لە هەر وانەیەک ئەمانە هەمووی لە ژێر دەستی مامۆستای وانەدا بێت .
2. لاپەڕەی سەرەکی بەرنامەکە ڕوون بێت، وە بە شێوەیەک دیزاین کرابێت کە سەرنج ڕاکێش و ڕەنگا و ڕەنگ بێت.
3. ناونیشانی بەرنامەکە ڕوون و ئاشکرا دیزاین کرابێت.
4. پێشەکیەک بۆ بەرنامەکە هەبێت، تا مامۆستای بابەتەکە بتوانێت بەشێوەیەکی گشتی زانیاری لێوەربگرێت.
5. لە بەرنامەکەدا ڕێنمایی بۆ مامۆستایی باباتەکە هەبێت، تا یارمەتیدەر بێت بۆ تێگەیشتن لە بەشەکانی بەرنامەکە و شێوازی بەشێوەیەکی ڕوون و ئاسان.
6. بوونی هێڵکاری (Flow chart) لە بەرنامەکدا بۆ ئەوەی مامۆستایی بابەتەکە بەرچاو ڕوونبێت لە کاتی بەکارهێنانی بەرنامەکە.
7. ئامانجی گشتی بەرنامەکە دیاریبکرێت و بەشێوەیەکی ڕوون و ئاشکرا،و بۆ مامۆستایی بابەتەکە بخرێتە ڕوو.
8. ناوەڕۆکی وانەکان بەشێوەیەک داڕێژراوبێت لە بەرنامەکەدا کە :

أ. لەگەڵ ئامانجە پەروەدەیی و فێرکارییەکانی بەرنامەکەدا یەکبگرێتەوە.

ب. گونجاوبێت لەگەڵ ئاست و تایبەتمەندییەکانی ئەو منداڵانەی کە ئامانجمانە.

ت. گونجاو بێت لەگەڵ توانای جەستەیی و لایەنی دەروونی منداڵاندا.

پ. هاوسەنگ بێت لە ڕووی چۆنێتی و جۆرەوە.

ج. لە ڕووی زانستیەوە ڕاست و دروست بێت.

ح. لە ڕووی زمانەوانییەوە ئاسان و سادە بێت،

خ. سەرنج ڕاکێش و هەمەڕەنگ بێت .

د. گونجاو بێت لەگەڵ ئاست و توانایی مامۆستایانی باخچەی منداڵاندا لە کاتی بەکارهێنانی بەرنامەکەدا.

ژ. بەرنامەکە لە ڕیگای تەکنەلۆژیایی نوێ (مەلتیمیدییا) ئامادەبکرێت کە تیاییدا (دەقی نوسین– دەنگ – ڕەنگ – گرتەیی ڤیدیۆیی – وێنە) لە خۆبگرێت بۆ ئەوەی کە :

- لە کاتی بەکارهێنانیدا چێژ و خۆشی لێوەربگیرێت.
- جیاوازی تاکەکەسی لە نێوان منداڵەکاندا نەکات.
- بەشێوەیەکی سادە و ئاسان بەکاربهێنرێت.
- سەرنج ڕاکێش و هەمەرەنگ بێت.
- گونجاو بێت بۆ منداڵانی باخچە.
- لەگەڵ تەکنەلۆجیایی نوێ و سەردەمدا گونجاو بێت.
- پەیوەست بێت لەگەڵ ئامانجە پەروەردەییەکانی ناوەڕۆکی وانەکەدا.
- وێنە و دەنگ و ڕەنگی بەکارهاتوو لە بەرنامەکەدا گونجاو بێت لەگەڵ ئاستی منداڵانی باخچەدا.

ر. بەرنامە چەندین چالاکی جۆرا و جۆری پەروەردەیی و فێرکاریی لە خۆگرتبێت لە ڕووی (جوڵەیی ، هونەری ، بیرکردنوەی داهێنەرانە، لای منداڵان بە شێوەیەک کە :

- گونجاو بێت لەگەڵ ئاستی منداڵانی باخچەدا.
- سەرنج ڕاکێش و هەمەرەنگ بێت.
- هانیاین بدات بۆ فێربوون.
- گونجاو بێت لەگەڵ ئامانجەکانی وانەکەدا.
- چێژ و خۆشی ببەخشێت لە کاتی ئەنجامدانی چالاکیەکاندا.

ز.پێویستە لاپەڕەکانی بەرنامەکە بەشێوەیەکی وورد و سادەی هونەری و زانستی دیزاین بکرێت لە ڕووی ڕێکخستن و هاوسەنگی بۆ ئەوەی:

- گواستنەوەی پەڕەکان ئاسان بێت.
- گونجاندن هەبێت لە نێوان قەبارەی وێنەکان و بۆشایی نوسینەکان.
- پەڕەکان سادە و سەرنج ڕاکێش بن.

- بە ئاسانی مامەڵە لەگەڵ ئایکۆن و بەشەکانی بەرنامەکەدا بکرێت.
- بەرنامەکە لەسەر (CD) ئامادە بکرێت بۆ ئەوەی بە ئاسانی بەکار بهێنرێت و لە کاتی پێویستدا بۆ مامۆستایی وانەکە بەردەست بێت.

ز. دەقی نوسراو و ڕەنگاو ڕەنگی ووشەکان بە شێوەیەک بێت کە :-

- نووسینی دەق و زانیاریەکان ڕوون و سادە و ئاسان بن بۆ مامۆستایان لە کاتی بەکارهێناندا.
- گونجاندن هەبێت لە نێوان قەبارەی نوسین و دەقەکان و ناونیشاندا.
- گونجاندن هەبێت لە نێوان دەقەکان و هێڵکارییەکاندا.
- ڕەنگ و نوسینەکان سەرنج ڕاکێش بن بۆ منداڵان و مامۆستایانی وانەکە.
- گونجاندن هەبێت لە نێوان باکگراوندی نووسینەکان و دەقی نووسینەکاندا.

س. پێویستە لە بەرنامەکەدا زانیاری پێویست ئامادەبکرێت دەربارەی (ناوەڕۆکی بابەت ، وانەکان ، ڕەنگەکان) بۆ مامۆستایان، بەمەبەستی دەوڵەمەند کردنی لایەنی زانستی کاتێک بابەتی وانەکان پێشکەشی منداڵان دەکات.

ش. پێویستە لە بەرنامەکەدا ئاماژە بە سەرچاوەی زانستی پێویست بکرێت کە زانیاریکانی لێوەرگیراوە بۆ مامۆستایانی وانەکە.

ص. بەرنامەکە بە جۆرێک دیزاین بکرێت کە پەیوەست بکرێت بە تەکنەلۆجیایی نوێ و سەردەمیانە بە تایبەت ئەو تۆڕانەی چالاکی و وێنە و گرتەی فێرکاری و زانستی بۆ منداڵان لێوەردەگیرێت.

2-5-3 قۆناغی پلاندانان :

ئەم قۆناغە پێکهاتووە لە:

1-2-5-3 **ناساندنی بوار** : کە ئەم بڕگانەی خوارەوە لەخۆ دەگرێت:

1. **دیاریکردنی وانەکان بۆ پێکهێنانی بەرنامەکە:**

توێژەر بە پێی توانا و کاتی تەرخانکراو بۆ ئەنجامدانی توێژینەوەکەی، هەستا بە دیاریکردنی (١٨) وانە، بۆ بەرنانمەکە ، بە تێکرای (٩) وانە بۆ هەستی جوگرافی و(٩) وانە بۆ هەستی نیشتیمانی. کە هەربابەتێک لە (٩) وانە پێکهاتووە، لەسەر بنەمای لۆژیک و سایکۆلۆژیا بۆ دیزاینکردنی پرۆگرامی خوێندن، خشتەی (٣-1) و (٣-2) خراوەتەڕوو :

خشتەی (٣-1) وانەکانی هەستی جوگرافی بۆ بەرنامە فێرکارییەکە

ژ	ناوی بابەت
١	ئاراستەکانی جوگرافیا
٢	دیاری کردنی مەودای شوێن
٣	گۆیی زەوی و نەخشەی زەوی
٤	پیشەکان
٥	هۆکارەکانی گواستنەوە
٦	کەش و هەوا
٧	بەرز و نزمی ڕووی زەوی
٨	وەرزەکانی ساڵ
٩	گیانلەبەران

جێ ئاماژەیە بابەتەکانی(هەستی جوگرافیا) بەسوود وەرگرتن لەتوێژەیەوەیەک بە ناونیشانی (فعالية وحدة جغرافية مقترحة قائمة على مدخل منتيسورى فى تنمية الحس الجغرافى و بعض مهارات الخريطة لطفل الروضة) کە لە لایەن توێژەران (حفنى و محمد) لە ساڵی (٢٠١٧) ئەنجامدراوە، جگە لە وەرگرتنی ڕای بژاردەیەک لە مامۆستایانی باخچەی منداڵانی ناوەندی شاری سلێمانی، لە ڕێگای چاوپێکەوتن، دیاریکراون.

خشتەی(٣-2) وانەکانی هەستی نیشتیمانی بۆ بەرنامە فیرکارییەکە

ژ	ناوی بابەت
١	ئاڵای کوردستان
٢	نیشتیمان – هەرێمی کوردستان
٣	سرودی ئەیڕەقیب
٤	پیشمەرگە
٥	جل و بەرگی کوردی
٦	جەژنی نەورۆز
٧	پاراستنی ژینگە
٨	شارەگەورەکانی کوردستان
٩	شوێنە گەشتیاریەکان

و هەروەها سەبارەت بە وانەکانی بابەتی هەستی نیشتیمانی، بە پێی پرۆگرامی پەیرەوکراو لە باخچەی منداڵانی شاری سلێمانی، و بەتایبەتی (یەکەی نیشتیمانەکەم)، کەوەرگیراوە لە (شارەزایی چالاکییەکان بۆ منداڵانی باخچە) بۆ ئاستی (دووەم) ، کە وەرگێڕان و گونجاندنی بۆ کراوە لە لایان بەڕێزان (نازدار صالح حمید – صادق احمد عثمان – نەمام جلال رشید – سیف حسام محمد) چاپی سێیەم بۆ ساڵی (٢٠١٩)، جگە لە ڕاوێژکردن بە ڕاو بۆچوونی چەند مامۆستایەک لە مامۆستایانی باخچەی منداڵان لە شاری سلێمانی.

2. دیاریکردنی گروپی سوودمەند بوو لە پرۆگرامی بەرنامەکە:

بە پێی ئامانجی توێژینەوەکە بەرنامەکە سوودی دەبێت بۆ :

مامۆستایانی باخچەی منداڵان لە کوردستان، لە ڕێگای بەکارهێنانی بەرنامە فێرکاریەکە، بۆ فێرکردنی منداڵەکان ناوەرۆکی هەردوو بابەتی هەستی جوگرافی و هەستی نیشتمانی. ولەدەرئەنجامدا سوودی دەبێت بۆ منداڵانی باخچەکان .

3. دیاریکردنی تایبەتمەندییەکانی منداڵانی باخچەکان:

منداڵانی باخچە،ئەومنداڵانەن کەتایبەتمەندی وپێداویستی جیاوازی خۆیان هەیە،دەتوانین ووردتر بڵێین منداڵانی هەردو ئاستی (یەکەم و دووەم) ی باخچەکانن، کەتەمەنیان کەوتۆتە نێوان (٤-٦)ساڵی، وە ئامادەدەکرێن بۆ قۆناغی چونەقوتابخانە، هەربۆیە زانیاری سەرەتایی و سادەو ئاسان، لە بابەتەکانی(کوردی،زانست، بیرکاری، نیشتیمانی، جوگرافیا و مێژو، بەهاو ڕەوشتەکان، وەرزش، میوزیک، وێنەکێشان، زمانی ئینگلیزی) یان فێردەکرێت، ئەم منداڵانە لەپێناوی ئەوەی بتوانن ئەم قۆناغەی تەمەنیان ئارام وسەرکەوتوانە بۆ قۆناغێکی دیکە ببڕن، پێوستە زۆر پەروەردەییانە لەگەڵیاندا مامەڵە بکرێت.

4. دیاریکردنی کات و شوێن:

لە کاتی سوود وەرگرتن لە بەرنامە فێرکاریەکەدا، پێویستە مامۆستای وانە لە ناو پۆلی وانە وتنەوەدا نمایشی ئەو بەشانە بکات کە بۆ منداڵانە وەک (چالاکی و هۆیەکانی فێرکردنی ئامادەکراو) لە بەرنامەکەدا، و پێویستە پۆلی خوێندن بە جۆریک بێت کە پێویستیەکانی وانە وتنەوەی بۆ دابینکرابێت لە ڕووی (ئامێری کۆمپیوتەر ،داتا شۆ ، سکرین، وایت بۆرد-،ماجیکی ڕەنگا و ڕەنگ، کاغەزی وێنە کێشان، قەڵەمی ڕەنگکردن، قوڕی دەستکرد، لمی دەستکرد و ... هتد) ، کاتی هەر وانەیەک لە (٣٠) خولەک پێک دێت بەپێی سیستەمی وانە وتنەوەی پەیرەوکراو لە باخچەکان، کە سیستەمی (یەکە-وحدة) یە.

5. **دیاریکردنی تێچووی بەرنامەکە:**

پاش گفتوگۆکردن لەگەڵ کەسانی شارەزا و پسپۆڕ لە بواری کۆمپیوتەر و پڕۆگرام سازی، بە بەکارهێنانی بەرنامەی نوێ بۆ دروستکردنی بەرنامە فێرکارییەکە، بە لەبەرچاوگرتنی پێویستیەکان و بەرهەمهێنانی تەکنەلۆجیایی نوێ لە دروستکردنی بەرنامەکەدا لەلایەن کەسی پرۆگرامساز، توێژینەوەکە پێوستی بە تیچووی ماددی هەبوو بۆ ئەوەی بە جوانترین شێواز بەرهەم بهێنریت و بێ کەم و کوڕی بێت، وە هەروەها بەرهەم هێنانی (٩) گرتەی ڤیدیۆیی لە شێوەیی چیرۆکی(بوکەڵەی ڕەنگە)، لەسەر ڕاسپاردەو سەرپەرشتیکردنی لەلایەن توێژەر، بێگومان تێچووی ماددی بۆ تەرخانکرا کە بە (٦٠٠) دۆلار مەزندە دەکرێت.

6. **دیاریکردن و کۆکردنەوەی سەرچاوەکان:**

بە مەبەستی بەدەستهێنانی زانیاری و ڕێکخستن و داڕشتن و چالاکی وانەکان، و سەبارەت بە ناوەڕۆکی وانەکانی بەرنامەکە، هەروەها زانیاری دەربارەی ڕێگاکانی وانە وتنەوە و زانیاری دەربارەی ناوەڕۆکی وانەکان، توێژەر پشت بەست بە چەندین سەرچاوەی جۆرا و جۆر لە کتێب و نامیلەکەی منداڵان و سەرچاوەی ئەلیکترۆنی، جگە لە پشت بەستن بە ئینەتەرنێت و پڕۆگرامی ئامادەکراوی باخچەی منداڵان هەوڵی دیزاینکردنی بەرنامە کۆمپیوتەرییە مەڵتیمیدیاکەی دەدات.

7. **دانانی بۆچونێکی سەرەتایی بۆ بەرنامەکە:**

توێژەر پاش گفتوگۆ و ڕاوێژکردن لەگەڵ سەرپەرشتیاری توێژینەوەکەی، وە کەسانی شارەزا لە بواری هونەر و کۆمپیوتەر، و دروستکردنی بەرنامەی تایبەت بە منداڵان، وە گەڕانەوە بۆ توێژینەوەکانی ڕابردوو دەربارەی دروستکردنی بەرنامەی فێرکاری، گەیشتە ئەوەی کە بەرنامە فێرکارییەکە بە جۆریک دیزاین بکرێت، کەپێک بێت لە کۆمەڵێک (وێنەی ڕەنگا و ڕەنگ ، وێنەی جوڵاو ، گرتەی ڤیدیۆیی فێرکاری ، گۆرانی منداڵان ، میوزیکی ئارام ، چیرۆکی منداڵان) بۆ ئەوەی گروپی سوودمەندبوو، بتوانن سوود لە بابەتەکەنی ناوەڕۆکی پڕۆگرامەکە وەربگرن،بەشێوەیەکی کاراو کاریگەر، وە لە کاتی ئامادەکردنی بەرنامەکە، جەخت بکرێت لەسەر سوود وەرگرتن لە توانا هەمەجۆرەکانی پڕۆگرامەکانی کۆمپیوتەر، سەرچاوە هەمە جۆرەکانی ئینتەرنێت، بە مەبەستی دەوڵەمەندکردنی بەرنامەکە، و لە ئەنجامدا، منداڵان چێژ و خۆشی لەگەڵ فێربوون وەردەگرن، و بابەتەکان سەرنج ڕاکێش و هەمەڕەنگ دەبن.

8. **وەرگرتنی ڕاو و بۆچوونی سودمەندبووان لە بەرنامەکە فێرکارییەکە:**

بە لەبەرچاو گرتنی تەمەنی منداڵان کە ناتوانن بەرنامەکە بەکاربهێنن، وە ڕاو و بۆچونیان دەربارەی بەرنامەکە وەربگرین، بەڵام لایەنی سەرەکی سودمەند بوو لەتوێژینەوەکە

مامۆستایانی باخچەکانن، هەربۆیە توێژەر هەستا بە وەرگرتنی ڕاو و بۆچوونی گروپێک لە مامۆستایان بەشێوەی (چاوپێکەوتن) لە چەند باخچەیەکی منداڵانی سنووری ناوەندی پارێزگایی سلێمانی، کە لە (پاشکۆ:٢) ئاماژە بە ناوی باخچەکان کراوە، و مامۆستاکان دەستخۆشیان لێکرد و هانی توێژەریان دا بۆ ئەنجامدان و تەواو کردنی بەرنامەکە، وە ئاماژەیان دا بە گرنگی ئەم جۆرە بەرنامانە بۆ سەرجەم بابەتەکانی دیکەی پرۆگرامی باخچەکان، لە پێناو گرنگیدان بە بواری پەروەردە، و زیاتر بەکارهێنانی تەکنەلۆژیا لە وانەووتنەوەو پرۆسەی فێرکردندا، کە ئەم سەردەمە سەردەمی تەکنەلۆژیاو ئامێرە ئەلیکترۆنییەکانە، وە مامۆستایان دووربکەونەوە لە شێوازی چەق بەستوی وانە وتنەوەی کۆن، و بەکارهێنانی هۆو ئامرازە نوێیەکان لە وانە وتنەوەدا لەپێناوی دروستکردنی فێربوونی کارا لای منداڵان وئاسانکاری لەوانەووتنەوەدا.

3-5-3 قۆناغی دیزاین کردن:

ئەم قۆناغە لە چەند هەنگاوێک پێک هاتووە بەم جۆرەی خوارەوە

1. **ئامادەکردنی نەخشەی بەرنامەکە:**

لەم بەشەدا نەخشەیەک بۆ پلانی بەرنامەکە ئامادەکرا، بە شیوەی (Flow chart) و ڕێنمایی بەکارهێنانی بەرنامەکە، بۆ ئەوەی ڕێنیشاندەربێت بۆ مامۆستای وانە، لە چۆنێتی بەکارهێنانی بەرنامە فێرکارییەکە، کاتیک ئارەزووی بەکارهێنانی بەرنامەکەدەکەن ، وەک ئەوەی لە هێلکاری (٣-٢) ڕوونکراوەتەوە.

هێڵکاری (٣-2) فلۆچارتی بەرنامە فێرکارییەکە

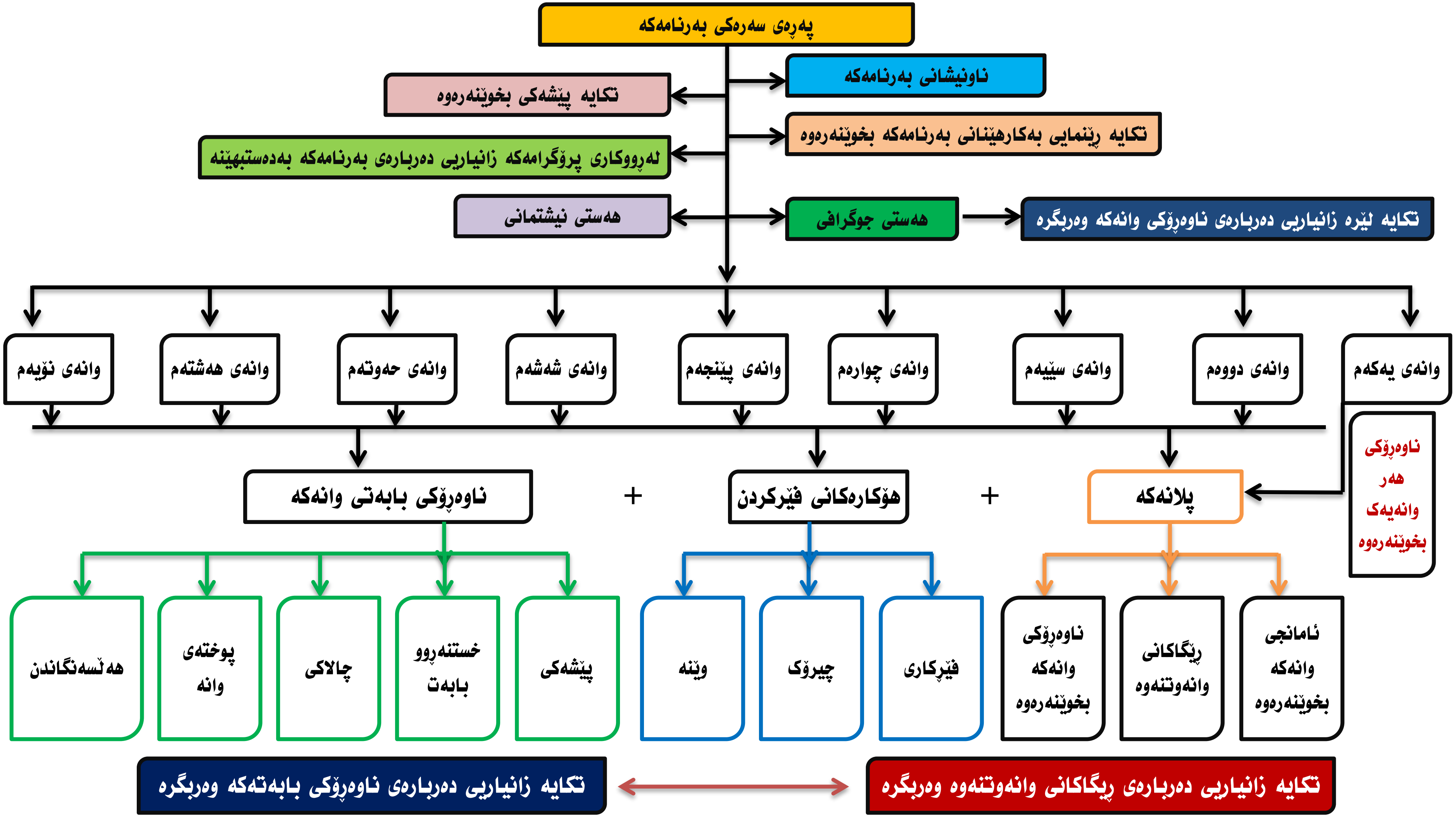

2. **دارشتنی ئامانجەفێرکاریی وڕەفتارییەکان لە ناوەڕۆکی بەرنامەکە:**

تـوێژەر لەژێـر ڕۆشـنایی ئامـانجەپەروەردەییە گشـتییەکانی وەزارەتـی پەروەردە بـۆ قۆنـاغی بـاخچەی منـدالان، و شـارەزایی خـودی خـۆی لەبـواری وانەوتـنەوە، وچـۆنێتی دارشـتنی ئامانجەفێرکارییەکـان ،وەپاڵپشـتکراو بەچەنـدین سـەرچاوەی جۆراوجـۆر، سـەرەتا هەسـتا بەدارشـتنی ئامـانجە فێرکـارییە گشـتییەکان، بـۆ وانەکـانی هەردو بـابەتی تـوێژینەوەکە بە پێـی بوارەکان(زانیـاری،ویژدانی،دەروون جوڵەیی)،پاشـان هەسـتا بەدارشـتنی ئامـانجە ڕەفتارییەکـان بەپێی پۆلێنی (بلوم) بۆ سەرجەم وانەکانی هەردو بابەتی توێژینەوەکە.

3. **دارشتنی ناوەڕۆکی وانەکانی بەرنامەفێرکارییەکە:**

لیرەدا توێژەر پشت بەست بە توێژەیەوەیەک بە ناو نیشانی (فعالية وحدة جغرافية مقترحة قائمة على مدخل منتيسوری فی تنمية الحس الجغرافی و بعض مهارات الخريطة لطفل الروضـة) كە لە لایەن تـوێژەران (مهـا كمـال خفنـی– یـارا ابـراهيم محمـد) لە سـاڵی (٢٠١٧) ئەنجامـدراوە،پاش وەرگرتنی ڕاوبۆچونی مامۆستایانی باخچە بەشێوەی چاوپێکەوتن، توێژەر هەستا بە دارشـتنی وانەکانی هەستی جوگرافی کە لە (پێنج) لێهاتووی پێکهاتووە وە دواتـر دابەشـکرا بـۆ (٩) وانەی فێرکـاری بەم جۆرە لێهاتووی یەکەم بە ناونیشـانی (لێهاتووی دەستنیشـانکردنی ئاڕاسـتەکانی جوگرافیا)، کە پێکهاتووە لە یەک بابەت بە ناونیشانی (ئاراستەکانی جوگرافیا)، لێهاتووی دووەم بە ناونیشانی (لێهاتووی دیاریکردنی مەودایی دووری شتەکان) کە پیکهاتووە لە یەک بـابەت بە ناونیشـــانی (مەودایـــی دووری شـــتەکان)، لێهـــاتووی ســـێیەم بە ناونیشـــانی (لێهـــاتووی دەستنیشـانکردنی ڕەهەنـدەکان) کە پیکهـاتووە لە یەک بـابەت بە ناونیشـانی (گـۆی زەوی و نەخشـەی زەوی) ، لێهاتووی چوارەم بە ناونیشـانی(لێهاتووی دەستنیشـانکردنی تایبەتمەندییە مرۆییەکـانی شـوێن) کە پێکهـاتووە لە دوو بـابەت بە ناونیشـانی (پیشـەکان - هۆکـاری گواسـتنەوە)، لێهـاتووی پێـنجەم بە ناونیشـانی (لێهـاتووی دەستنیشـانکردنی تایبەتمەنـدییە سروشتیەکان) کە پێکهاتووە لە چوار بابەت بە ناونیشـانی (کەش و هەوا – بەرزونزمـی ڕووی زەوی- وەرزەکـانی سـاڵ – گیـانلەبەران). سـەبارەت بە بابەتەکـانی هەسـتی نیشـتیمانی پـاش وەرگرتنـی ڕاوبۆچـونی کەسـانی شـارەزا و پسـپۆڕلە بـواری پەروەردەیـی و ڕێگاکـانی وانە ووتنەوە لە زانکۆی سلێمانی ،(ڕاپرسییەکی کراوە) نمایش کرا بۆ دەستنیشـانکردنی ناوەڕۆکی وانەکـان، هەروەهـا وەرگرتنـی ڕاو بۆچـوونی مامۆسـتایانی بـاخچەی منـدالان لە ناوەنـدی پارێزگای سلیمانی،وەک لە(پاشکۆ:٣) خراوەتە ڕوو، هەروەها بە تیشک خستنەسەر پرۆگرامـی باخچەکان بە ناونیشانی (شارەزایی چالاکییەکان بۆ مندالانی باخچە)، بۆ ئاستی (دووەم) کە وەرگێران و گونجاندنی بۆ کراوە لە لایان بەڕێزان (نازدار صالح حميد – صادق احمد عثمـان – نەمـام جلال رشيد – سـيف حسـام محمـد) چـاپی سـێیەم بۆ سـاڵی (٢٠١٩) ، بە (٩) وانە بـۆ

بابەتەکانی هەستی نیشتیمانی بۆ سیستەمی پێشنیازکراوی باخچەی منداڵان، بریاری لەسەردرا ،کە پێکهاتووە لە (ئاڵای کوردستان ، نیشتیمان و هەریمی کوردستان ، سرودی نەتەوەیی ئەیرەقیب، پێشمەرگە، جل و بەرگی کوردی ونەتەوەکانی کوردستان ، جەژنی نەورۆز،پاراستنی ژینگە، شارەگەورەکانی کوردستان ، شوێنەگەشتیاریەکان) .

4. دارشتنی شێوازەکانی هەڵسەنگاندن:

توێژەر پاش خویندنەوەی چەندین سەرچاوەی جۆراوجۆر دەربارەی پێوانە و هەڵسەنگاندن، شێوازەکانی دانانی پرسیارو هەڵسەنگاندن، هەستا بە دانانی چەند شێوازێکی هەڵسەنگاندن کە گونجاون لەگەڵ ئاست و توانایی منداڵانی باخچەدا، بۆ ئەوەی مامۆستای وانە لە کۆتایی هەر وانەیەک هەڵسەنگاندنی کۆتایی بۆ منداڵان ئەنجام بدات.

5. هەلبژاردنی ڕێگا و ستراتیژیەکانی وانە ووتنەوە:

لێرەدا توێژەر هەستا بە کۆکردنەوەی زانیاریی پێویست پاڵپشت بەخوێندنەوەی چەندین سەرچاوە و کتێب، دەربارەی ڕێگا و ستراتیژەکانی وانە ووتنەوە بە تایبەت ئەو ڕێگایانەی کەلەگەڵ ئاستی منداڵانی باخچەدا گونجاون و فێربوونی کارا دروست دەکەن، توێژەر کۆمەڵێک ڕێگا و ستراتیژی وانە ووتنەوەی دەستنیشانکرد.

6. هەڵبژاردنی هۆکارەکانی فێرکردن:

لەم بەشەدا توێژەر هەستا بەگەڕان و دەستنیشانکردنی چەندین بابەتی فێرکاری و پەروەردەیی لەئینتەرنێت،وەک هۆکارەکانی فێرکردن کە گونجاون لەگەڵ ئاستی منداڵانی باخچەداو گونجاون لەگەل ناوەڕۆکی بابەتەکانی وانەکاندا و ئامانجەکانی وانەکاندا ،کە پێکهاتبوون لە وێنە وگۆرانی فێرکاری بۆ منداڵان، و گرتەی فێرکاری بۆ هەردوو بابەتی (هەستی جوگرافی و هەستی نیشتیمان)،هاوکات توێژەر سەردانی کەناڵی تەلەفزیۆنی منداڵانی (ئافەرین ، NRT3، و ایزی تیڤی) کرد بەمەبەستی وەرگرتنی ڕەزامەندی کەناڵەکان لە بەکارهێنانی بەرهەمە فێرکارییەکاندا، لە لایەن توێژەر وە لە توێژینەوەکەیدا، وە پاش وەرگرتنی ڕەزامەندی کەناڵەکان بەرهەمەکانی لێوەرگرتن. هاوکات هەریەک لە کەناڵەکان هاوکار بوون لە پێدانی کۆنتێنت وەک (چیرۆک ، گۆرانی ، وێنە، ڕێنمایی) بەتوێژەر.

7. دانانی پلانی وانە ووتنەوەی نموونەیی بۆ وانەکان:

توێژەر هەستا بە دانانی (١٨) پلانی وانە ووتنەوەی ڕۆژانە بۆ هەردوو وانەکانی بابەتی هەستی جوگرافی و هەستی نیشتیمانی، بۆ ئەوەی مامۆستایانی باخچەی منداڵان،لەکاتی وانە وتنەوەدا بەکاری بهێنن و سود لە هەنگاوەکانی پلانەکان وەربگرن، کە هەریەک لەوپلانانە

لەچەند ڕەگەزێک پێکهاتوە ئەوانیش(ئامانجە فێرکارییە گشتییەکان و ئامانجە رەفتاریەکان، ڕێگاکانی وانەوتنەوە،پێویستیەکانی وانەکە، هۆیەکانی فێرکردن، خستنەڕووی وانەکە ، چالاکی ، هەلسەنگاندن) وەک لە ناوەڕۆکدا هاتووە.

8. دانانی سیناریۆ بۆ بەرنامەكە:

توێژەر هەستا بە ئامادەکردنی سیناریۆیەکی تایبەت بۆ بەرنامە فیرکارییەکە، بە جۆرێک پەڕەی سەرەکی بەرنامەکە بە باکگراوندێکی سەرنج ڕاکیش و هەمەڕەنگ بێت کە سەرنجی منداڵ ڕابکێشێت، وە چەند (ئایکۆنێک) لە لاپەڕەی سەرەکی بونیان هەیە وەک (ناونیشانی توێژینەوە، پێشەکی، ڕێنمایی چۆنێتی بەکارهێنانی بەرنامەکە بۆ مامۆستا ، ڕوکاری پرۆگرامەکە، وانەکانی هەستی جوگرافی ، وانەکانی هەستی نیشتیمانی، زانیاری دەربارەی ڕێگاکانی وانە ووتنەوەی پەیڕەوکراو لە بەرنامەکەدا، پلانی ڕۆژانەی نموونەیی) بە مەبستی دەستکەوتنی زانیاری زیاتر بۆ مامۆستایان، بەرنامەکە پەیوەست کرا بە (چەناڵی یوتیوبی منداڵان) و گەڕانەوە بۆ کۆمپیوتەری مامۆستاکە، بۆ ئەوەی هەر کات پیویستی بە هۆکاری فێربوونی زیاتر بوو بۆ بابەتەکانی خۆی ڕاستەخۆ لە چەناڵی منداڵانەوە وەریبگرێت، یا خود هەچ کات لە ناو کۆمپیەتەرەکەی زانیاری زیاتری ئامادەکردبوو بگەڕێتەوە بۆی و بە دەستی بهێنێت بە ئاسانترین شێوە ، وە لە هەمان کاتدا ئایکۆنی (میوزیک) هەیە کە دەنگێکی ئارام بەخشی هەیە، هەروەها گۆرانی منداڵان هەیە کە زۆر سەرنج راکێش و چێژ بەخشە بۆ منداڵان، کاتێک گوێبیستی دەبن وە هەرکات ئارەزوو بکات ئەو دەنگانە بێدەنگ دەکرێن. وهەرکات مامۆستای وانە (CD) دەخاتە ناو کۆمپیوتەرەکەی پێشەکی ڕێنماییەکان دەخوێنێتەوە و پاشان دەچێتە سەر وانەکان هەر وانەیەک پێک دێت لە (ئامانجە فێرکاری و ڕەفتارییەکان، ناوەڕۆکی بابەت، ڕێگایی وانە وتنەوە، هۆیەکانی فێرکردن، خستنەڕووی بابەت و چالاکی و هەڵسەنگاندنی کۆتایی) واتە هەر وانەیەک بە شیوەی (پاکێج) ئامادەکراوە، کە تیایدا مامۆستایی وانە زانیاری تەواو دەربارەی چۆنێتی پێشکەشکردنی وانەکە وەردەگرێت وە هۆیەکانی فێرکردنی جۆرا و جۆر ئامادەکراوە لە (وێنەی فێرکاری ، گۆرانی فێرکاری، گرتەی ڤیدیۆیی فێرکاری ، چیرۆکی بوکەڵە). هاوکات لە هەموو وانەیەکدا زانیاری دەربارەی ناوەڕۆکی بابەتەکەی ئامادەکراوە، ئەمەش بە ئامانجی زیاتر دەوڵەمەندکردنی زانیارییەکانی مامۆستا، و بەرزکردنەوەی ئاستی زانیاریی کاتێک وانەکە دەڵێتەوە، وانەکان بە شێوەی (Power point) ئامادەکراون هاوکات لە هەموو پەڕەیەک، ئایکۆنی گەرانەوە هەیە بۆ لاپەرەی سەرەکی بەرنامەکە.

4-5-3 قۆناغی بەرهەمێنان و پەرەپێدان:

لەم قۆناغەدا گۆڕانکاری و پەرەپێدان لەو پێکهێنەرانە کراون کە لە قۆناغی دیزاین کردندا ئاماژەی پێکرا، وە توێژەر هەستا بە وەرگرتنی ڕای پسپۆران وشارەزایان لە مامۆستایانی زانکۆ بەشێوەی (فۆرمی ڕاستێتی) کە لە (پاشکۆ: ١) ئاماژە بە ڕای پسپۆڕان و مامۆستایانی زانکۆ کراوە، هەروەها وەرگرتنی ڕاوبۆچونی مامۆستایانی باخچەکانی سەنتەری پاریزگای سلێمانی کەبە شێوەی هەڕەمەکی وەرگیراوە، وەک ئەوەی لە (پاشکۆ: ٢) ئاماژە بە ناوی باخچەکان کراوە. وە ئەم قۆناغەش بریتییە لە ئەمانەی خوارەوە:

1. **پەرەپێدان بە ئامانجەکانی ناوەڕۆکی وانەکان**

لێرەدا توێژەر هەستا بە نمایشکردنی (ئامانجە فێرکارییە گشتییەکان و ئامانجە ڕەفتارییەکان) بۆ ژمارەیەک لە شارەزایان وپسپۆرانی بواری ڕێگاکانی وانە وتنەوە و پەروەردە، لەڕێگەی (ڕاپرسییەکی داخراوەوە) بەمەبەستی بەدەستهێنانی ڕادەیی (شیاویی ، نەشیاویی) ڕاستی ئەو ئامانجانە لەگەڵ ناوەڕۆکی وانەکان، وە گونجاندنیان لە ڕووی زانستی و زمانەوانییەوە، ولە ئەنجامدا ژمارەیەک لە ئامانجەکان لابران، و هەندێکی دیکەیان بۆ زیادکرا، وهەندێکی تریان گۆڕانکارییان بەسەردا هات،لە (پاشکۆ:٤) پیشان دراوە. و وەک ئەوەی لە خشتەی (٣-2) ژمارەی ئامانجەکان بە شێوەیەکی سەرەتایی خراوەتە ڕوو، هەروەها لەخشتەی (٣-3) ژمارەکانیان بە شێوەیەی کۆتایی خراوەتە ڕوو، و جێ ئاماژەیە ڕێژەی (٨٠٪)بۆ سەرەوە پەیرەو کرا بۆ پەسەندکردنی هەر بڕگەیەک.

خشتەی (٣-3) ژمارەی ئامانجی (فێرکاریی گشتی و ڕەفتاری) بابەتە جوگرافیەکان و بابەتە نیشتیمانیەکان بەشێوەی کۆتایی

ناوی بابەت	ژمارەی ئامانجی فێرکاری گشتی			کۆ	ژمارەی ئامانجی ڕەفتاری			کۆ
	زانیاری	ویژدانی	لێهاتووی		وەبیرهێنانەوە	تێگەیشتن	جێبەجێکردنی ئاراستەکراو	
هەستی جوگرافی	٢١	١١	١٦	٤٨	٢٢	١٢	٨	٤٢
هەستی نیشتیمانی	٢١	١٦	١٦	٥٣	٢٣	٤	٦	٣٣
کۆ	٤٢	٢٧	٣٢	١٠١	٤٥	١٦	١٤	٧٥

2. **پەرەپێدان بە ناوەڕۆکی فێرکاری پرۆگرامەکە:**

توێژەر هەستا بە دیاریکردنی بابەتەکانی هەستی جوگرافی وەک ئەوەی پێشتر ئاماژەی پێدرا، کە لە توێژینەوەیەک وەرگیراوە، بەڵام پاش ڕاوێژ کردن بە سەرپەرشتیاری نامەکەی، بڕیاریدا

کە (پێنج) لێهاتووییەکە دابەش بکرێت بۆ (٩) وانەی فێرکاری. وسەبارەت بە وانەکانی هەستی نیشتیمانی توێژەر هەستا بە نمایشکردنی ئەو بابەتانەی کە پێشتر مامۆستایانی باخچەکان و پسپۆڕانی بواری پەروەردە و ڕێگاکانی وانە وتنەوە لە زانکۆ دەستنیشانیان کردبوو وەک ئەوەی لە (پاشکۆ:٣) دەردەکەوێت. بەڵام بۆ دڵنیابوون لە ڕادەی شیاوی وانەکان،ڕای شارەزایانی بوارەکە وەرگیرا بە (ڕاپرسیەکی داخراو) بۆ ئەم مەبەستە(پاشکۆ :٥) ، و بەپێی ڕاوبۆچوونیان لە کۆی (١١) وانەکە (٩) وانەی مایەوە و(٢) وانەی لابرا، بەو پێیەی بۆئاستی منداڵانی باخچە ناگونجێت و ئاڵۆزە، ، وڕێژەی (٨٠٪) بۆ سەرەوە پەیرەو کرا بۆ پەسەندکردنی هەر برگەیەک. وەک ئەوەی لە خشتەی (٣-4) خراونەتەڕوو

خشتەی (٣-4) وانە پێشنیازکراوەکانی بابەتی هەستی نیشتیمانی

ژ	برگە	ڕادەی شیاوێتی
١	ئاڵای کوردستان	٪١٠٠
٢	نیشتیمان	٪١٠٠
٣	سروودی نەتەوەیی ئەیرەقیب	٪١٠٠
٤	پێشمەرگە	٪٨٠
٥	جل و بەرگی کوردی	٪١٠٠
٦	جەژنی نەورۆز	٪١٠٠
٧	خواردنی کوردەوەری	٪٥٠
٨	چیرۆکی منداڵان	٪٧٠
٩	پاراستنی ژینگە	٪١٠٠
١٠	شارەگەورەکان	٪١٠٠
١١	شوێنەگەشتیاریەکان	٪١٠٠

3. پەرەپێدان بە هۆکارەکانی فێرکردن:

توێژەر هەستا بە دیاریکردنی چەندین هۆی فیرکردنی جۆرا و جۆر و سەرنج راکێش بۆ ناوەرۆکی وانەکان، وەک (وێنە ، گۆرانی فێرکاری ، ڤیدیۆیی فێرکاری) بۆسەرجەم وانەکانی هەستی جوگرافی و هەستی نیشتیمانی، بەڵام بۆ دڵنیابوون لە ڕادەی شیاوی و نەشیاویان لەگەڵ ئاست و تەمەنی منداڵانی باخچەدا، ڕاوبۆچونی بژاردەیەک لە پسپۆڕانی بواری ڕێگاکانی وانە ووتنەوە و پەروەردە لەمامۆستایانی زانکۆ لەو بارەیەوە وەرگیرا،(پاشکۆ:٧)، وئەنجامەکەی لە هەردوو خشتەی (٣-5) و خشتەی(٣-6) خراوەتەڕوو.

خشتەی (٣-5) هۆیەکانی فێرکردن کە پێشنیازکراوە بۆ فێرکردنی منداڵانی باخچە لە بابەتەکانی هەستی جوگرافی

ژ	بڕگە	ڕادەی شیاوێتی
١	گۆرانی وەرزەکانی ساڵ	٪١٠٠
٢	گۆرانی باران	٪١٠٠
٣	گۆرانی بەفربارین	٪١٠٠
٤	گۆرانی باڵندەکان	٪١٠٠
٥	گۆرانی پیشەکانی من	٪١٠٠
٦	گۆرانی هۆیەکانی گواستنەوە	٪١٠٠
٧	گۆرانی ئاراستەکان	٪١٠٠
٨	گۆرانی کێڵگەی ئاژەڵان	٪١٠٠
٩	گۆرانی پاس	٪١٠٠
١٠	گۆرانی دەنگی ئاژەڵان	٪١٠٠
١١	گۆرانی ئەمرۆ ڕۆژێکی خۆشە (سروشت)	٪١٠٠
١٢	ڤیدیۆی فێرکاری تایبەت بە مەوداکان (نزیک ، دوور، لە پێش، لە پاش)	٪١٠٠
١٣	ڤیدیۆی فێرکاری (گۆی زەوی ، نەخشەی زەوی)	٪٨٨
١٤	ڤیدیۆی فێرکاری وەرزەکانی ساڵ	٪١٠٠
١٥	ڤیدیۆی فێرکاری کەش و هەوا (بەفر ، باران ، با)	٪١٠٠
١٦	فێرکاری ئاراستەکانی جوگرافییەکان	٪١٠٠
١٧	چیرۆکی وێنەی بوکەلە (ئاراستە جوگرافییەکان)	٪١٠٠

خشتەی (٣-6) هۆیەکانی فێرکردن کە پێشنیازکراوە بۆ فێرکردنی منداڵانی باخچە لە بابەتەکانی هەستی نیشتیمانی

ژ	بڕگە	ڕادەی شیاوێتی
١	گۆرانی کوردستان	٪٨٨
٢	من ئاڵای کوردستانم	٪١٠٠
٣	سڵاو لە پێشمەرگە	٪٨٨
٤	سرودی ئەی ڕەقیب	٪٨٨
٥	سرودی نەورۆز	٪١٠٠
٦	گۆرانی ژینگەکەم ژیانمە	٪١٠٠
٧	گۆرانی ووڵاتی من	٪١٠٠

٨	نەتەوەکـــــانی کوردســـــتان (کـــورد، عەرەب، تورکمان، ئاشوری)	٪٨٨
٩	ڤیدیۆیی پاراستنی ژینگە و پاک ڕاگرتنی	٪١٠٠
١٠	ڤیدیۆیی شارەکانی کوردستان	٪١٠٠
١١	ڤیدیۆیی شارەکانی کوردستان و سەیرانگاکان	٪١٠٠
١٢	چیرۆکی وێنەی بوکەڵە (ئاڵایی کوردستان)	٪١٠٠
١٣	چیرۆکی وێنەیی (پێشمەرگە)	٪٨٨
١٤	چیرۆکی وێنەیی (جەژنی نەورۆز)	٪١٠٠
١٥	چیرۆکی وێنەیی (ژینگە پاریزی)	٪١٠٠
١٦	چیرۆکی وێنەیی (شارە گەورەکانی کوردستان)	٪١٠٠
١٧	چیرۆکی وێنەیی شوێنەگەستیاریەکان	٪١٠٠

4. پەرەپێدانی ڕێگا و ستراتیژەکانی وانە وتنەوە:

لێرەدا توێژەر پاش ئەوەی کۆمەڵێک ڕێگای وانە ووتنەوەی گشتی و تایبەت و ستراتیژی وانە وتنەوە دیاریکردبوو بۆ فێرکردنی بابەتەکانی بەرنامەکەی، بە پێویستی زانی بۆ دڵنیا بوون لە شیاوی ئەو ڕیگاو ستراتیژانە بۆ وتنەوەی بابەتەکانی بەرنامەکە بە منداڵانی باخچە، ڕای شارەزایانبوارەکە وەربگرێت لەو بارەیەوە، بۆیە خرایەیە بەردەستی بژاردەیەک لە شارەزایانی پسپۆر لەبواری ڕێگاکانی وانە وتنەوە و پەروەردە لەزانکۆی سلێمانی، (پاشکۆ:٧) بە پێی ڕاپرسیەکی داخراو ،وە ڕێژەی (٪٨٠) بۆ سەرەوە پەیرەو کرا بۆ پەسەند کردنی هەر برگەیەک ، وەک ئەوەی لە خشتەی (٣-7)خراوەتەڕوو.

خشتەی (٣-7) ڕێگا و ستراتیژی پێشنیازکراو بۆ وانە ووتنەوەی بابەتەکانی ناو بەرنامەفێرکارییەکە بە منداڵانی باخچە

ژ	برگەکان	ڕادەی شیاوێتی
١	ڕێگات خستنەڕوو	٪٦٦
٢	ڕێگای گفتوگۆ	٪٨٨
٣	ڕێگای پرسیار و وەڵام	٪١٠٠
٤	ڕێگای ڕۆڵ گێران (ڕۆڵ پلەی)	٪١٠٠
٥	ڕێگای چیرۆک	٪١٠٠
٦	ڕێگای گەشتی زانستی	٪١٠٠
٧	ستراتیژی بوکەڵە	٪١٠٠
٨	ڕێگای یاریکردن	٪١٠٠
٩	ستراتیژی ڕووداوەکانی چواردەور	٪٣٣
١٠	ڕێگای چارەسەرکردنی کیشە	٪٥٥

١١	ستراتیژی چیلکە چلورەیەکان	٪٦٦
١٢	ستراتیژی چوارگۆشەی ڕەنگاو ڕەنگ	٪١٠٠
١٣	ریگای لە بەشەوە بۆ هەموو (استقرائی)	٪٨٨
١٤	ستراتیژی شەس کلاوەکە	٪٧٧

5. پەرەپێدان بە شێوازەکانی هەڵسەنگاندن:

توێژەر پاش ئەوەی چەند پرسیارێکی هەڵسەنگاندنی ئامادە کرد بۆ سەرجەم وانەکان، نمایشیکردن بەسەر کۆمەڵێک شارەزا وپسپۆڕ لە بواری ڕێگاکانی وانە وتنەوە و هەڵسەنگاندن لەمامۆستایانی زانکۆ، (پاشکۆ:٧) بە مەبەستی دیاریکردنی ڕادەی شیاوی و نەشیاوی پرسیارەکان بە جۆرێک کە بگونجێت لەگەڵ توانا و ئاستی منداڵی باخچەدا، بە پێی ڕاپرسیەکی داخراو) ،و ڕێژەی (٪٨٠) بۆ سەرەوە پەیرەو کرا بۆ پەسەند کردنی هەر برگەیەک، و خشتەی (٣-8) ووردەکارییەکان ڕوون دەکاتەوە.

خشتەی (٣-8) پرسیاری پێشنیازکراو بۆ هەلسەنگاندنی زانیاری و لێهاتووی منداڵان،لەکۆتایی هەر وانەیەک

ژ	برگەکان	ڕادەی شیاوێتی
١	پرسیاری زارەکی	٪١٠٠
٢	پرسیاری وێنەیی	٪١٠٠
٣	پرسیاری گەیاندن	٪١٠٠
٤	پرسیاری هەڵبژاردن	٪٨٨

6. پەرەپێدان بە شێوازی چالاکیەکان:

توێژەر پاش ئەوەی چەند چالاکیەکی گونجاوی بۆ فێرکردنی منداڵانی باخچە ئامادە کرد بۆ هەندێک لە وانەکان، نمایشیکردن بەسەر کۆمەڵێک پسپۆڕی بواری ڕێگاکانی وانە وتنەوە وپەروەردە لەمامۆستایانی زانکۆ، (پاشکۆ:٧) بە پێی ڕاپرسیەکی داخراو، بە مەبەستی دیاریکردنی رادەی شیاوی و نەشیاوی چالاکیەکان بە جۆرێک کەلەگەڵ توانا و ئاستی منداڵی باخچەدا گونجاوبێت، وە ڕێژەی (٪٨٠) بۆ سەرەوە پەیڕەو کرا بۆ پەسەند کردنی هەر برگەیەک ، وەک ئەوەی لە خشتەی (٣-9) خراوەتەڕوو.

خشتەی (٣-9) چالاکی پێشنیازکراو بۆ منداڵانی باخچە، لە میانەی وانەکانی بابەتەکانی بەرنامەکە

ژ	برگەکان	ڕادەی شیاوێتی
١	پاکردنەوەی ژینگەیی پۆل و باخچە بە هەرەوەزی	٪١٠٠
٢	دروستکردنی میوەی وەرزەکان (بە قوڕی دەستکرد)	٪١٠٠
٣	ڕەنگکردنی ڕووبەری وشکانی و ئاوی نەخشەی زەوی (لەسەر کاغەز)	٪٨٨
٤	پۆشینی جل و بەرگی پێشمەرگە و وتنەوەی سروودی پیسمەرگە لە پۆلدا	٪٨٨
٥	سەردانیکردنی باخچەی ئاژەلانی شار	٪١٠٠

7. پەرەپێدان بە پلانی وانەوتنەوەی نموونەی :

توێژەر پاش دانانی (١٨) پلانی ڕۆژانە وانە وتنەوەی تێر وتەسەل بۆ وتنەوەی بابەتەکانی ناوبەرنامەکە،و بۆ دڵنیا بوون لە ڕادەی شیاوی پلانەکان، هەستا بە وەرگرتنی ڕاو بۆچوونی چەند شارەزایەک لە بواری ڕێگاکانی وانە وتنەوە،بۆئەو مەبەستە (٢) پلانی ڕۆژانەی وەک نمونە نمایشکرد بەسەر بژاردەیەک لە پسپۆران،(پاشکۆ:٦)، دەربارەی ((دوو) لەو پلانانە وەک نمونە، لە ڕێگای ڕاپرسیەکی داخراو ، وئەنجامەکەی بەو شێوەیەبوو کە لەخشتەی (٣-10) و (٣-11) خراوەتەڕوو.

خشتەی (٣-10) ئەنجامی هەڵسەنگاندنی پلانی ڕۆژانەی وانە ووتنەوە لە بابەتی هەستی نیشتیمانی لە لایەن شارەزایان

ژ	برگەکان	ڕادەی شیاوێتی
١	دارشتن و ڕێکخستنی دیزاینی پلانەکە	٪١٠٠
٢	ئامانجە فێرکاریە گشتیەکان	٪٦٦
٣	ئامانجە فێرکارییە ڕەفتاریەکان	٪٥٥
٤	خستنەڕووی بابەتەکە	٪٧٧
٥	ڕێگای وانەووتنەوەی بەکارهێنراو	٪١٠٠
٦	ئامرازە فێرکارییە بەکارهێنراوەکان	٪١٠٠
٧	چالاکی	٪٧٧
٨	شێوازی هەڵسەنگاندن	٪١٠٠

خشتەی (٣-11) ئەنجامی هەڵسەنگاندنی پلانی ڕۆژانەی وانەووتنەوە لە بابەتی هەستی جوگرافی لە لایەن شارەزایان

ژ	بڕگەکان	ڕادەی شیاوێتی
١	داڕشتن و ڕێکخستنی دیزاینی پلانەکە	١٠٠٪
٢	ئامانجە فێرکاریە گشتیەکان	٥٥٪
٣	ئامانجە فێرکارییە ڕەفتاریەکان	٦٦٪
٤	خستنەڕووی بابەتەکە	٦٦٪
٥	ڕێگای وانەووتنەوەی بەکارهێنراو	٨٨٪
٦	ئامرازە فێرکارییە بەکارهێنراوەکان	١٠٠٪
٧	چالاکی	١٠٠٪
٨	شێوازی هەڵسەنگاندن	٨٨٪

8. ئامادەکردنی بابەتەکانی پرۆگرامەکە و نوسین و پێداچوونەوەی:

لەم قۆناغەدا توێژەر پاش گفتوگۆو راوێژ لەگەڵ سەرپەرشتیاری توێژینەوەکەوەی و بە هاوکاری و ئەنجامدانی کارەکان لە لایەن کەسانی شارەزا و پسپۆڕ لە بەکارهینانی کۆمپیوتەر و دروستکردن و دیزاینکردنی بەرنامە و ئەیمەیشن و فیلم کارتۆن و گۆرانی منداڵاندا، کەکەسانی زۆر شارەزا و پسپۆڕن، هەستا بە دروستکردنی بەرنامەکە بە بەرنامەی (Auto play media studio) کە بەرنامەیەکی پێشکەوتوی بەتوانەیە لەبواری پرۆگرامین لە ئاستی ناوەندی، کە بەکارهات بۆ دروستکردنی (UI) (ئینتەر فەیسی پرۆگرامەکە) واتە دەست پێک و ڕوخساری بەرنامە فێرکارییەکە،و سەبارەت بە دروستکردنی بەرنامە فێرکارییەکە زمانی سی شارپ (C sharp, C#) کە زمانێکە لە ناو(Edition)ی (Auto play media studio) دایە بەکار هات بە مەبەستی ئاسانتر دانانی لۆجیکی پرۆگرامەکە کە دروستکرا لەلایەن (عبدالله محمود ابراهیم) کە بەڕێزیان دیزاینەر و لێپرسراوی هونەری کەناڵی وایز تیڤی یە. بۆ ئیشپێکردنی بەرنامە فێرکارییەکە پێویستە لە کۆمپیوتەری بەکارهێنەردا ئەم بەرنامانە هەبن (Adobe reader) وە بەرنامەی ناو میکرۆسۆفت ئۆفیس وەک (PowerPoint) بۆ خوێندنەوە و پیشاندانی بەرنامە فێرکارییەکە. بەرنامەی (Adobe reader) لە سیستەمەتازەکانی وەک ویندۆزی (١٠) بۆ سەرەوە، و لینۆکس پیویست بە دابەزاندن ناکات، چونکە لە ئۆپەرەیتینگ سیستەمەکاندا خۆی چالاکە و بوونی هەیە، بەڵام بۆ سیستەمە کۆنەکان واتا ویندۆز (٧) بۆ خوارەوە پێویستە بەکارهێنەر (Adobe flash player) دابەزینێت بۆ ئۆپەریتینگ سیستەمەکەی تا بەرنامە فێرکارییەکە بەبێ گرفت کار بکات.

9. ئامادەکردنی وێنەکانی ناو بەرنامەکە:

توێژەر هەستا بە گەڕان لەئینتەرنێت و کۆکردنەوەی چەندین وێنەیی فێرکاری بۆ وانەکانی ناوەڕۆکی بەرنامەکە، وە هەریەک لەو وێنانە بە شێوەیەک ڕێکخست کە وەک هۆیەکانی فێرکردن لەناو وانەکاندا مامۆستا بتوانێت نمایشیان بکات بۆ منداڵان، کە سەرجەمیان وێنەی جوان و ڕەنگا و ڕەنگ و سەرنج ڕاکێشن، و هۆکارێکی بەهێزن بۆ زیاتر هاندانی منداڵان بۆ فێربوون و بەخشینی چێژ و خۆشی بە منداڵان.

10. تۆمارکردنی دەنگەکان :

بەمەبەستی بەخشینی زانیاری زیاتر و کارئاسانی زۆرتر بەمامۆستایانی بەکارهێنەری بەرنامەفێرکارییەکە،توێژەر هەستا بەئامادەکردنی زانیاری سەبارەت بەبابەتی وانەکان،بەجۆرێک بۆ هەر بابەتێک دەقێک لەزانیاری ئامادەکراوی دانا، کە تیایدا زانیاری دەبەخشێتە مامۆستای وانە دەربارەی ناونیشانی ئەو بابەتانەی کە پێشکەشی منداڵانی دەکات، هاوکات ئەودەقە بەدەنگیش خوێندنەوەی بۆ دەکرێت، بۆئەوەی ئەگەر مامۆستا بیەوێت تەنها بە دەنگ گوی بیستی بێت، یان بە خوێندنەوەو دەنگیش، بۆئەم مەبەستە کاری تۆمارکردنی دەنگەکان بە ئامێری (Adobe Audition 1.5) کە بەرنامەیەکی پێشکەوتوە لەبواری ڕیکۆرد و کاری دەنگ بەگشتی تۆمار کراون ، بە دەنگی (هاڤە دارا) خوێندراونەتەوە. سەرجەم دەنگەکان لە (دیپلۆماتیک مەگەزین) ڕیکۆرد کراوە، و کاری پاکردنەوەی دەنگەکان لەستۆدیۆی وایزتیڤی لەلایەن کارماندی بەشی دەنگ (میر قادر) کراوە.

11. دروستکردنی بوکەڵەی جوڵەیی:

بەمەبەستی بەدەستهێنانی هۆکاری فێرکرنی زیاترو هاوکاریکردنی مامۆستایانی وانە لەگەیاندنی ناوەڕۆکی وانەکان بەمنداڵان،توێژەر بیرۆکەی دروستکردنی بوکەڵەی جووڵاوی نمایشی دانا بۆ چەند وانەیەک (بەپێی توانای توێژەر) تا زانیاریەکانی ناو هەر وانەیەک بە شێوەیەکی سەرنج ڕاکێش و چێژ بەخشتر پێشکەشی منداڵان بکرێت،بۆ ئەم مەبەستەش بەسەرپەرشتی وچاودێری توێژەر (٩) چیرۆکی بوکەڵە ئامادەکراوە وەک هۆیەکانی فێرکردن، کە تیایدا بوکەڵەیەک بە ناوی (ڕەنگە) ڕێنمایی بە منداڵان دەدات بەشیوەی چیرۆک، و هاوکات منداڵان لەگەڵ بینین و گوێگرتن لە قسەکانی ڕەنگە چێژ و خۆشی لە وانەکە وەردەگرن، و زانیاری دەربارەی ناوەڕۆکی بابەتەکە زیاتر وەردەگرن، (میر قادر) ڕۆڵی دەنگی کەسایەتی (ڕەنگە)ی بوکەڵەی چیرۆکەکە دەبینێت . بۆ دروستکردنی چیرۆکە جوڵەیەکان بەرنامەی (ئەپڵ کویک تایم)(Apple Quick Time) بەکارهات، بۆ کاری ڤیدیۆ ئینکۆدینگ (Auto play media studio) بەکارهات، بۆ دروستکردنی فەریم وۆرکی سیستمەکە، بەکارهێنەر ئەتوانێت

بەبێ دابەزاندنی فرەیم وۆرکی ناوبرا و پرۆگرامەکە بەکاربێنێت. باشتر دروستکردنی بارنامە فێرکارییەکە.لە ڕێگەی بەرنامەی (Adobe Audition ،Adobe After Effect) ڤیدیۆکان لە ئینتەرنێت وەرگیراون مۆنتاژکراون، و ڕوونتر وردەکارییان تێدا ئەنجام دراوە، هەروەها کاری ڕیکۆرد و پاکردنەوەی دەنگی لە ستۆدیۆی وایزی تیڤی بۆ کراوە. گرین سکرین (Green Screen) لە هەندێک لە ڤیدیۆکان بەکارهاتووە و جۆری کامێرایی (5D) بەکارهاتووە کە یەکێکە لە کامێرا کوالێتی بەرز و پیشکەوتووەکان کە کوالێتیەکی باشی هەیە لە تۆمارکردنی ڤیدیۆ. کاری تۆمارکردنی ڤیدیۆکان لە لایەن (بڕوا محمد) ئەنجامدراوە و (محمد ابوبکر) کاری ئیدیتی سەرجەم بەرنامەکانی بوکەڵەی (ڕەنگە)ی کردووە کە هەردوو بەڕێزان کارمەندی کامێرامان ئیدیتەرن لە کەناڵی وایزتڤی.

12. شێوەی گشتی بەرنامەکە :

پێکهاتەی بەرنامەکە پاش تۆمارکردن و ئامادەکردنی پێکهات لە (ناونیشانی بەرنامەکە،پێشەکی ، ڕێنمایی بەکارهێنان وفلۆوچارت، ڕوکاری پرۆگرامەکە، وانەکانی هەستی جوگرافی ، وانەکانی هەستی نیشتیمانی،زانیاری دەربارەی ڕێگاکانی وانە ووتنەوە بۆمامۆستایان، سەرچاوەکان،چونەژورەوە بۆ یوتیوبی منداڵان،چونەژورەوە بۆناوکۆمپوتەری کەسی بەکارهێنەر(مامۆستای وانە) هەریەک لەمانە بە شێوەی ئایکۆن لەسەر پەڕەی سەرەکی بەرنامەکە بەشێوەیەکی جوان وسەرنج ڕاکێش دیزاین کراون و وە لە ناوەڕۆکی هەریەکێکیشیاندا دابەش دەبن بۆ چەندین (دەقی زانیاری ونوسین ، وێنەی فێرکاری ، گۆرانی فێرکاری،گرتەی فێرکاری) هەر ئایکۆنێکیش ئاماژە پێدەری گەڕانەوەی هەیە بۆ پەڕەی سەرەکی. وەئەوەی لە هێڵکاری (٣-3)

هێڵکارە (٣-3) شێوەی گشتی بەرنامە فێرکارییەکە

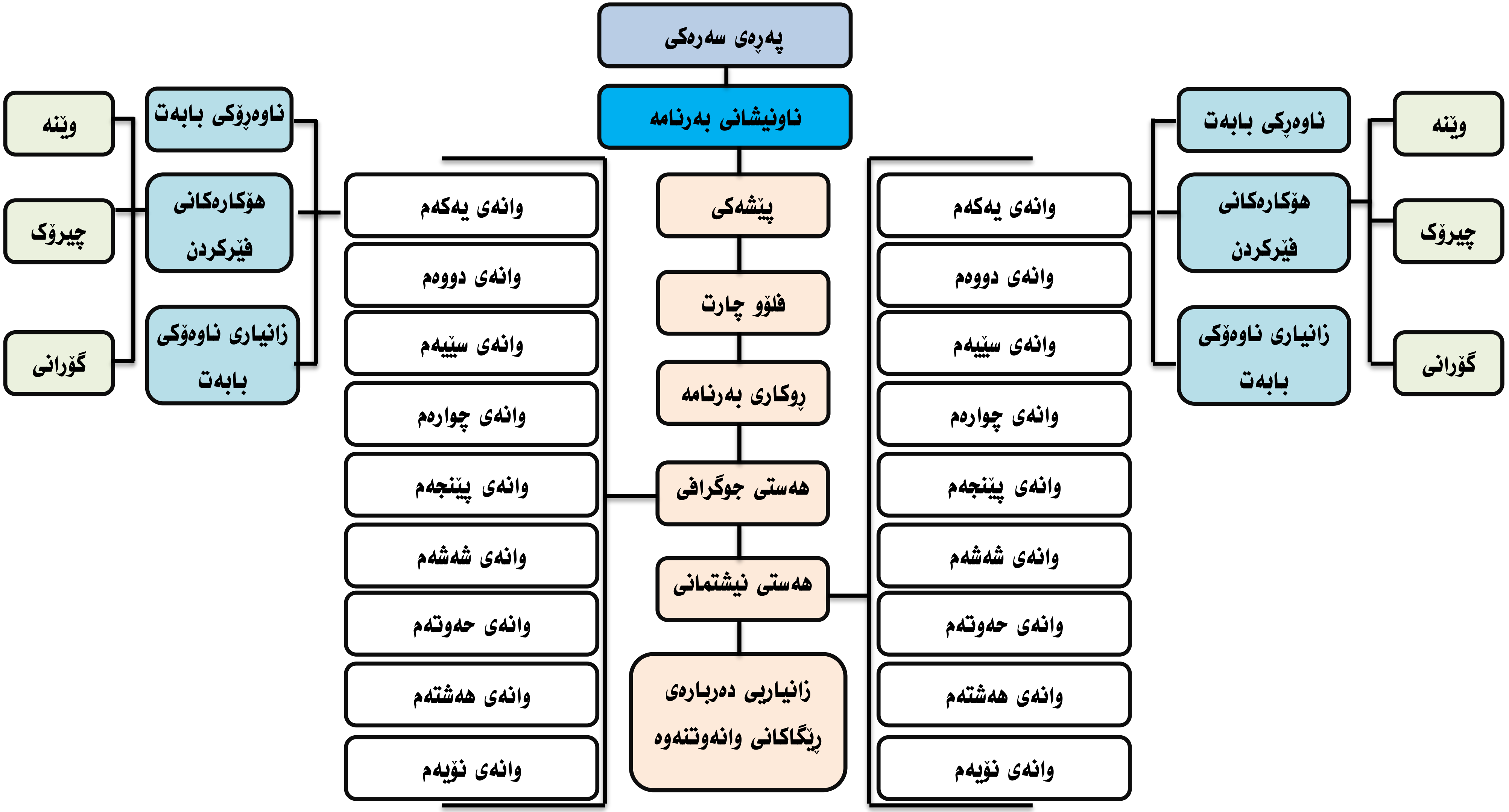

5-5-3 قۆناغی کۆتایی:

ئەم قۆناغە پێکهاتووە لەم هەنگاوانە:

1. **هەڵسەنگاندنی (ئەلفا) بۆ بەرنامە فێرکارییەکە**

توێژەر هەستا بە وەرگرتنی ڕاو بۆچوونی لەلایەن ژمارەیەک لە کەسانی پسپۆڕ و شارەزا لە مامۆستایانی زانکۆ لە بواری ڕێگاکانی وانە وتنەوە و پەروەردە و دەروونزانی(پاشکۆ:٨) بەمەبەستی هەڵسەنگاندنی بەرنامەکە بە شێوەی کۆتایی، پاش تۆمارکردنی لەسەر(CD)، بە پێی فۆرمیکی ئامادەکراو بۆ ئەو مەبەستە وئەنجامەکەی بەو شێوە بوو کە لە خشتەی (٣-12) خراوەتەڕوو .

خشتەی (٣-12) هەڵسەنگاندی کۆتایی بۆ بەرنامە فێرکارییەکە لەلایەن شارەزایانەوە

ژ	برگەکان	ڕادەی شیاویتی
١	ئایا ناونیشانی بابەتەکانی ناو بەرنامەکە ڕوونە؟	٪١٠٠
٢	ئایا لاپەڕەی سەرەکی بابەتەکانی بەرنامەکە بە باشی دیزاین کراوە؟	٪١٠٠
٣	ئایا ئامانجە فێرکارییە گشتیەکان بە وردی داڕێژراون؟	٪١٠٠
٤	ئایا ئامانجە فێرکارییە گشتییەکان پەیوەندیان بە ناوەرۆکی بابەتەکەوە هەیە؟	٪١٠٠
٥	ئایا ئامانجە رەفتارییەکان ڕوونن؟	٪١٠٠
آ	گرنگ و سوود بەخشن؟	٪١٠٠
ب	هەمەلایەنەو هەمەڕەنگن ؟	٪١٠٠
پ	سەرنج ڕاکێش و سوودبەخشن؟	٪١٠٠
ت	پەیوەندیان بە وانەکانی بابەتەکنی بەرنامەکەوە هەیە؟	٪١٠٠
ج	گونجاون لەگەڵ ئاستی منداڵنای باخچە؟	٪١٠٠
٦	ئایا ڕێکخستنی ناوەڕۆکی وانەی بابەتەکانی بەرنامەکە ئەم لایەنانە لەخۆ دەگرێت	
ا	ناوەڕۆکی وانەکان لە گشتەوە بۆ بەش ڕیزبەندی کراوە؟	٪١٠٠
ب	ناوەڕۆکی وانەکان هاوتای ئامانجە فێرکاریە گشتی و رەفتارییەکانن؟	٪١٠٠
پ	ناوەڕۆکی وانەکان بەردەوام و یەکگرتوو و تەواوکەری یەکترن؟	٪١٠٠
ت	لەسەر بنەمای زانستی و ئەکادیمی لایەنی مەعریفی و جێبەجێکردن داڕێژراوە؟	٪١٠٠
ج	گرنگی بە زانیاری سەردەمیانە دراوە؟	٪١٠٠
چ	لەگەڵ ئارەزوو شێوازی فیربوونی منداڵاندا دەگونجێت؟	٪١٠٠
ح	گرنگی بەفیربوونی منداڵ داوە لە ڕووی تیۆری و پراکتیکیەوە؟	٪١٠٠
خ	چێژ بەخشن بۆ منداڵان؟	٪١٠٠

د	گونجاون لەگەڵ تەمەن و تەیبەتمەندی منداڵانی باخچە؟	٪١٠٠
ر	لە ئاسانەوە بۆ گران لە ساکارەوە بۆ ئاڵۆز ڕیزبەندی کراوە؟	٪١٠٠
ز	ڕوونکردنەوەی پیویست لە وانەکە دراوە؟	٪١٠٠
٧	ئایا ڕێگا و ستراتیژی وانەووتنەوە لە بابەتەکانی پرۆگرامەکەن؟	٪١٠٠
ا	لەگەیاندنی زانیاریەکان بۆ منداڵ گونجاون؟	٪١٠٠
ب	لەگەڵ تایبەتمەندی ناوەڕۆکی بەرنامەکە یەکدەگرنەوە؟	٪١٠٠
پ	بۆ هەر وانەیەک بە پێی تایبەتمەندی ناوەڕۆکەکەی ڕێگای گونجاو ئاراستەی مامۆستا کراوە؟	٪١٠٠
٨	ئایا ئەنجامدانی چالاکی بابەتەکانی بەرنامەکە لەلایەن مامۆستا لە میانەی وانە ووتنەوەدا برەو بە ئاستی تێگەیشتنی منداڵ دەدات؟	٪١٠٠
٩	ئایا ئەنجامدانی چالاکی بابەتەکانی بەرنامەکە ڕۆڵی هەیە لە فێربوون وبەخشینی چێژ بە منداڵان؟	٪١٠٠
١٠	ئایا چالاکیەکانی مامۆستا و منداڵان بۆ هەر وانەیەک دیاری کراوە؟	٪١٠٠
١١	ئایا هۆیەکانی فێرکردن لە بابەتەکانی بەرنامەکە ڕۆڵیان هەیە لەبەرووپیشچوونی ئاستی منداڵاندا؟	٪١٠٠
ا	ئایا ڤیدیۆیی فێرکاریی بابەتەکان بە باشی ئامادە کراون؟	٪١٠٠
ب	ئایا گۆرانیەکانی بابەتکەنی بەرنامەکە گونجاون ؟	٪١٠٠
پ	ئایا وینە فێرکارییەکان گونجاون؟	٪١٠٠
١٢	ئایا شیوازەکانی هەڵسەنگاندن لە بابەتەکانی بەرنامەکە گونجاون ؟	٪١٠٠
ا	ئایا بۆ هەر وانەیەک هەڵسەنگاندن کراوە؟	٪١٠٠
ب	ئایا لە هەڵسەنگاندنەکاندا رەچاوی جۆری پرسیارەکان کراوە؟	٪١٠٠
پ	ئایا پرسیارەکان هەمەڕەنگن لەرووی ئاستی ئاسانی و گرانیی؟	٪١٠٠
ت	ئایا ڕەچاوی لایەنی دەروونی منداڵ کراوە؟	٪١٠٠
ج	ئایا مامۆستا دەتوانێت لە کاتی وتنەوەی بابەتەکە بە کاری بێنێت؟	٪١٠٠
١٣	ئایا جۆری نووسین و پیتەکان بە ڕوونی بەدی ئەکرێن؟	٪١٠٠
١٤	گونجاندن لە نیوان ڕەنگی نووسین و لاپەڕەکاندا هەیە؟	٪١٠٠
١٥	ئایا قەبارەی وێنە و هێڵکارییەکان لەگەڵ پانتایی دەقەکان دەگونجێن؟	٪١٠٠
١٦	ئایا هەڵەی زمانەوانیی تێدایە؟	٪١٠٠
١٧	ئایا هەلی زانستی تێدایە؟	٪١٠٠

2. هەڵسەنگاندنی (بیتا) بۆ بەرنامە فێرکارییەکە

توێژەر هەستا بە وەرگرتنی ڕاوبۆچونی بژاردەیەک لە مامۆستایانی باخچە لە ناوەندی شاری سلێمانی ، بەمەبەستی هەڵسەنگاندنی بەرنامە فێرکارییەکە و پیکهاتەکانی، لە ڕێگای (CD)

وبەپێـی فـۆرمی هەڵســەنگاندنە گشــتیەکە، وئەنجــامەکەی بەشــیاو بــوو بە ریــژەی (١٠٠ %)هاوشێوەی ئەنجامی هەڵسەنگاندنی (الفا) بۆ سەرجەم بڕگەکان، کە ئەوە مایەی دڵخۆشی بوو بۆ توێژەر.

3. **ئامادەکردنی بەرنامەکەفێرکارییە پێشنیازکراوەکە بە شێوەی کۆتایی.**

لەکۆتاییدا توێژەر هەستا بە تۆمارکردنی بەرنامە فیرکارییەکەی لەسەر (CD)، وەک ئەوەی لە (پاشکۆی:٩)هاتووە، وئامادەیە بۆ بەکارهێنان لە لایەن مامۆستایانی باخچەی منداڵان.

6-3 هاوکێشە ئامارییە بەکارهاتووەکان

تەنها هاوکێشەی کۆپەر(Cooper) بۆڕێژەی ڕێکەوتن،بەمەبەستی دەرهێنانی ڕێژەی ڕێکەوتنی شارەزایان لەسەر بڕگەکانی ئامڕازەکانی توێژینەوەکە.

$$\text{ئاستی ڕەزامەندی} = \frac{\text{ژمارەی ڕەزامەندی}}{\text{ژمارەی ڕەزامەندبوون} + \text{ژمارەی ڕەزامەندنەبوون}} \times ١٠٠$$

(البهزری،١٩٨٩،ل ٨٢)

بەشی چوارەم

ئەنجامەکانی توێژینەوەکە

٤-١ ئەنجامی توێژینەوەکە

٤-٢ ڕاسپاردەکان

٤-٣ پێشنیارەکان

بەشی چوارەم
ئەنجامەکانی توێژینەوەکە

١-٤ ئەنجامی توێژینەوەکە:

بەپێی ئامانجی توێژینەوەکە، کە بریتی بوو لە دیزاینکردنی بەرنامەیەکی فێرکاری(مەڵتیمیدیایی)پێشنیازکراو تایبەت بە لێهاتوویەکانی هەستی جوگرافی وهەستی نیشتیمانی لای منداڵانی باخچە، توێژینەوەکە ئامانجەکەنی خۆی بەدەستهێنا، لەرێگای دروستکردنی بەرنامە فێرکارییەکە بە تەواوی، بە پێی ئەو رێککاریانەی کە لە بەشی سێیەمی توێژینەوەکەدا بە ووردی باسکراون و خراونەتەڕوو، ولەبەرئەوەی بەرنامەکە کۆمپیوتەری و مەڵتیمیدیایە،ناتوانرێت لێرانە دابنرێت، بۆیە توێژەر ئامادی کردوە لەسەر (CD) وەک ئەوەی لە (پاشکۆ : ٩) هاتووە.

ئەنجامی توێژینەوەکەی ئێستا بەراوورد بە توێژینەوەکانی پێشوو بەم شێوەیەی خوارەوە بوو:

ئەنجامی توێژینەوەکانی (الدریویش ٢٠٠٤)،(ابو ورد ٢٠٠٦)،(ظاهر ٢٠١٨) تایبەت بون بە ئامادەکردنی بەرنامەی کۆمپوتەری و مەڵتیمیدیایی بۆ خوێندکارانی قۆناغەکانی بنەڕەتی و ئامادەیی.لە کاتێکدا لە توێژینەوەکەی (عارف، ٢٠١٤) تایبەت بوو بە ئامادەکردنی بەرنامە فێرکاریی مەڵتیمیدیایی بۆ خوێندکارانی قۆناغی یەکەمی زانکۆ ، بەڵام لە توێژینەوەی هەریەک لە (الحنفاوی،شهاب ٢٠١١)، (الدسوقی ٢٠١٩) (خفنی،محمد ٢٠١٧)،(عبدالحمید،بغیدە ٢٠١٢) کار کرابوو لەسەر ئامادەکردنی بەرنامەی فێرکاری مەڵتیمیدیایی بۆ منداڵانی باخچە وەک توێژینەوەکەی ئێستا. وئەرگەرچی توێژینەوەکانی پیشوو کاریان کردبوو لەسەر بابەتی خوێندنی جۆراو جۆر، و گۆراوی هەمەچەشن، بەڵام توێژینەوەی ئێستا جەختی کردووە لە سەر ئامادەکردنی بەرنامەیەکی کۆمپیوتەری فێرکاری مەڵتیدمیدیایی، بۆ گەشەپێدانی هەستی جوگرافی و نیشتیمانی لای منداڵانی باخچە، بۆ ئەوەی مامۆستایانی باخچەکان بەکاری بهێنن، بۆ فێرکردنی منداڵەکان لە باخچەکانماندا. لێرەدا توێژەر بەشێوەیەک ئامادەکردووە کە کار ئاسانی زۆربۆ مامۆستایان بکات،لەهەمان کاتدا زۆرترین زانیاریشی پێببەخشێت دەربارەی بابەتەکانی جوگرافی و نیشتیمان پەروەری، چونکە بۆی دەرکەوت لە میانەی لیکۆڵینەوەیەکی ڕۆمالی زۆربەی مامۆستایانی باخچەکان پسپۆڕیان بابەتە کۆمەڵایەتییەکان نی یە و شارەزایی و ئەزمونیان لەوبابەتانەدا کەمەو پشتیان بە ئەزمونی کەسی خۆیان بەستووە.

٢-4 ڕاسپاردەکان:

لە ئاکامی ئەنجامەکانی ئەم توێژینەوەیەدا، توێژەر ئەم ڕاسپاردانەی خوارەوە دەخاتەڕوو:

1. ڕاسپاردنی وەزارەتی پەروەردەی حکومەتی هەرێمی کوردستان بۆ پەیڕەوکردنی بەرنامە فێرکارییە پێشنیازکراوەکە لەباخچەکانی منداڵانی کوردستان.
2. ڕاسپاردنی مامۆستایانی باخچەکان لەکوردستاندا لەلایەن بەڕێوەبەرایەتی پەروەردەکان، بە بەکارهێنانی بەرنامەکە بۆ مەبەستی وتنەوەی بابەتەکان بە منداڵانی باخچە.
3. دابینکردنی پێویستییەکانی فێرکردن(بە تایبەتی تەکنەلۆجیای نوێ) لە باخچەکانماندا لە لایەن لایەنانی پەیوەندیدار لە وەزارەتی پەروەردەی هەرێمی کوردستان و بەڕێوەبەرایەتییەکانی، کە لە بەرنامە فێرکارییەکەدا ئاماژەی پێ کراوە، بۆ ئەوەی پرۆسەکە بە سەرکەوتووی بەڕێوەبچێت.
4. کردنەوەی خولی ڕاهێنان بۆ مامۆستایانی باخچەکان ، دەربارەی چۆنیەتی بەکارهێنانی ئامرازو بەرنامەکانی تەکنەلۆجیای فێرکردنی نوێ، لە لایەن بەڕێوەبەرایەتییەکانی پەروەردەی هەریم . جگە لە ئامادەکردنی ڕێبەر بۆ مامۆستایانی باخچەکانی منداڵان لەڕووی بەکارهێنانی تەکنەلۆجیای نوێ.

3-4 پێشنیارەکان:

توێژەر لەمیانەی توێژینەوەکایدا، پشنیاری ئەنجامدانی چەند توێژینەوەیەک دەخاتەڕوو کە ئەمانەن:

1. ئەنجامدانی توێژینەوەیەکی ئەزموونی بە دەرخستنی ئاستی کاریگەری بەرنامە پێشنیازکراوەکە لەسەر منداڵانی باخچەکان لە هەمان سنوری توێژینەوەکە.
2. ئەنجامدانی توێژینەوەیەکی هاوشێوەی ئەم توێژینەوەیە لەسەر ئاستی هەرێمی کوردستان بە مەبەستی زیاتر دەرخستنی کاریگەری بەرنامە پێشنیازکراوەکە.
3. ئامادەکردنی بەرنامەی پێشنیازکراوی هاوشێوە بۆ بابەتەکانی دیکەی باخچەکانی سەر بە وەزارەتی پەروەردەی هەرێمی کوردستان.
4. ئەنجامدانی توێژینەوەی زانستی بە مەبەستی دەرخستنی توانای مامۆستایانی باخچە لە بەکارهێنانی بەرنامە و تەکنەلۆجیای نوێدا.
5. ئامادەکردنی بەرنامەیەکی مەڵتیمیدیای فێربوونی بۆ گەشەپیدانی لێهاتوویەکانی خوێندکارانی بەشی باخچەی منداڵانی سەر بە کۆلێژی پەروەردەی بنەڕەتی لە بابەتە بریارلێدراوەکان.

سەرچاوەکان

سەرچاوەکان:

سەرچاوەکان بە زمانی کوردی

یەکەم: کتێب

1. بۆکانی، سابیر بکر مستەفا (٢٠٢٠)، **ئینسکلۆپیدیای زانستەدەروونیەکان**،چاپی یەکەم،سلێمانی،چاپخانەی چوارچرا.
2. حمید، نازدار صالح، (٢٠١٩) ، **ڕێبەری مامۆستایانی باخچەی منداڵان**، چاپی دووەم،هەولێر.
3. حمید، نازدار صالح،(٢٠١٩)، **شارەزایی و چالاکییەکان بۆ منداڵی باخچە**، چاپی سێیەم، هەولێر.
4. دیوانی دڵدار،(ک٢٥٧٣)، چاپی یەکەم، هەولێر، چاپخانەی کوردستان.
5. ڕەشە، ئەحمەد محمودی صاڵحی، (ب.س)" **شاری سلێمانی (٢٠٠) ساڵ**، چاپی دووەم، سلێمانی،دەزگای ڕۆشنبیری بڵاوکردنەوەی کوردی.
6. زەنگەنە ،اکرم حسین امین(٢٠١٥). **دەروازەیەک بۆ جوگرافیای سروشتی**، ،تاران، چاپخانەی پەنجەرە.
7. سەنتەری برایەتی، (١٩٩٨)، **جوگرافیای هەرێمی کوردستان**، چاپخانەی وەزارەتی پەروەردەی هەرێمی کوردستانی عێراق، هەولێر.
8. سەعید ،فایەق، (٢٠١٩)، **دیداکتیک مۆدێلل ومیتۆدەکانی وانەووتنەوە**، چاپی یەکەم، سليماني ،چاپخانەی تاران.
9. شەمەیی، سۆلاڤ فائق (٢٠٠٩)، **شیوازەگشتییەکانی وانەوتنەوە**، چاپی یەکەم، سلێمانی،چاپخانەی پەیوەند.
10. صایغ، لیلی، (2006)، ڕابەری مامۆستایانی باخچەی ساوایان.
11. عزیز، کریم احمد،(٢٠٢١)، **ستراتیژە نوییەکانی وانەووتنەوە**، هەولێر،چاپخانەی نارین.
12. عزیز،کریم احمد،(٢٠١٤)، **بنەماگشتییەکانی ڕێگاکانی وانەوتنەوە**، چاپی یەکەم، هەولێر، چاپخانەی نارین.
13. غفور،عبداللە.(٢٠٠٥)، **جوگرافیای کوردستان**، چاپی چوارەم، هەولێر،چاپخانەی وەزارەتی پەروەردە.
14. فتاح،نیاز محمد،(٢٠٢١)، **باخچەی منداڵان دەروازەیەک بۆ پرۆسەی پەروەردە**، چاپی یەکەم، سلێمانی، چاپخانەی کارۆ.
15. قادر، ڕەمەزان حمەدمین، (٢٠١٨)، **ڕێگاکانی وانە ووتنەوە شێوازە تیۆریی وپراکتیکیەکانی**، چاپی دووەم، کۆیە.

16. قەرەچەتانی، کەریم شەریف، (٢٠١٤). **سایکۆلۆژیای وانەووتنەوە**، چاپخانەی پیرەمێرد، سلێمانی.

دووەم: نامەی ماستەرو دکتۆرا

17. شوانی ،فاتح عبدالله، (2018). مێژووی شاری کەرکوک، تێزێکی دکتۆرای بڵاوکراوەیە، زانکۆی ئیرلانگ - نۆرمبێرگ)، ئەڵمانیا.

سێیەم: گۆڤار

18. سلێمان، عەباس، (ب.س). **جلوبەرگی کوردی لە مێژوودا**، گۆڤاری میدیای رامان، لاپەڕەی کەلەپور، بۆ زانیاری زیاتر سەردانی ئەم لینکە بکە: http://raman-media.net/86_87/r31.pdf

سەچاوەکان بە زمانی عەرەبی

یەکەم: کتێب

1. ابراهيم. عاهد، (1989). **مباديء القياس والتقويم في التربية**، مكتبة عمان، الاردن.
2. ابو حويج، مروان و اخرون، (2000). **المناهج التربوية المعاصرة مفاهمها**، عناصرها، اسها، عملياتها، دار الناشر، عمان.
3. ابو نصر، حمزة، (2009). **الشامل في التعلم والتعليم والتدريس نظريات و طرائق**، مكتبة الايمان، العدد 1، المنصورة مصر.
4. إسماعيل، حمد على، (1989). **أسس علم السكان وتطبيقاته الجغرافية** - ط ٧- دار الثقافة للنشر والتوزيع، القاهرة -
5. بحري، منى يونس، عارف، حبيب، (1986). **المنهج والكتاب المدرسي**، وزارة التعليم العالي والبحث العلمي، جامعة بغداد، العراق.
6. تهاني حسن أبو دبيسة، (2011)، **طفل ما قبل المدرسة، الأردن**، مكتبة المجمع العربي.
7. التومي، خالد عبدالقادر منصور،(2019). **الوطن والمواطنة, بين انتماء الامس و هجرة اليوم**، المركز القومى للبحوث والدراسات العليا، ليبيا.
8. جامل، عبدالرحمن عبدالسلام، (2000). **اساسيات مناهج التعليمية**، (اساليب تطويرها)، دار المناهج للنشر والتوزيع، عمان، اردن.

9. جامل، عبدالرحمن عبدالسلام، (2000). **اساسيات مناهج التعليمية، (اساليب تطويرها)**، دار المناهج للنشر والتوزيع، عمان، اردن.

10. جميل، عبد المجيد طارق ، (2005)، **لعب الأطفال من الخامات البيئية**، الأردن، دار الصفاء للنشر و التوزيع.

11. حامد عبد السلام الزهران، (2002)، **دراسات في الصحة النفسية والإرشاد النفسي**، ط 1، القاهرة، عالم الكتب.

12. الحريري،رافدة(2002)،**نشأة رياض الاطفال**، مكتبةالصيكان، عمان، الاردن.

13. الحلفاوي، وليد سالم محمد، (2006). **مستحدثات تكنلوجيا التعليم عصر المعلومات**، ط1، دار الفكر، عمان.

14. الحلية، محمد محمود، (1999). **التصميم التعليمي نظرية و ممارسة**، دار المسيرة للتوزيع، والنشر، عمان، الاردن.

15. الحلية، محمد، (2003). **تصميم التعليم نظرية و ممارسة**، مكتبة الراشد، الرياض.

16. الحيلة، محمدمحمود(2004): **تكنلوجيةالتعليم بين النظريةوالتطبيق**،ط4،دارالميسرة،عمان.

17. خميس، محمد عطية، (2003). منتوجات تكنلوجيا التعليم، دار الكلمة القاهرة.

18. الخوالدة، محمد محمود واخرون، (2007). **اسس بناء المناهج التربوية و تصنين الكتاب التعليمي**، دار المسيرة للنشر والطباعة والتوزيع، عمان، الاردن

19. الداودى ،عوني(٢٠٠٢)، **كركوك رحلة في ذاكرة التأريخ**، مطبعة نينا – اوبسالا.

20. الداوود، شيخة عثمان عبدالعزيز، (2013). **الاسس النظرية للتصميم التعليمي**، محاضرة بكلية التربية قسم تقنيات التعليم من دراسات العليا

21. زيتون،كمال عبدالحميد، (02002). **تكنلوجيا التعليم في عصرالمعلومات والاتصالات**،دار عالم الكتب للنشروالتوزيع،الاسكندرية.

22. سرايا، عادل، (2007). **التصميم التعليمي والتعلم ذو المعنى**، دار وائل للنشر والتوزيع، الاردن, عمان.

23. الشامي، صلاح الدين، (1999). **الفكر الجغرافي, سيرة و مسيرة**، منشأة المعارف, الاسكندرية.

24. شفيق، حسين، (2008). **التصميم الجغرافي في الوسائط المتعددة**، دار فكر و فن للطباعة والنشر، القاهرة.

25. صادق،عباس مصطفي(2008) ، **الإعلام الجديد المفاهيم والوسائل والتطبيقات**، ط 1، رام الله : دار الشروق للنشر والتوزيع.

26. صبرى ، ماهر إسماعيل ، (2009): **مفاهيم مفتاحيه فى المناهج وطرق التدريس** ، دراسات عربيه فى التربيه وعلم النفس.

27. عبد العلي الجسماني، (1994)، **سيكولوجية الطفولة والمراهقة وخصائصها الأساسية**، بيروت، الدار العربية للعلوم.

28. عبدالقادر، محمد، (2013). **نماذج و ستراتيجيات التدريس الفعال بين النظرية والتطبيق**، دار الكتاب الجامعي، العين.

29. عبدالمنعم،منصور أحمد(2015)، **الجغرافية في قلب التربية**، مكتبة الآنجلو المصرية، القاهرة.

30. عفاف عويس، (2003)، **سيكولوجية الإبداع عن الأطفال**، عمان، دار الفكر.

31. عقيل، ابراهيم، (2003). **الشامل في تدريس المعلمين، التفكير والابداع**، ط12، دار الوراق للطباعة والنشر، الرياض، السعودية.

32. الفار، ابراهيم عبدالوكيل، (2000)، الوسائط المتعددة اعداد و انتاج البرمجيات، ط2، دار الفكر للطباعة والنشر، دمشق، سوريا. نقلا عن (العتيبي، 2010: ص22)

33. فرجاني، خيري، (ب.س). **مفهوم الوطن والمواطنة في الفكر السياسي المعاصر**، نركز الدراسات والبحوث الاستراتيجية للنشر، بغداد.

34. فلحي, محمد جاسم, (2006). **النشر الألكتروني الطباعة والصحافة الألكترونية والوسائط المتعددة**، دار المناهج للنشر والتوزيع، عمان.

35. لعياضي، نصرالدين و رابح، الصادق، (2004). **الوسائط المتعددة و تطبيقاتها في الاعلام والثقافة والتربية**، ط1، دار الكتاب الجامعيالامارات العربية.

36. مرعي، توفيق احمد، و محمد، محمود الحلية، (2007). **المناهج التربوية الحديثة (مفاهيمها، عناصرها، اسسها، عمليتها)**، دار المسيرة للنشر والتوزيع، عمان، الاردن.

37. مها إبراهيم البسيوني، (2009)، **مناهج الروضة وبرامجها في ضوء معايير الجودة**، المنصورة، المكتبة العصرية.

38. موسى، حسين حسن(2009): **استخدام الوسائط المتعددة في بحث العلمي** ،دارالكتاب الحديث،القاهرة.

39. الشوربجي، نبيلة ، (2003)، **المشكلات النفسية للأطفال**، القاهرة، دار النهضة.

40. نصر، حسني محمد، (2003). **الانترنيت والاعلام**، مكتبة الفلاح للنشر والتوزيع، الكويت.

41. الهاشمي، عبدالرحمن عبد علي، و طه علي حسين الدليمي، (2008). **ستراتيجيات حديثة في فن التدريس**، دار الشروق للنشر والتوزيع، الاردن.

42. اليونسكو وزارة التربية والتعليم والأجفند, (2003). **المنهج المطور لرياض الأطفال، مشروع تطوير و تنمية الطفولة المبكرة في مصر**، مكتب اليونسكو بالقاهرة.

دووەم: ماستەر نامە بڵاوکراوەکان بەزمانی عەرەبی

1. احمد, شيما محمد نجاتي،(2014). **برنامج الحس الجغرافي لطفل الروضة**، رسالة ماجستير منشورة، قسم رياض الاطفال كلية التبية جامعة طنطا.

2. بغيدة،ابراهيم فوزي،عبدالحميد،محمد ابراهيم(2012)،**الانشطة الفنية كمدخل لتنمية بعض المهارات الجغرافية لدى الطفل الروضة**،رسالة منشورة،كلية رياض الاطفال، جامعة بورسعيد.

3. البهزرى،علاء شاكر(1989): **تحليل التفاعل بين المدرس وطلبة في المواد الفنية العمليةفي قسم التربية الفنية**، كلية الفنون الجميلة، جامعةبغداد.

4. الحربي، عبد الله بن رمزي بن عبد الله (2010): **الانتماء الوطني وعلاقته ببعض متغيرات الشخصية لدى عينة من طلاب المرحلة الثانوية بمدينتي مكة المكرمة وجدة**، رسالة ماجستير غير منشورة، قسم علم النفس(الارشاد التربوي)، كلية التربية، جامعة ام القرى.

5. خفني، مها كمال, محمد، يارا ابراهيم, (2017). **فاعلية وحدة جغرافية مقترحة قائمة علي ندخل مونتيسوري في تنمية الحس الجغرافي و بعض مهارات قراءة الخريطة الطفل الروضة**, رسالة ماجستير منشورة، في كلية التربية، جامعة سيوط.

6. حمدان، محمد زياد (2003). **برامج مقترحة جديدة لإعداد المعلمين في التخصصات الأكاديمية باعتبار تكنولوجيا الوسائط المتعددة المعاصرة**, مجلة التربية والثقافة والعلوم ، كلية التربية ، جامعة عجمان ، مارس، العدد (140).

7. الحنفاوي، محمود محمد محمد، و شهاب، اسراء رأفت محمد علي، (2011). **فاعلية برنامج إلكتروني من تصميم الباحثين لإكساب بعض المفاهيم البيئية لدى أطفال مرحلة الرياض المعاقين سمعية بالمملكة العربية السعودية**، رسالة منشورة في مجلة العلوم الانسانية والاجتماعية، العدد الثاني والثلاثون. جامعة الطائف.

8. الحولى ، خالد عبدالله لسيمان ، (2010) : **برنامج قائم على الكفايات لتنميه مهاره تصميم البرامج التعليميه لدى معلمي التكنولوجيا** ، رسالة ماجستير منشوره فى المناهج وتكنولوجيا التعليم بكليه التربيه بالجامعه الاسلاميه ، غزه ، فلسطين.

9. أبو داود، سمية محمد. (2010م). " **فاعلية برمجية تعليمية مقترحة لتنمية مهارات إعداد الوسائط المتعددة لطالبات الدبلوم العام في التربية**" ، رسالة ماجستير، جامعة الملك سعود ، الرياض: السعودية.

10. دراسة صالح (2005): مجلة الجامعة الاسلامية (سلسلة الدراسات الانسانية)، المجلد السادس عشر،العدد الاول،ص445- 471، يناير 2008.

11. الدرويش،أحمد بن عبدالله بن ابراهيم (2004)، **أثر استخدام الوسائط المتعددة على تحصيل طلاب الصف الثاني المتوسط في مادة العلوم بمدينة الرياض**،رسالة منشورة،كلية التربية جامعة الملك سعود.

12. الدسوقي، رانيا عبدالغني، (2019). **فاعلية برنامج وسائط متعددة لتنمية لمفاهيم الهندسية لطفل الروضة**، اطروحة دكتورا منشورة، كلية التربية للطفولة المبكرة، جامعة القاهرة.

13. سعد، نهاد، (2006). الطرق الخاصة في تدريب العلوم، وازرة التعليم العالي والبحث العلمي، جامعة البصرة، العراق.

14. ابو سويرح، احمد اسماعيل سلام، (2009). **برنامج تدريبي قائم على التصميم التعليمي في ضوء الاحتياجات التدريبية لتنمية بعض المهارات التكنلوجية لدى معلمي التكنلوجيا**، بحث ماجستير غير منشورة في المناهج و تكنلوجيا التعليم, بكلية التربية, بجامعة الاسلامية بغزة، فلسطين.

15. الشربيني، داليا فوزي، (2019). **فاعلية استخدام الوسائظ التفاعلية في تنمية الحس الجغرافي والوعي بمفهوم جودة الحياة تدريس الدراسات الاجتماعية للتلاميذ الصم بالمرحلة الاعدادية**، رسالة ماجستير منشورة، في المجلة العلمية والمحكمة المجلد السابع العدد الثاني.

16. الشعراوي، حازم احمد (2008): **اثر برنامج بالوسائط المتعددة على تعزيز قيم الانتماء الوطني والوعي البيئي لدى طلبة الصف التاسع**، رسالة ماجستير غير منشورة، المناهج وطرائق التدريس، تكنولوجيا التعليم، كلية التربية، الجامعة الاسلامية –غزة.

17. الطلاع، عبد الرؤوف احمد(2010):**التوافق النفسي وعلاقته بالحس الوطني لدى الاسيرات الفلسطينيات المحررات من السجون الاسرائيلية** ، بحث منشور في مجلة جامعة الازهر في غزة، سلسلة العلوم الانسانية،م12،ع9،.

18. ظاهر، ايهاب شعبان عطية، (2018). **دور التصميم الجرافكي والوسائط المتعددة في تطوير الكتب التعليمية الالكترونية للصف الخامس الاساسي بمادة الرياضيات**، رسالة ماجستير منشورة، قسم التصميم الجرافي كلية العمارة والتصميم، جامعة الشرق الأوسط.

19. الظفيري، عبدالجبار حسين حسين، (2020). **علم التصميم التعليمي و تأريخه،** بحث تمهيدي لماجستر, قسم تكنلوجيا التعليم كلية التربية، جامعة صنعاء, الجمهورية اليمنية.

20. عارف، كارزان محمد، (2014). **اثر برنامج تعليمي ،الوسائط متعددة في تحصيل طلبة المرحلة الأولى في قسم العلوم الإجتماعية في مادة الجغرافيا الطبيعية و اتجاههم نحوه**، رسالة ماجستير غير منشورة، في طراق التدريس العلوم الاجتماعية، كلية التربية الاساسية، جامعة صلاح الدين، اربيل.

21. عبالمعطي، علي، (1979). **مناهج البحث العلمي في العلوم الرياضية واطبيعية والتأريخية**، جامعة بيروت العربية، كلية الاداب، نمتبة كريدية اخوان، بيرون، لبنان.

22. العتيبي، عهود بن مشعل بن هلال، (2010). **التحديات التي تواجه المعلمات في استخدام الوسائط المتعددة لتنمية مكتسبات المواد الاجتماعية لدى طالبات المرحلة الثانوية بمدينة مكة المكرمة**، رسالة ماجستير منشورة، في قسم المناهج و طرق التدريس، كلية التربية، جامعة ام القرى.

23. عشوش" ابراهيم، (1990). **تدريس بعض موضوعات الهندسة**، طبقا لنوذج (فراير) و اثره على اكتساب المفاهيم والتعميمات الرياضية لدى التلاميذ الأولى من التعليم الأساسي، رسالة ماجستير غير منشورة، ملية التربية، حامعة طنطا.

24. عفانة غزرو، (2000). **حجم التأثير واستخدامه في الكشف عن مصداقية النتائج في البحوث التربية والنفسية**، المؤتمر العلمي الرابع، مجلة التربية للجميع، الكمعية المصرية للتربية العلمية، مجلد 1 عدد3.

25. علي ، ابراهيم عبد الرحمن محمد(1998): **برنامج مقترح في مادة علم الاجتماع لتنمية الحس الاجتماعي لدى طلاب كلية التربية**، مجلة دراسات مناهج وطرق التدريس ، الجمعية المصرية للمناهج وطرق التدريس،ع47.

26. العمراني، منى حسن الجعفري (2009)، **وحدة مقترحة لاكتساب مهارات تصميم وتقويم البرمجيات التعليمية لدى الطلبات المعلمات تخصص تكنلوجيا التتعليم في جامعة الاسلامية** بغزة، رسالة رسالة ماجستر منشورة، كليةالتربية، الجامعة الاسلامية، غزة، فلسطين.

27. العناني، حنان عبدالحميد (2008)، **فاعلية برنامج تدريبي في اشباع الحاجات النفسية لأطفال الروضة مجلة العلوم التربوية والنفسية**، المجلد التاسع العدد4، البحرين.

28. أبو فودة ، محمد عطية (2007): **دور الاعلام التربوي في تدعيم قيم الحس الوطني لدى الطلبة الجامعيين في محافظات غزة**، رسالة ماجستير غير منشورة، كلية التربية الاسلامية – غزة.

29. كشاش، ازهار علوان، (2011). **فاعلية برنامج مقترح لتدريس مادة المناهج والكتاب المدرسي في ضوء معاير الجودة**، (اطروحة دكتوراه) كلية التربية ابن رشد، جامعة بغداد، العراق.

30. نبهان، أحمد ابراهيم أحمد (2009)،**دورمديرات رياض الاطفال كمشرفات كمقيمات في تحسين أداءالمعلمان وسبل تطويره في محافظات غزة**، رسالة ماجستر منشورة، كليةالتربية، الجامعة الاسلامية، غزة، فلسطين.

31. هلال, مروة بكرة، (2004). **برنامج لتنمية الحس المكاني والمفاهيم الهندسية لدى اطفال الرياض**، رسالة ماجستير غير منشورة، كلية التربية جامعة طنطا.

32. ابو ورد، ايهاب محمد مرزوق، (2006) **أثر برمجيات الوسائط المتعددة في اكتساب مهارة البرمجة الأساسية والاتجاه نحو مادة التكنولوجيا لدى طالبات الصف العاشر**، رسالة ماجستير منشورة، قسم المناهج و طرق التدريس، كلية التربية، جامعة اسلامية غزة.

سەرچاوەکان بە زمانی ئینگلیزی

1. Downs, Roger (1994): Geography for life, USA, National Geographic Society.

سەرچاوەکانی ئینتەرنێت

1. mond, Insa (2019): Michigan State University Extension - December 20. From: https://www.canr.msu.edu.لەرێکەوتی(٢٠٢٢/٦/٤) سەردان کراوە

2. الجراح، عبدالمهدي على (2012)، **درجة استخدام معلمات رياض الاطفال في عمان لتكنلوجيا المعلومـــــــات والاتصـــــــالات والعوائــــــق**. وەرگيـــــــراوە لە: https://Platform.almanhal.com/Files/2/49617 لەرێکەوتـــی (٢٠٢٢/٦/١٠) ســـەردان کراوە.

3. جودت، مصطفى(2015). نماذج التصميم التعليمي، مقالة منشورة عبر انترنيت عن الموقع بوابة التكنلوجيا، وەرگيراوە لە: https://drgawdat.edutech-portal.net لە ڕێکەوتی (٢٠٢١/٤/١) سەردان کراوە.

4. درويش،ابـو الهيـثم محمـد (2021) .التصـميم التعليمـي ونماذجـه ، وەرگيـراوە لە https://ar.islamway.net لەريکەوتی (٢٠٢١/٣/٢٥) سەردان کراوە

5. ســرحان، وليــد(2022) أشــهر نمــاذج التصــميم التعليمــي ، وەرگيــراوە لە / https://mawdoo3.com/ ، لە ڕێکەوتی(٢٠٢٢/٢/٢٠)سەردان کراوە.

6. العتوم،خلودحسن(2020)، **ما أهمية الوسائل التعليميةفي رياض الاطفال**. وەرگيراوە لە: https://e3arabi.com/ .لەڕێکەوتی(٢٠٢٢/٦/١٢)سەردان کراوە.

7. عرابي, عباس محمد، (2020). دور الاسرة والمدرسة في تنمية الوطنية في نفوس الاطفال، وەرگيراوە لە https://midad.com لەڕێکەوتی (2020/2/١٥) سەردان کراوە.

8. ممــدوح، الفقــي (2014) انــواع نمــاذج التصــميم التعليمــى، وەرگيــراوە لە https://lapatrona.company لەڕێکەوتی(٢٠٢١/٣/٣٠) سەردانکراوە.

9. نماذج تصميم التعلم الالكترونى: ج٢ ، ٢٠١٥ ،ئەنتەرنێت) من الموقع http://digital-curriculum.blogspot.com/2015/02/blog-post_11.html

١٠.سيد احمد، حسين مصيلحي، (ب.س). تطبيقات االنترنت والوسائط المتعددة مدخل للتعليم والتدريب عن بعد، نسخة كتاب مجانية عبر انترنيت عن الموقع http://ktabpdf.com لەڕێکەوتی (٢٠٢١/٣/١) سەردانکراوە.

پاشکۆکان

پاشکۆی ژمارە (١) لیستی شارەزایان و هەڵسێنگێنەران بۆ ئامرازەکانی توێژینەوەکە

ژ	ناو	نازناوی زانستی	پسپۆڕی	شوێن	جۆری ڕاوێژکردن				
					آ	ب	ت	ج	چ
1	د.علی عبدالرحمن جمعه	پرۆفیسۆر	ڕێگاکانی وانە ووتنەوە	زانکۆی سلێمانی	✓				✓
2	د.سۆلاڤ فائق محمد	پرۆفیسۆر	ڕێگاکانی وانە ووتنەوە	زانکۆی سلێمانی	✓	✓			
3	د. صاب بکر مصطفى	پرۆفیسۆر	دەرونزانی پەروەردەیی	زانکۆی سلێمانی	✓				
4	د.نضام عبدالجبار حسین	پرۆفیسۆر	ڕێگاکانی وانە ووتنەوە	زانکۆی سلێمانی	✓			✓	✓
5	د.کاوە علی محمد	پرۆفیسۆر	ڕێگاکانی وانە ووتنەوە	زانکۆی کۆیە	✓				
6	د.مؤید اسماعیل جرجیس	پرۆفیسۆر	کەسایەتی و دروستی دەرونی	زانکۆی صلاح الدین	✓				
7	د.نیان نامق صابر	پرۆفیسۆر	پەروەردەی دەروناسی	زانکۆی سلێمانی			✓	✓	
8	د.عبدالصمد احمد محمد	پرۆفیسۆری یاریدەدەر	دەرونزانی	زانکۆی سلێمانی	✓				
9	د.نزیرە صالح	پرۆفیسۆری یاریدەدەر	دەرونزانی	زانکۆی سلێمانی	✓			✓	
10	د.کریم احمد عزیز	پرۆفیسۆری یاریدەدەر	ڕێگاکانی وانە ووتنەوە	زانکۆی گەرمیان	✓				
11	د. احمد علی حمە	پرۆفیسۆری یاریدەدەر	کۆمەڵناسی	زانکۆی سلێمانی		✓	✓		
12	د.کوردستان عمر محمد	پرۆفیسۆری یاریدەدەر	کاری کۆمەڵایەتی	زانکۆی سلێمانی		✓		✓	
13	م. وفاء محمد حسین احمد	پرۆفیسۆری یاریدەدەر	پەروەردەی هونەر	زانکۆی سلێمانی		✓		✓	
14	د.ایناس احمد عزیم	پرۆفیسۆری یاریدەدەر	فیسۆلۆجی	زانکۆی سلێمانی				✓	✓
15	م. بختیار ابراهیم فتاح	مامۆستای باخچە	کۆمەڵناسی	زانکۆی سلێمانی		✓		✓	
16	م. کارزان محمد عارف	مامۆستای باخچە	ڕێگاکانی وانە ووتنەوە	زانکۆی سلێمانی				✓	✓
17	م. رزگار حمەلاو خالد	مامۆستای باخچە	ڕێگاکانی وانە ووتنەوە	زانکۆی سلێمانی				✓	

18	م. میدیا ماجد امد	مامۆستای باخچە	---	باخچەی لانک					✓
19	م.شهلا محمد اورحمان	مامۆستای باخچە	---	باخچەی لانک					✓
20	م.بەرهەم عبدالله قادر	مامۆستای باخچە	---	باخچەی سلێمانی					✓
21	م.پەری ابوبکر	مامۆستای باخچە	---	باخچەی سلێمانی					✓
22	م.ژیان محمد علی	مامۆستای باخچە	---	باخچەی سلێمانی					✓
23	م.تریفە محمد خرچە	مامۆستای باخچە	---	باخچەی گوڵ					✓
24	م. مینۆ محمد توفیق	مامۆستای باخچە	---	باخچەی گوڵ					✓
25	م.تەرزە عمر عزیز	مامۆستای باخچە	---	باخچەی هەنگ					✓
26	م.سانیا احمد صالح	مامۆستای باخچە	---	باخچەی هەنگ					✓
27	م.شنۆ دەروێش محمد امین	مامۆستای باخچە	ڕێگاکانی وانە ووتنەوە	زانکۆی سلێمانی			✓		

أ. هەڵسەنگاندنی فۆڕمی ڕێگاو ستراتیژی وانە ،هۆکارەکانی فێرکردن، چالاکی ، پرسیاری گونجاو بۆ هەڵسەنگاندنی منالآنی باخچە.

ب. هەڵسەنگاندنی بابەتەکانی هەستی نیشتیمانی.

ج. هەڵسەنگاندنی ناوەڕۆکی هەستی نیشتیمانی.

د. هەلسەنگاندنی ئامانجە فێرکاریە گشتیەکان و ئامانجە ڕەفتاریەکان بۆ هەستی جوگرافی و هەستی نیشتیمانی.

ه. هەڵسەنگاندی کۆتایی بۆ بابەتەکانی پرۆگرامەکە لەلایەن شارەزایانەوە.

پاشکۆی (2) لیستی ناوی باخچەکانی ناوەندی پارێزگای سلێمانی کە سەردان کراون

ژ	ناوی باخچە	پەروەردە
١	باخچەی منالانی گوڵ	ڕۆژئاوا
٢	باخچەی منالانی هەنگ	ڕۆژئاوا
٣	باخچەی منالانی وایزی کازیوەی ناحکومی	ڕۆژهەلات
٤	باخچەی منالانی وایزی ناحکومی	ڕۆژهەلات
٥	باخچەی منالانی ئاوێزە	ڕۆژهەلات
٦	باخچەی منالانی سلێمانی	ڕۆژهەلات
٧	باخچەی منالانی دیلان سیتی	ڕۆژهەلات
٨	باخچەی منالانی لانک	ڕۆژئاوا

پاشکۆی ژمارە (٣) ڕاپرسی کراوە بەمەبەستی بە دەستنیشانکردنی وانەکانی بابەتی هەستی نیشتیمانی لەلایەن پسپۆڕان

وەزارەتی خوێندنی باڵا و توێژینەوەی زانستی
زانکۆی سلێمانی
کۆلێژی پەروەردەی بنەڕەت
بەشی باخچەی منداڵان
خوێندنی باڵا / ماستەر

ڕاوەرگرتنی سەرەتایی

بۆ مامۆستای بەرێز.....

سلاوی زانست

من خوێندکاری (خوێندنی باڵا/ماستەر) لە بەشی (باخچەی منداڵان) هەڵدەستم بە ئەنجامدانی توێژینەوەیەک بە ناونیشانی (**بەرنامەیەکی فێرکاری پێشنیازکراو پشت بەست بە (مەڵتیمیدیا) بۆ گەشەپێدانی هەستی جوگرافی و نیشتیمانی لای منداڵانی باخچە)** و یەکێک لە پێداویستییەکانی توێژینەوەکە، بریتییە لە دەستنیشانکردنی ئەو بابەتە فێرکارییانە کە پێویستە کاریان لەسەر بکرێت لە ناوەڕۆکی پرۆگرامەکە بە مەبەستی گەشەپێدانی هەستی نیشتیمانی لای منداڵانی باخچە، بۆ بەدەستهێنانی ئەم پێداویستیە بە پێویستم زانی ڕاو و بۆچوونی بەڕێزتان وەک کەسانی ئەکادیمی و شارەزا و خاوەن ئەزموون لەم بوارەدا وەربگرم، هیوادارم هاوکاریم بکەن بە لوتفی خۆتان وەڵامدانەوەی پرسیارەکەی ئەم ڕاپرسیە.

لەگەڵ ڕێز و سوپاسدا

تێبینی: تکایە مامۆستای بەڕێز ئەم زانیاریانەی لای خوارەوە پڕ بکەرەوە:

ناوی سیانی: ....   پلەی زانستی: ....

بڕوانامە: ....   ڕەگەز: ....

پسپۆڕی گشتی: ....   پسپۆڕی وورد: ....

ناوی سەرپەرشتیار:
پ.د. جواد نعمت حسین

ناوی خوێندکار:
مهاباد ابراهیم عبدالله

پاشکۆی ژمارە (٤) ڕاپرسی داخراوبەمەبەستی بەدەستهینانی ڕاستگۆیی ئامانجە فێرکاریە گشتیەکان و ئامانجە ڕەفتاریەکانی ناو بەرنامەکە لەلایەن پسپۆڕانەوە.

وەزارەتی خوێندنی باڵا و توێژینەوەی زانستی
زانکۆی سلێمانی
کۆلێژی پەروەردەی بنەڕەت
بەشی باخچەی منداڵان
خوێندنی باڵا / ماستەر

ڕاوەرگرتنی پسپۆڕان

سڵاوی زانست......

من خوێندکاری (خوێندنی باڵا/ماستەر) لە بەشی (باخچەی منداڵان) هەڵدەستم بە ئەنجامدانی توێژینەوەیەک بە ناونیشانی (**بەرنامەیەکی فێرکاری پێشنیازکراو پشت بەست بە (مەڵتیمیدیا) بۆ گەشەپێدانی هەستی جوگرافی و نیشتیمانی لای منداڵانی باخچە**) و یەکێک لە پێداویستییەکانی توێژینەوەکە، بریتییە لە دیاریکردنی ئامانجە فێرکاریە گشتیەکان و ئامانجە ڕەفتاریەکان کە پێویستە کاریان لەسەر بکرێت لە پرۆگرامەکە بە مەبەستی گەشەپیدانی هەستی نیشتیمانی و هەستی جوگرافی لای منداڵانی باخچە، بۆ بەدەستهێنانی ئەم پێداویستیە بە پێویستیم زانی راو بۆ چوونی بەڕێزاتان وەک کەسانی ئەکادیمی و شارەزا و خاوەن ئەزموون لەم بوارەدا وەربگرم، هیوادارم هاوکاریم بکەن بە لوتفی خۆتان لە ڕێگای وەڵامدانەوەی پرسیارەکەی ئەم ڕاپرسیە.

لەگەڵ ڕێز و سوپاسدا

تێبینی: تكایە مامۆستای بەڕێز ئەم زانیاریانەی لای خوارەوە پڕ بكەرەوە:
ناوی سیانی: .... پلەی زانستی: ....
بڕوانامە: .... ڕەگەز: ....
پسپۆڕی گشتی: .... پسپۆڕی وورد: ....

ناوی سەرپەرشتیار: ناوی خوێندکار:
پ.د. جواد نعمت حسین مهاباد ابراهیم عبدالله

آ: ئامانجە فێرکاریە گشتیەکان بۆ بابەتی هەستی نیشتیمانی

ژ	برگەکان	شیاو	نەشیاو	**پێشنیار**	بوار
١	ناساندنی نیشتیمان (هەرێمی کوردستان) بە منداڵان.				زانیاری
٢	ئاشناکردن بە نەخشەی هەرێمی کوردستان.				زانیاری
٣	خۆشەویستکردنی نیشتمان.				ویژدانی
٤	ڕاهێنانی منداڵان بۆ کێشانی وێنەی دەستیان لەسەر نەخشەی هەریمی کوردستان				لێهاتوویی
٥	ئاشناکردن بة ئاڵای کوردستان.				زانیاری
٦	خستنەڕووی ژمارەی ڕەنگەکانی ئاڵای کوردستان.				زانیاری
٧	باسکردنی هەریەک لە رەنگەکانی ئاڵای کوردستان.				زانیاری
٨	خۆشەویسکردنی ئاڵای کوردستان لای منداڵان.				ویژدانی
٩	خولڤاندنی حەز و ئارەزوو بۆ فیربوون بەرامبەر بە بابەتی ئاڵای کوردستان.				ویژدانی
١٠	ڕاهێنان لەسەر چۆنێتی ڕەنگکردنی ئاڵای کوردستان.				لێهاتوویی
١١	ئاشناکردن بە سروودی نیشتیمانی (ئەی ڕەقیب).				زانیاری
١٢	هاندان بۆ لەبەرکردنی سروودی نیشتیمانی.				ویژدانی
١٣	ڕاهێنان بۆ لەبەرکردنی سروودی نیشتیمانی.				لێهاتوویی
١٤	ناساندنی پێشمەرگە بە منداڵان.				زانیاری
١٥	خستنە ڕووی ئەرکی پێشمەرگە لە پاراستنی نیشتیمان.				زانیاری
١٦	خۆشەویستکردنی پێشمەرگە.				ویژدانی
١٧	هاندان بۆ ڕێزگرتن لە پێشمەرگە.				ویژدانی
١٨	ئاشناکردن بە جەژنی نەورۆز وەک بۆنەیەکی نەتەوەیی.				زانیاری

١٩	خسـنەڕووی چاڵاكییەكـانی تـایبەت بە جەژنـی نەورۆز.				زانیاری
٢٠	خولّقاندنی مەیل لای منداڵان بەرامبەر بە جەژنی نەورۆز.				ویژدانی
٢١	ئاراستەكردنیان بۆ بایەخدان بە جەژنی نەتەوەیی نەورۆز.				ویژدانی
٢٢	ناساندنی جل و بەرگی كوردی.				زانیاری
٢٣	باسكردنی جۆرەكانی جل و بەرگی كوردی.				زانیاری
٢٤	خولّقاندنی مەیل بۆ جل و بەرگی كوردی.				ویژدانی
٢٥	هاندانی منداڵان بـۆ پاریزگـاری لە جـل و بەرگـی كوردی.				ویژدانی
٢٦	ئاشنا كردنیان بە پێنج شارە گەورەكەی كوردستان (هەولێر، كەركوك، سلێمانی، دهۆك، هەڵەبجە).				زانیاری
٢٧	خۆشەویستكردنی شارەكانی كوردستان.				ویژدانی
٢٨	خولّقاندنی مەیل بۆ سەردانیكردنی شارەكان.				ویژدانی
٢٩	ناسناندی شوێنە گەشتیاریەكانی كوردستان.				زانیاری
٣٠	خولّقانـدنی حەز و ئـارەزوو بـۆ سـەردانیكردنی شوێنەگەشتیاریەكان.				ویژدانی
٣١	ئاراسـتەكردنیان بـۆ بایەخـدان بە پـاك ڕاگرتنـت شوێنەگەشتیاریەكان.				ویژدانی
٣٢	دروسـتكردنی ئـارِاسـتةى ئـةريَنـى بـؤ شانازيكردن بة نيشتمانةوة .				ویژدانی
٣٣	خولّقاندنی حەز و ئارەزوو لای منداڵان بەرامبەر بە چیرۆكە كوردیەكان.				ویژدانی
٣٤	ئاشناكردنی منداڵ بە ژینگەی كوردستان.				زانیاری
٣٥	هاندان بۆ پاراستنی ژینگەی كوردستان.				ویژدانی
٣٦	خۆشەویستكردنی ژینگەی كوردستان.				ویژدانی
٣٧	ڕینمایی كردن بۆ چۆنێتی پاك ڕاگرتنی ژینگە.				ویژدانی
٣٨	ڕاهێنان بۆ پاراستنی ژینگەی كوردستان.				لێهاتوویی

ب: ئامانجە ڕەفتاریەكان بۆ بابەتی هەستی نیشتیمانی

ژ	بڕگە	شیاو	نەشیاو	پێشنیار	ئاست

١	منــداڵ بتوانێــت نــاوی نیشــتمانەکەی بڵێت.				وەبیرهاتنەوە
٢	بتوانێــت وێــنەی ئــاڵای کوردســتان بکێشێت.				جێبەجێکردنــی ئاراستەکراو
٣	بتوانێت ڕەنگەکانی ئاڵای کوردستان بژمێرێت.				وەبیرهاتنەوە
٤	نــاوی ڕەنگەکــانی ئــاڵای کوردســتان بڵیت.				وەبیرهاتنەوە
٥	بتوانێت سرودی نیشتمانی بڵێتەوە.				وەبیرهاتنەوە
٦	پێشـمەرگە وەک پـارێزەری نیشـتمان بناسێت.				وەبیرهاتنەوە
٧	هەنــدێک لەچالاکیەکــانی جەژنــی نەورۆز بڵێت.				وەبیرهاتنەوە
٨	جەژنـــی نەورۆز وەک دەســـپێکی وەرزی بەهار بناسێت.				وەبیرهاتنەوە
٩	توانــای جیــاکردنەوەی جلــوبەرگی کوردی هەبێت.				تێگەیشتن
١٠	بتوانێت کەسایەتیەکانی ناو چیرۆکەکە بناسێتەوە.				وەبیرهاتنەوە
١١	بتوانێــت ژیــنگەی پــۆلەکەی پــاک ڕاگرێت.				جێبەجێکردنــی ئاراستەکراو
١٢	بتوانێــت نــاوی شــارەگەورەکانی کوردستان بڵێت.				وەبیرهاتنەوە
١٣	جیاکــاری لەنێــوان پێــنج شــارە گەورەکەی کوردستان بکات.				تێگەیشتن
١٤	وەسـفی ئەو شـارە بکـات کە خـۆی تیایدا دەژی.				وەبیرهاتنەوە
١٥	بتوانێــت نــاوی چەنــد شــوێنێکی گەشتیاری لەکوردستاندا بڵێت.				وەبیرهاتنەوە

ت: ئامانجە فێرکاریە گشتیەکان بۆ بابەتی هەستی جوگرافی

ژ	بڕگە	شیاو	نەشیاو	پێشنیار	ئاست
١	ئاشناکردنی منداڵان لە دیاریکردنی شوێنی شتەکان کەدەکەونە بۆشایی چواردەوری منداڵەوە هەروەها بەکارهێنانی ئەو وشانەی کە تایبەتن بە شوێنی شتەکانەوە وەک (دوور و نزیک و لەپێش و لەپاش)				زانیاری
٢	خولقاندنی مەیل لای منداڵان بۆ جیاکردنەوەی شوێنی شتەکان کە لە ژینگەی دەورووبەری دا هەیە.				ویژدانی
٣	ڕاهێنانی منداڵان لەسەر چۆنییەتی دەستنیشانکردنی شوێنی شتەکان لەسەر زەوی ،دەستنیشانکردنی ئەو شوێنەی کە تێیدەکەوێت.				لێهاتویی
٤	ئاشناکردنی منداڵان بە بابەتی (٤) ئاراستە جوگرافییەکان (باکور،باشور،ڕۆژهەلات،ڕۆژئاوا).				زانیاری
٥	ڕاکێشانی سەرنجی منداڵان بۆ ڕۆڵی (٤) ئاڕاستە جوگرافییەکان لە ژیانی ڕۆژانەماندا.				ویژدانی
٦	ڕاهێنانی منداڵان لەسەر چۆنێتی کیشانی وێنەی ئاراستەکان لەسەر کاغەز.				لێهاتویی
٧	ئاشناکردنی منداڵان بە نەخشەوتۆپی گۆی زەوی.				زانیاری
٨	خستنەڕووی جیاکاری لە نێوان نەخشەو تۆپی گۆی زەویدا.				زانیاری
٩	خولقاندنی حەزوئارەزوولای منداڵان بۆ فێربون سەبارەت بە نەخشەو گۆی زەوی				ویژدانی
١٠	ڕاهێنانی منداڵان لەسەر چۆنێتی ڕەنگکردنی نەخشە				لێهاتویی
١١	ئاشناکردن بە چوار وەرزەی ساڵ (بەهار ،هاوین،پایز،زستان).				زانیاری
١٢	خستنەڕووی جیاوازیەکانی نێوان وەرزەکان بۆ منداڵان				زانیاری
١٣	خولقاندنی حەزوو ئارەزوو لای منداڵان بەرامبەر بابەتی چوار وەرزی ساڵ.				ویژدانی
١٤	ڕاهێنانی منداڵان بۆ دەستنیشانکردنی هەریەکە لە				لێهاتویی

	وەرزەکانی ساڵ لە ڕێگای وێنەی تایبەت بە وەرزەکان.				
١٥	باسکردنی بابەتەکانی خۆرهەتاو،بەفر و باران، هەور،با بۆ منداڵان.				زانیاری
١٦	ڕاکێشانی سەرنجی منداڵان بۆ هەریەک لەو دیاردانە (خۆرەتاو،بەفر و باران، هەور،با).				ویژدانی
١٧	ناساندنی هەریەک لە ڕواڵەتەکانی چیا دەشت ، دەریا ، دارستان بە منداڵان .				زانیاری
١٨	خولقاندنی مەیل لای منداڵان سەبارەت بە ڕواڵەتەکانی (چیا.دەشت،دەریا دارستان).				ویژدانی
١٩	ڕاهێنانی منداڵان بۆکێشانی وێنەی رواڵەتە سروشتیەکان(چیا،دەشت،دارستان،دەریا) لەسەر کاغەز،بە شێوەیەکی سادە و ئاسان.				لیهاتویی
٢٠	ئاشناکردنی منداڵان بە هەندێک لە پیشە جیاوازەکان .				زانیاری
٢١	خستنەڕووی گرنگی هەریەک لەو پیشانە لەژیانی ڕۆژانەماندابۆ منداڵان .				زانیاری
٢٢	خولقاندنی مەیل لای منداڵان بۆ پیشە جیاوازەکان .				ویژدانی
٢٣	ئاراستە کردنی منداڵان بۆ ڕێزگرتن لەسەرجەم پیشەکان.				ویژدانی
٢٤	ناساندنی هەندێک لە هۆکارەکانی گواستنەوە بە منداڵان .				زانیاری
٢٥	باسکردنی گرنگی هەریەک لەو هۆکاری گواستنەوانە لەژیانی ڕۆژانەماندا بۆ منداڵان .				زانیاری
٢٦	دروستکردنی ئاراستەی ئەرێنی لای منداڵان بەرامبەر بە هۆکارە جیاوازەکانی گواستنەوە.				ویژدانی
٢٧	ڕاکێشانی سەرنجی منداڵان بۆ ڕۆڵ و گرنگی هەریەک لە هۆیەکانی گواستنەوە لە ژیانی ڕۆژانەماندا .				ویژدانی
٢٨	ڕاهێنانی منداڵان بۆ کێشانی وێنەی یەکێک لەهۆیەکانی گواستنەوە لەسەر کاغەز،بەشێوەیەکی ئاسان.				لێهاتویی

ج: ئامانجە ڕەفتاریەکان بۆ بابەتی هەستی جوگرافی

ڕ	برگەکان	شیاو	نەشیاو	پێشنیاز	بوار

١	منداڵ بتوانێت شوینی شتەکان دەستنیشان بكات.				تێگەیشتن
٢	منداڵ ناوی شتەکان بڵێت کە دەستنیشانی دەکات.				وەبیرهاتنەوە
٣	منداڵ توانای جیاکاریی مەودای نیوان شتەکانی هەبێت.				تێگەیشتن
٤	منداڵ ناوی ئاڕاستەکانی جوگرافیا بڵێت.				وەبیرهاتنەوە
٥	منداڵ بتوانێت ئاڕاستەجوگرافییەکان بژمێرێت.				وەبیرهاتنەوە
٦	منداڵ بەپێی جەستەی خۆی ئاڕاستەکان دوبارەبکاتەوە.				وەبیرهاتنەوە
٧	منداڵ توانای ناسینەوەی هەریەکە لە نەخشەو گۆی زەوی یان هەبێت.				وەبیرهاتنەوە
٨	منداڵان بتوانن کە ڕووبەری ئاویی و ڕوبەری وشکانی لەسەر نەخشە جیا بکەنەوە.				تێگەیشتن
٩	منداڵ بتوانێت ناوی وەرزەکانی ساڵ بڵێت				تێگەیشتن
١٠	منداڵ بتوانێت جیاکاری بكات لەنێوان دیاردەی باران و بەفردا.				تێگەیشتن
١١	منداڵ وەسفی کەشی ئەو ڕۆژە بكات کە وانەکەی تیا دەخوێنێت.				وەبیرهاتنەوە
١٢	منداڵ توانای جیاکاری هەبێت لەنێوان وێنەی چیا و دەشت.				تێگەیشتن
١٣	منداڵ توانای جیاکاری هەبێت لەنێوان جلوبەرگی ئەوگەلانەی کە پێیی ئاشنا بووە.				تێگەیشتن
١٤	منداڵ جیاکاری بكا لەنێوان ئەو گەلانەی کە پێی ئاشنا بووە (لەڕوی شێوەو ڕوخسارەوە).				تێگەیشتن
١٥	منداڵ توانای جیاکاری هەبێت لەنێوان پیشە جیاوازەکاندا.				تێگەیشتن
١٦	منداڵ ناوی هەندێک لەپیشەکان بڵێت.				وەبیرهاتنە

					وە
١٧	منداڵ توانای جیاكاری هەبێت لەنێوان جۆرەكانی هۆكارەكانی گواستنەوەدا.				تێگەیشتن

پاشكۆی ژمارە (٥) ڕاپرسی داخراو بەمەبەستی دیاریكردنی ناوەڕۆكی وانەكانی هەستی نیشتیمانی لەلایەن پسپۆڕان و مامۆستایانی باخچەوە.

وەزارەتی خوێندنی باڵا و توێژینەوەی زانستی
زانكۆی سلێمانی
كۆلێژی پەروەردەی بنەڕەت
بەشی باخچەی منداڵان
خوێندنی باڵا / ماستەر

ڕاوەرگرتنی پسپۆڕان

بۆ مامۆستایی بەڕێز ....
سلاوی زانست

من خوێندكاری (خوێندنی باڵا/ماستەر) لە بەشی (باخچەی منداڵان) هەڵدەستم بە ئەنجامدانی توێژینەوەیەك بە ناونیشانی (**بەرنامەیەكی فێركاری پێشنیازكراو پشت بەست بە (مەڵتیمیدیا) بۆ گەشەپێدانی هەستی جوگرافی و نیشتیمانی لای منداڵانی باخچە**) و یەكێك لە پێداویستییەكانی توێژینەوەكە، بریتییە لە دیاریكردنی ناوەڕۆكی بابەتەكان كە پێویستە كاریان لەسەر بكرێت لە ناوەڕۆكی پرۆگرامەكە بە مەبەستی گەشەپێدانی هەستی نیشتیمانیی لای منداڵانی باخچە، بۆ بەدەستهێنانی ئەم پێداویستیە بە پیویستم زانی ڕاو و بۆچوونی بەڕێزاتن وەك كەسەنی ئەكادیمی و شارەزا و خاوەن ئەزموون لەم بوارەدا وەربگرم، هیوادارم هاوكاریم بكەن بە لوتفی خۆتان لە ریگای وەلامدانەوەی پرسیارەكەی ئەم ڕاپرسیە.
لەگەڵ ڕێز و سوپاسدا

تێبینی: تكایە مامۆستای بەڕێز ئەم زانیاریانەی لای خوارەوە پڕ بكەرەوە:

ناوی سیانی: .... پلەی زانستی: ....

بڕوانامە: .... ڕەگەز: ....

پسپۆڕی گشتی: .... پسپۆڕی وورد: ....

ناوی سەرپەرشتیار: ناوی خوێندكار:

پ.د. جواد نعمت حسین مهاباد ابراهیم عبدالله

ژ	بڕگە	شیاو	نەشیاو	پێشنیار
١	ئاڵای كوردستان			
٢	نیشتیمان			
٣	سروودی ئەی ڕەقیب			
٤	پێشمەرگە			
٥	جل و بەرگی كوردی			
٦	جەژنی نەورۆز			
٧	خواردنی كوردەوەری			
٨	چیرۆكی منداڵان			
٩	پاراستنی ژینگە			
١٠	شارەگەورەكان			
١١	شوێنەگەشتیاریەكان			

پاشكۆ (٦) ڕاپرسی داخراوبەمەبەستی بەدەستهێنانی ڕادەی شیاوی پلانی ڕۆژانەی وانە وتنەوە
بۆ هەردو بابەتی هەستی جوگرافی و هەستی نیشتیمانی.

وەزارەتی خوێندنی باڵا و توێژینەوەی زانستی
زانكۆی سلێمانی
كۆلێژی پەروەردەی بنەڕەت
بەشی باخچەی منداڵان
خوێندنی باڵا / ماستەر

ڕاوەرگرتنی پسپۆران

سڵاوی زانست....

من خوێندكاری (خوێندنی باڵا/ماستەر) لە بەشی (باخچەی منداڵان) هەڵدەستم بە ئەنجامدانی توێژینەوەیەك بە ناونیشانی (**بەرنامەیەكی فێركاری پێشنیازكراو پشت بەست بە (مەڵتیمیدیا) بۆ گەشەپێدانی هەستی جوگرافی و نیشتیمانی لای منداڵانی باخچە**) و یەكێك لە پێداویستییەكانی بەرنامەكە، بریتییە لە ئامادەكردنی پلانی وانە وتنەوەی ڕۆژانە بۆ وانەكانی بەرنامەكە، بۆ ئەو مەبەستەش خوێندكاری ماستەر هەستاوە بە ئامادەكردنی پلانی پێویست بۆ وانەكان بەڵام بۆ دڵنیا بوون لە ڕاستی و دروستی و سیاوی ووردەكاری پلانەكان (دوو) پلان وەك نموونە دەخاتە أێر دەستی بەڕێزاتان وەك كەسانی شارەزا و پسپۆر لەم بوارەدا،

بەمەبەستی وەرگرتنی ڕاو بۆ چوونە بە نرخەکانی بەڕیزاتان لەو بارەیەوە و هاوکاریکردنتان مایەی ڕێزگرتنتە لە زانستی بوونی بابەتەکە، توێژەر لە پای ماندووبوونتان سوپاسگوزاری و پیزانینی هەیە.
لەگەڵ ڕێز و سوپاسدا

تێبینی: تکایە مامۆستای بەڕێز ئەم زانیاریانەی لای خوارەوە پڕ بکەرەوە:
ناوی سیانی: .... پلەی زانستی: ....
بڕوانامە: .... ڕەگەز: ....
پسپۆڕی گشتی: .... پسپۆڕی وورد: ....

ناوی سەرپەرشتیار: ناوی خوێندکار:
پ.د. جواد نعمت حسین مهاباد ابراهیم عبدالله

ا: هەڵسەنگاندن بۆ پلانی ڕۆژانەی نموونەی (هەستی نیشتیمانی)

ژ	بڕگە	شیاو	نەشیاو	سەرنج و تێبینی
١	داڕشتن و ڕێکخستنی دیزاینی پلانەکە.			
٢	ئامانجە فێرکارییە گشتیەکان.			
٣	ئامانجە فێرکارییە ڕەفتاریەکان.			
٤	خستنە ڕووی بابەتەکە.			
٥	ڕیگای وانە ووتنەوەی بەکارهێنراو.			
٦	ئامرازە فێرکارییە بەکارهێنراوەکان.			
٧	چالاکی.			
٨	شێوازی هەڵسەنگاندن.			
٩	ئەرکی ماڵەوە.			

ب: هەڵسەنگاندنی پلانی ڕۆژانەی نموونەیی(هەستی جوگرافی)

ژ	بڕگە	شیاو	نەشیاو	سەرنج و تێبینی
١	داڕشتن و ڕێکخستنی دیزاینی پلانەکە.			

٢	ئامانجە فێرکارییە گشتیەکان.			
٣	ئامانجە فێرکارییە ڕەفتاریەکان.			
٤	خستنە ڕووی بابەتەکە.			
٥	ڕیگای وانە ووتنەوەی بەکارهێنراو.			
٦	ئامرازە فێرکارییە بەکارهێنراوەکان.			
٧	چالاکی.			
٨	شێوازی هەڵسەنگاندن.			
٩	ئەرکی ماڵەوە			

پاشکۆ ژمارە (٧) ڕاپرسی داخراو بەمەبەستی بەدەستهێنانی ڕادەی شیاوی ڕێگا و ستراتیژی وانە ووتنەوە، هۆیەکانی فێرکردن، چالاکیەکان ، شێوازەکانی هەڵسەنگاندنی مندالان لەکۆتایی وانەکە

وەزارەتی خوێندنی باڵا و توێژینەوەی زانستی
زانکۆی سلێمانی
کۆلێژی پەروەردەی بنەڕەت
بەشی باخچەی منداڵان
خوێندنی باڵا / ماستەر

ڕاوەرگرتنی پسپۆران

سڵاوی زانست....

من خوێندکاری (خوێندنی باڵا/ماستەر) لە بەشی (باخچەی منداڵان) هەڵدەستم بە ئەنجامدانی توێژینەوەیەک بە ناونیشانی (**بەرنامەیەکی فێرکاری پێشنیازکراو پشت بەست بە (مەڵتیمیدیا)**

بۆ گەشەپێدانی هەستی جوگرافی و نیشتیمانی لای منداڵانی باخچە) و یەکێک لە پێداویستییەکانی بەرنامەکە، بریتییە لە ئامادەکردنی پێکهاتەکانی بەرنامەکە وەک: ڕێگا و ستراتیژەکانی وانە ووتنەوە، هۆیەکانی فێرکردن، چالاکییەکان، شێوازەکانی هەڵسەنگاندن ، خوێندکاری ماستەر هەستاوە بە ئامادەکردنی چەند شێوازێک لەو پێکهاتانە، بەڵام بۆ دڵنیابوون لە راستی و دروستی و سیاوی بەکارهێنانیان لەگەڵ منداڵانی باخچە بەپێویستی زانی بیخاتە ژێر دەستی بەڕێزتان وەک کەسانی شارەزا و پسپۆڕ لەم بوارەدا بەمەبەستی وەرگرتنی ڕاو و بۆچوونی بەڕێزتان دەربارەی پیکهاتەکان و هاوکاریکردنتان مایەی ڕێز و پێزانینە.

لەگەڵ ڕێز و سوپاسدا

تێبینی: تکایە مامۆستای بەڕێز ئەم زانیاریانەی لای خوارەوە پڕ بکەرەوە:
ناوی سیانی: .... پلەی زانستی: ....
بڕوانامە: .... ڕەگەز: ....
پسپۆڕی گشتی: .... پسپۆڕی وورد: ....

ناوی سەرپەرشتیار:
پ.د. جواد نعمت حسین

ناوی خوێندکار:
مهاباد ابراهیم عبدالله

آ: ڕێگاو ستراتیژی وانە ووتنەوەی گونجاو بە مندالانی باخچە.

ژ	برگە	شیاو	نەشیاو	سەرنج و تێبینی
١	ڕێگای خستنەڕوو.			
٢	ڕێگای گفتوگۆ.			
٣	ڕێگای پرسیار و وەڵام.			
٤	ڕێگای ڕۆڵ گێران (ڕۆڵ پلەی).			
٥	ڕێگای چیرۆک.			
٦	ڕێگای گەشتی زانستی.			
٧	ستراتیژی بوکەڵە.			
٨	ڕێگای یاریکردن.			
٩	ستراتیژی ڕووداوەکانی چواردەور.			
١٠	ڕێگای چارەسەرکردنی کێشە.			

١١	ستراتیژی چیلکە چلوورە.			
١٢	ستراتژی چوارگۆشي ڕەنگاو ڕەنگەکان.			
١٣	ڕێگای لە بەسەوە بۆ هەموو (استقرائی).			
١٤	ستراتیژی شەش کڵاوەکە.			

ب: هۆیەکانی فێرکردنی شیاو بۆ فێرکردنی منداڵانی باخچە لە بابەتی هەستی نیشتیمانی.

ژ	بڕگە	شیاو	نەشیاو	سەرنج و تێبینی
١	گۆرانی کوردستان.			
٢	من ئاڵای کوردستانم.			
٣	سڵاو لە پێشمەرگە.			
٤	سرودی ئەی ڕەقیب.			
٥	سرودی نەورۆز.			
٦	گۆرانی ژینگەکەم ژیانمە.			
٧	گۆرانی وولاتی من.			
٨	نەتەوەکانی کوردستان (کورد، عەرەب، تورکمان. ئاسوری)			
٩	ڤیدیۆیی پاراستنی ژینگە و پاک ڕاگرتنی.			
١٠	ڤیدیۆی شارەکانی کوردستان.			
١١	ڤیدیۆیی شوێنە گەشتیارییەکانی کوردستان و سەیرانگاکان.			
١٢	چیرۆکی وینەیی بوکەڵەی (ئاڵای کوردستان).			
١٣	چیرۆکی وینەیی (پێشمەرگە).			
١٤	چیرۆکی وینەیی (جەژنی نەورۆز)			
١٥	چیرۆکی وینەیی (ژینگە پارێزی)			
١٦	چیرۆکی وینەیی (شارەگەورەکانی کوردستان)			
١٧	چیرۆکی وینەیی شوێنە گەشتیارییەکان.			

ت: هۆیەکانی فێرکردنی شیاو بۆ فێرکردنی منداڵانی باخچە لە بابەتی هەستی جوگرافی.

ژ	بڕگە	شیاو	نەشیاو	سەرنج و تێبینی

١	گۆرانی وەرزەكانی ساڵ.			
٢	گۆرانی باران باران.			
٣	گۆرانی بەفربارین.			
٤	گۆرانی باڵندەكان.			
٥	گۆرانی پیشەكانی من.			
٦	گۆرانی هۆیەكانی گواستنەوە.			
٧	گۆرانی ئاراستەكان.			
٨	گۆرانی كێڵگەی ئاژەڵان.			
٩	گۆرانی پاس.			
١٠	گۆرانی دەنگی ئاژەڵان.			
١١	گۆرانی ئەمڕۆ ڕۆژێكی خۆشە (سروشت).			
١٢	ڤیدیۆی فێركاری تایبەت بە مەوداكان (نزیك، دوور، لەپێش، لەپاش).			
١٣	ڤیدیۆیی فێركاری (گۆی زەوی + نەخشەی زەوی).			
١٤	ڤیدیۆیی فێركاری وەرزەكانی ساڵ.			
١٥	ڤیدیۆیی كەش و هەوا (بەفر + باران + با).			
١٦	فێركاریی ئاراستە جوگرافییەكان.			
١٧	چیرۆكی وێنەیی بوكەڵە (ئاراستە جوگرافیەكان).			

ج: چالاكی گونجاو بۆ فێركردنی منداڵانی باخچە.

ژ	بڕگە	شیاو	نەشیاو	سەرنج و تێبینی
١	پاكردنەوەی ژینگای پۆل و باخچە بە هەرەوەزی.			
٢	دروستكردنی میوەی وەرزەكان بە (قوڕی دەستكرد).			
٣	ڕەنگكردنی ڕووبەری وشكانی و ئاوی نەخشەی زەوی لەسەر (كاغەز)			

٤	پۆشینی جل و بەرگی پێشمەرگە و وتنەوەی سرودی پێشمەرگە لە پۆلدا.			
٥	سەردانیکردنی باخچەی ئاژەڵانی شار.			

چ: پرسیاری گونجاو بۆ هەڵسەنگاندنی زانیاری و لێهاتووی منداڵانی باخچە.

ژ	برگە	شیاو	نەشیاو	سەرنج و تێبینی
١	پرسیاری زارەکی.			
٢	پرسیاری وێنەیی.			
٣	پرسیاری گەیاندن.			
٤	پرسیاری هەڵبژاردن.			

پاشکۆ ژماره (٨) ڕاپرسی داخراو بەمەبەستی هەڵسەنگاندی کۆتایی بەرنامە فێرکارییەکە لەلایەن پسپۆڕان ومامۆستایانی باخچەوە

وەزارەتی خوێندنی باڵا و توێژینەوەی زانستی
زانکۆی سلێمانی
کۆلێژی پەروەردەی بنەڕەت
بەشی باخچەی منداڵان
خوێندنی باڵا / ماستەر

ڕاوەرگرتنی پسپۆڕان

سڵاوی زانست....

من خوێندکاری (خوێندنی باڵا/ماستەر) لە بەشی (باخچەی منداڵان) هەڵدەستم بە ئەنجامدانی توێژینەوەیەک بە ناونیشانی (**بەرنامەیەکی فێرکاری پێشنیازکراو پشت بەست بە (مەڵتیمیدیا) بۆ گەشەپێدانی هەستی جوگرافی و نیشتیمانی لای منداڵانی باخچە**) بۆ ئەم مەبەستە توێژەر هەستا بە دانانی بەرنامەیەکی فێرکاری بۆ بابەتەکانی جوگرافی و نیشتیمانی لە پرۆگرامی باخچە، توێژەر بەرنامەکە دەخاتە ژێردەستی بەرێزتان بەڕیزاتان وەک کەسانی سارەزا و پسپۆڕ لەم بوارەدا، بەمەبەستی هەڵسەنگاندنی کۆتایی بەرنامەکە، هاوکاریکردنتان مایەی ڕێز و پێزانینە.

لەگەڵ ڕێز و سوپاسدا
تێبینی: تکایە مامۆستای بەڕێز ئەم زانیاریانەی لای خوارەوە پڕ بکەرەوە:
ناوی سیانی: .... پلەی زانستی: ....
بڕوانامە: .... ڕەگەز: ....
پسپۆڕی گشتی: .... پسپۆڕی وورد: ....

ناوی سەرپەرشتیار: ناوی خوێندکار:
پ.د. جواد نعمت حسین مهاباد ابراهیم عبدالله

پاشکۆکان

(124)

هەڵسەنگاندی کۆتایی بۆ بابەتەکانی پڕۆگرامەکە لەلایەن شارەزایانەوە

ژ	برگە	بەڵێ	نەخێر	تێبینی
١	ئایا ناونیشانی بابەتەکانی ناو بەرنامەکە ڕوونە؟			
٢	ئایا لاپەڕەی سەرەکی بابەتەکانی بەرنامەکە بە باشی دیزاین کراوە؟			
٣	ئایا ئامانجە فێرکارییە گشتیەکان بە وردی داڕێژراون؟			
٤	ئایا ئامانجە فێرکارییە گشتییەکان پەیوەندیان بە ناوەڕۆکی بابەتەکەوە هەیە؟			
٥	ئایا ئامانجە رەفتارییەکان ڕوونن؟			
آ	گرنگ و سوود بەخشن؟			
ب	هەمەلایەنەو هەمەڕەنگن ؟			
پ	سەرنج راکێش و سوودبەخشن؟			
ت	پەیوەندیان بە وانەکانی بابەتەکنی بەرنامەکەوە هەیە؟			
ج	گونجاون لەگەڵ ئاستی منداڵنای باخچە؟			
٦	ئایا ڕێکخستنی ناوەڕۆکی وانەی بابەتەکانی بەرنامەکە ئەم لایەنانە لەخۆ دەگرێت			
ا	ناوەڕۆکی وانەکان لە گشتەوە بۆ بەش ڕیزبەندی کراوە؟			
ب	ناوەڕۆکی وانەکان هاوتای ئامانجە فێرکاریە گشتی و رەفتارییەکانن؟			
پ	ناوەڕۆکی وانەکان بەردەوام و یەکگرتوو و تەواوکەری یەکترن؟			
ت	لەسەر بنەمای زانستی و ئەکادیمی لایەنی مەعریفی و جێبەجێکردن داڕێژراوە؟			
ج	گرنگی بە زانیاری سەردەمیانە دراوە؟			
چ	لەگەڵ ئارەزوو شێوازی فێربوونی منداڵاندا دەگونجێت؟			
ح	گرنگی بەفیربوونی منداڵ داوە لە ڕووی تیۆری و پراکتیکیەوە؟			
خ	چێژ بەخشن بۆ منداڵان؟			
د	گونجاون لەگەڵ تەمەن و تەیبەتمەندی منداڵانی باخچە؟			
ر	لە ئاسانەوە بۆ گران لە ساکارەوە بۆ ئاڵۆز ڕیزبەندی کراوە؟			
ز	ڕوونکردنەوەی پیویست لە وانەکە دراوە؟			
٧	ئایا ڕێگا و ستراتیژی وانەووتنەوە لە بابەتەکانی پڕۆگرامەکەن؟			
ا	لەگەیاندنی زانیاریەکان بۆ منداڵ گونجاون؟			
ب	لەگەڵ تایبەتمەندی ناوەڕۆکی بەرنامەکە یەکدەگرنەوە؟			
پ	بۆ هەر وانەیەک بە پێی تایبەتمەندی ناوەڕۆکەکەی ڕێگای گونجاو ئاراستەی مامۆستا کراوە؟			
٨	ئایا ئەنجامدانی چالاکی بابەتەکانی بەرنامەکە لەلایەن مامۆستا لە میانەی وانە ووتنەوەدا برەو بە ئاستی تێگەیشتنی منداڵ دەدات؟			
٩	ئایا ئەنجامدانی چالاکی بابەتەکانی بەرنامەکە ڕۆڵی هەیە لە فێربوون وبەخشینی چێژ بە منداڵان؟			

١٠	ئایا چالاکیەکانی مامۆستا و منداڵان بۆ هەر وانەیەک دیاری کراوە؟			
١١	ئایا هۆیەکانی فێرکردن لە بابەتەکانی بەرنامەکە ڕۆڵیان هەیە لەبەروپێشچوونی ئاستی منداڵاندا؟			
ا	ئایا ڤیدیۆیی فێرکاریی بابەتەکان بە باشی ئامادە کراون؟			
ب	ئایا گۆرانیەکانی بابەتکەنی بەرنامەکە گونجاون ؟			
پ	ئایا وینە فێرکارییەکان گونجاون؟			
١٢	ئایا شیوازەکانی هەڵسەنگاندن لە بابەتەکانی بەرنامەکە گونجاون ؟			
ا	ئایا بۆ هەر وانەیەک هەڵسەنگاندن کراوە؟			
ب	ئایا لە هەڵسەنگاندنەکاندا ڕەچاوی جۆری پرسیارەکان کراوە؟			
پ	ئایا پرسیارەکان هەمەڕەنگن لەرووی ئاستی ئاسانی و گرانیی؟			
ت	ئایا ڕەچاوی لایەنی دەروونی منداڵ کراوە؟			
ج	ئایا مامۆستا دەتوانیت لە کاتی وتنەوەی بابەتەکە بە کاری بینێت؟			
١٣	ئایا جۆری نووسین و پیتەکان بە ڕوونی بەدی ئەکرێن؟			
١٤	گونجاندن لە نیوان ڕەنگی نووسین و لاپەڕەکاندا هەیە؟			
١٥	ئایا قەبارەی وێنە و هێڵکارییەکان لەگەڵ پانتایی دەقەکان دەگونجێن؟			
١٦	ئایا هەڵەی زمانەوانیی تێدایە؟			
١٧	ئایا هەلی زانستی تێدایە؟			
تکایە هەر خاڵێکی دیکە یا خود تێبینیەکت هەیە لە خوارەوە بینوسە.				

پوختەی توێژینەوەکە بە زمانی عەرەبی

إقليم كوردستان – العراق
وزارة التعليم العالي و البحث العلمي
جامعة السليمانية
كلية التربية الأساسية
قسم رياض الأطفال

برنامج تعليمي مقترح قائم إلى (الوسائط المتعددة) حول الحس الجغرافي و الوطني لدى أطفال الروضة

رسالة مقدمة إلى مجلس كلية التربية الأساسية في جامعة السليمانية كجزء من متطلبات الحصول على شهادة الماجستير في مجال رياض الأطفال / تقنيات التدريس

من قبل الطالبة

مهاباد إبراهيم عبدالله

بإشراف

پ.د. جواد نعمت حسين

2722السنة الكوردية 2022السنة الميلادية 1443السنة الهجرية

ملخص الدراسة

كان الهدف من الدراسة هو تطوير برنامج تعليمي مقترح قائم على الوسائط المتعددة لتنمية الحس الجغرافي والوطني لأطفال الروضة. تبعا لطبيعة الموضوع والغرض من الدراسة تم استخدام المنهج الوصفي لاجراء الدراسة. بالنسبة لموضوع الحس الجغرافي ، فقد تألف من خمس مهارات: مهارات الاتجاهات الجغرافية ، ومهارات الأبعاد المكانية ، ومهارات تحديد المسافة ، ومهارات الخرائط ، ومهارات الخصائص البشرية والطبيعية. وبالنسبة لموضوع الوطنية فهي وحدة . تكونت عينة الدراسة من (18) درساً لكل من موضوعي الحس الجغرافي والحس القومي ، وذلك لموضوع الحس الجغرافي الذي يتكون من (9) دروس تشمل (الاتجاهات الجغرافية ، تحديد المسافة ، الكرة الأرضية ، الخريطة ، المهن ، عوامل النقل ، الطقس ، الارتفاع ، المواسم ، الحيوانات).كذلك موضوع الشعور الوطني يتكون من (9) دروس تشمل (علم كوردستان ، الدولة - اقليم كوردستان ، نشيد القومي اي رقيب ، البيشمركة ، الملابس الكوردية والقوميات الكوردستانية، نوروز ، حماية البيئة ، مدن كوردستان الكبرى ، مناطق الجذب السياحي). محتوى كل من المواد والمناهج والتصميم التعليمي والأمثلة ، بالإضافة إلى الحصول على آراء الخبراء في هذه المجالات وعلى الرغم من خبرة الباحث الخاصة في برامج روضة الأطفال ، فقد اقترح برنامجًا متعدد الوسائط لكل من موضوعي الحس الجغرافي والحس القومي وفقًا لـ إجراءات وخطوات نموذج خاص لتصميم برنامج تعليمي أعده الباحث بنفسه باستخدام أمثلة دولية (ستيفن وأستانلي) وأمثلة الباحث كارزان محمد عارف. في ضوء مبادئ المنهج المتكامل ، يتكون منهج كل مادة من سبعة فئات رئيسية: (أهداف، طرق التدريس و، تقنيات التدريس ،وسائل الدريس، المحتوى، الأنشطة والتقييم) ، في ضوء مناهج الاتجاهات التنظيمية الجديدة ، بعد الظهورالمحتوى مكونات البرنامج بشكل النهائي،تم عرضها على خبراء وخبراء في المجال من خلال عدة استطلاعات معدة لهذه الأغراض بالإضافة إلى المقابلات الشخصية ، وبذلك تحققت أهداف الدراسة ونتائجها. برامج التعلم القائم على الأطفال روضة، بالإضافة إلى بعض الاقتراحات مثل عناوين لأبحاث أخرى واستكمال جوانب أخرى من البحث.

پوختەی توێژینەوەکە بە زمانی ئینگلیزی

Abstract

The study aimed to develop a proposed multimedia-based educational program to develop a geographical and national sense for kindergarten children. According to the nature of the subject and the purpose of the study, the descriptive method was used to conduct it. The subject of geographical sense consisted of five skills: geographical directions skills, spatial dimensions skills, distance determination skills, map skills, and human and natural characteristics skills. And for the subject of patriotism, consists of the unit of my country. The sample of the study consisted of (18) lessons for each of the subjects of geographical sense and national sense, for the subject of geographical sense which consists of (9) lessons that include (geographical directions, determining the distance, globe, and map, occupations, Transportation factors, weather, altitude, seasons, animals). The topic of national feeling consists of (9) lessons that include (the Kurdistan flag, country - Kurdistan Region, anthem of Ay Raqib, Peshmerga, Kurdish clothes, Newroz, environmental protection, major cities of Kurdistan, and tourist attractions). For various sources about the content of both subjects, curriculum, instructional design, and examples, in addition to obtaining opinions from experts in these fields and despite the researcher's own experience with kindergarten programs, he proposed a multimedia-based program for both subjects in Geographical sense and national sense according to the procedures and steps of a special example for the design of an educational program prepared by the researcher himself using both international examples (Stephen and Stanley) and Mr. Karzan Mohammed Arif's research (First Stage in the Department of Social Sciences in the Subject of Natural Geography and Their Language Directions). In the light of the principles of the integrated curriculum, the curriculum of each subject consisted of six main categories: (learning objectives, content, teaching methods and strategies, teaching technologies, activities, and assessment), in the light of new organizational directions Curriculum, the researcher prepared the curriculum for each subject in two ways, the first as a detailed program for kindergarten children and the second as a designed guide for teaching the subject. After the honest appearance of the content of the program components in general by presenting them to experts and experts in the field through several surveys prepared for these purposes in addition to interviews, thus the objectives and results of the study were achieved. Use of multimedia-based learning programs by kindergartens, in addition to some suggestions such as titles for other research and completion of other aspects of the research.

Kurdistan Regional Government
Ministry of Higher Education and Scientific Research
Sulaymany University
College of Basic Education
Kindergarten Department Department

A proposed（multimedia）educational program on geographical and national feelings among kindergarten children The letter was submitted to the Council of the College of Primary Education at Sulaimani University as part of the requirements for obtaining a Master's degree in Kindergarten/Teaching Technology

by the student:
Mhabad Ibrahim Abdullah

Supervised by:
PROF.Dr. Jawad Nemat Hussein

AD2022 k 2722 H 1443